نامەی هوشیار

دانراوی :

مەلاعبدالکریمی مدرس

چاپخانەی «الحوادث»

بەغدا ـ ١٩٩٢

نامەی هۆشیار

دانراوی :

مەلا عبدالکریمی مدرس

چاپخانەی الحوادث..

بەغدا ـ ١٩٩٢

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيمِ

پەروەردگارا ، تۆی پەروەردگار
هەر تۆی خاوەنی چەرخی ڕۆژگار
هەر تۆی بەڕاستی (واجب الوجود)
هەر تۆ خالقی ، هەر ئەتۆی مەعبوود
بۆ تۆیە سەنا ، بۆ تۆیە سوپاس
بۆ تۆ پێویستە بەندەیی‌و ئیخلاس
هەرچی دیارەو هەرچی نیهانە
سەرانسەر هەمووی ناوی جیهانە
هەمووی تەسبیحی تۆ ئەکا بە حەق
مەگەر کافری نەفامی موتڵەق
بە حەق تۆ دارای وەسفی کەمالی
وەسفی جەلالی‌و وەسفی جەمالی
تۆ ڕەوانەت کرد گەلێ ڕەهبەران
بۆ تەمێی هوشیار گەداو سەروەران
ڕشتەت تەواو کرد بە کانی کەرەم
یەعنی (محمد) سەرداری ئەکرەم

جا ئیزنم بده بێم بۆ دروودی
سەنای مەقامی بەرزی مەحموودی
با دڵی (نامی) بێتە جۆش و کوڵ
پڕ بە دڵ بڵێ : ئەی سەرداری کول
سەلامی خودا لەسەر گیانت بێ
هەم لەسەر گیانی پەیڕەوانت بێ
ئەی تاجی سەری حەزرەتی ئادەم
مایەی ڕەحمەتی سەرانسەر عالەم
لەبۆ زنجیرەی ڕشتەی ئەکابیر
بە ڕۆح ئەووەڵ بووی ، بە بەدەن ئاخیر
لە ڕێی دوورەوە هاتی بۆ لامان
وا بووی بە ڕەهبەر بۆ ئاخر زەمان
ئەی مایەی نەجات لە تاریکستان
چەند شوێنی شۆرت کرد بە گوڵستان
دڵی تاریکت ڕووناك کردەوە
کەعبەت لە ژەنگی بت پاك کردەوە
یەکێتیی خودات نیشاندا بە عام
داتمەزراند دین و ئایینی ئیسلام
نەفامیت لابرد ، هێنات هۆش و فام
چەندت پێگەیاند عولەمای ئەعلام
یاسای بەدخوڵقی کز بوو لە دنیا
دنیا بوو بە جێی ئینسانی وریا
لە مەککە دەرچووی بۆ یارمەتیی دین
بۆ جیهاد لەگەڵ کافری لەعین

ئەی نووری ڕەحمەت سەلام لە گیانت
لە گیانی پاکی گشت پەیڕەوانت

ڕەزا بە قەزا

لامەدەن لە ڕێی ڕەزا بە قەزا
خۆ مەدەنە بەر ئازاری سزا
یاسای قەزای حەق لە عام پەنهانە
کەی جێگەی باسی شەخسی نەزانە
ئەوەی لە نەبوون جیهانی هێنا
بەردی بناغەی دانا لە شوێنا
خشتی دیواری لە جێی خۆی دانا
لە هەر لاو گۆشەو سووچی جیهانا
شیعاری هوشیار یاساو نیزامە
یاسا ڕاگرتن حوکمی ئیسلامە
شوعوور پێویستە بۆ خاوەن شیعار
شیعار بێ شوعوور کارێکە نابار
ئەملاکو نامووس نەفسو عەقڵو دین
پارێزگاری‌یان فەرزە بە یەقین

ئیخلاس بە دڵە

ئیخلاس پێویستە بۆ کاری ئینسان
ئیخلاس ئەساسە بۆ خێرو ئیحسان

ئیخلاس لەبۆ دڵ وێنەی چرایە
کــە دڵ ڕووناك بوو كارت باڵایە
ئیخلاس خۆشویستن چاترە بۆ تۆ
لە هەزار كیلۆ بۆیەی ڕەنگ‌و بۆ
موخلیس ئادەمی دوور لە هەوایە
هەوا بەدبەختیی هەردوو دنیایە
هەوای دڵ وێنەی چڵكی سەر دەستە
لێی دوور بە ئەگەر پاكیت مەبەستە
هەتا دڵ لە چڵك پاك نەكەیتەوە
قەت لە ژیانا ناحەسێتەوە
تا چڵكی هەوا لانەبەی لە دڵ
زەحمەتە بــگەی بە حوسنی حاسڵ
ئەگەر بۆم بكرێ سەد عەهدو پەیمان
سوێندم بۆ بخۆن بە یاسای زەمان
هێشتا دوو دڵم لە ئیخلاسی گەل
قەسەم بە زاتی خوای (عز و جل)
كاكڵەی ئەمیشە تەنها هــەوایە
هەر هەوا مایە غەوغای دنیایە

★ ★ ★

كاری موشریكین بتپەرستی بوو
ئەویش هەر لەسەر خۆپەرستی بوو
خوداپەرستان دوورن لە هــەوا
كەی هەوا مایەی حەقپەرستی بوو !

★ ★ ★

کە تۆ ئاغا بیو منیش هەر ئاغا
دنیا پڕ ئەبێ لە هەراو غەوغا
ڕێـگای دڵسۆزان تەرکی هەوایە
بە تەرکی هەوا ئەڕۆی بە باغا

دنیا پڕە لە ئاشووب

هەرکەس هاتە ناو لە دنیا دەرچوو
هیچ‌کەس لە دەستی دنیا دەرنەچوو
ئێمەیش هەروەها ئەڕۆین بە ڕێدا
دەی با بۆ خودا بێینە هاتوچوو
هەوا بازاڕە ئەم دنیای دوونە
ئینسانی هوشیار تیایا مەجنوونە
یاسای بەڕاستی پێچەوانەیە
ئەفلاتوون گێژەو گێژ ئەفلاتوونە

لادەن لەوانەی خاوەن کیسەن
بە دڵ بێهۆشن ، بە زوبان وریان
بەڕاستی ئەڕۆن بە ڕێی لاڕێدا
باریان تەواوە لە ناباریدا
دەماخیان توندە لەسەر داماوان
پەتکە بەرەو ڕووی تالیبی تاوان
وەربگرە دەرزم ڕۆڵەی بەختیار
مەبە بە هاوڕێی پیاوی ستەمکار

مەبە بە یاری یارۆی بی‌باوەڕ
مەبە بە هاوڕاز بۆ هەرزەی بێ‌فەڕ
مەبە بە برای درۆی بێ‌سەبات
لەگەڵیا مەژی لە ڕووی سەربسات
مەبە بە دۆستی پوستەی دەم‌بەتاڵ
مەبە بە یاری ڕووگرژی دەم‌تاڵ
دوور بە لە پیاوی نەفامی بێهۆش
چ لە بێگانە چ لە خزم‌و خوێش
ژیانی دنیا مەحدوودە ، چەند ساڵ
حەیفە زایە بێ لەگەڵ بێ‌کەماڵ
ئەگەرچی دنیا پڕە لەمانە
ڕیعایەت فەرزە بەپێی زەمانە
تایبەتی (نامی) لەوە ئەترسێ
کە لە حوقووقی خودا ناپرسێ

ئامۆژگاریی گشتی

ئادەمی ئەبێ ڕۆڵەی ئادەم بێ
چرای ڕێنومای ئەهلی عالەم بێ
لێو ئەبێ ببێ بە هۆی فووی ژیان
نەك بۆ ڕەشەبای دەردو ئەلەم بێ

★ ★ ★

فەرموودەی ڕەهبەر وەربگرە بە دڵ :
یاخود زانا بە یا پەرسای موشکوڵ

ئەرنا نەبوونت چاترە لە بوون
بۆ چاوی عالەم ئەبی بە چقڵ

★ ★ ★

نە لەبۆ خۆت بیو نە لەبۆ خەڵکی
وێنەی دارێکی بێبەرو کەڵکی
ئادەم هاتەڕوو بۆ دەرزی بەرزی
بۆ پیشەسازی هەتا بۆ دەرزی
چۆن ئەبێ ببی بە دەرزیی بێسەر
لەبەر بێبەرگی بۆ خۆت بلەرزی

★ ★ ★

(احسن الحديث) ڕیوایەی شەرعە
ئەگەر لە ئەسڵە یاخۆ لە فەرعە
ڕەفتاری ئینسان بەو شەرعە بەرزە
تیرو کەوانە ، قەڵغانەو دیرعە

★ ★ ★

ئادەمێ بەرزو جیهانئارا بێ
لەبۆ دوو بەهرە ئەبێ دارا بێ
یەکەم خادیم بێ بۆ پەروەردگار
دووەم تالیبی کاری باڵا بێ
هێمن بێو زاناو توانا بۆ کار
بێتە مامۆستای چەرخی ڕۆژگار
ئەو دەرزەی ئەیڵێ بە نەزانەکان
هۆی بەرزی‌یەتی لای پەروەردگار

ئینسان بە وێنەی دەرگای سەرایە
کە کرایەوە گەنجی دنیایە

سکاڵاو پاڕانەوە

خودای هەتیوی بێ دەستو بێ پێ
داماوی دەران ، سەرگەردانی ڕێ
ڕاکردوو بەشوێن یارمەتیدەرێ
تا باری کەوتووی بۆ بـگاتە دێ
بارت ڕەها کرد ، پارەیشت پێدا
کردت بە دارای ماڵو حاڵو جێ
ئیسە پاشکەوتووی گەلی یارانە
بە میهرەبانی بیگەیێنە دێ

★ ★ ★

هەر تۆی هەزاران شات کرد بە شاگرد
هەزار بێسەرت بە شای سەران کرد
خودای دەلیلی زەلیلو بێکەس
خودای خاوەندەس ، خودای فریادڕەس

★ ★ ★

تۆ بووی کە مووسات دەرکرد لە ڕووبار
فیرعەونت خنکاند بە دەردو ئازار
تۆ بووی کە ئێمەی ناچیزت خوڵقان
تا گەیاندمانت بە شانو بە نان

تۆ بووی نەزانت گێڕا بە زانا
بوو بە مامۆستای ئەربابی عیرفان

★ ★ ★

تۆ بووی مەقامت دا بە بێ‌مەقام
عیلمی کەلامت دا بە بێ‌کەلام
تۆ بووی مولهیمی بێ‌عیلم‌و زانست
کردت بە ئوستاد بۆ گرۆی ئیسلام

★ ★ ★

شەخسی بێ‌کەسی داکەوتووی دەران
کردت بە هاوڕێی گرۆی ڕەهبەران
بوو بە نووری چاو بۆ ئەهلی نەزەر
بوو بە نووری دڵ لەبۆ دڵبەران

★ ★ ★

ئەمانەی وتم مەبەس (نامی)یە
(نامی) داماوی ناتەمامی‌یە
پەنای هێناوە بە بارەگای‌تۆ
تالیبی بەهرەی ڕێی ئیسلامی‌یە

★ ★ ★

خودا ، بە زاتی پاکی یەزدانی
وجووبی وجوود بوو بە نیشانی
بە پێنج سیفەتەی سەلبیی جەلالی
بە حەوت سیفەتی ذاتیی جەمالی
بە سیرڕی وجوود سیفەتی نەفسی
کە عەینە لەبۆ حەزرەتی قودسی
بە (ورحمتی وسعت کل شیء)
بە ڕووناکیی تاو ، بە بێ‌شەوقیی فەیء

بە غورڕەی جەبهەی سیمای سوڵتانی
بە تورڕەی توغرای گەورەی عەدنانی

بە نووری زاتی زانای هۆشمەند
بە بەرەکاتی بینای ئەرجومەند

بە ئال‌و یاران ، بە ئەهل‌و بەیتی
بە عیلم‌و عیرفان بە چرای زەیتی

بە سەفای سینەی گشت موجتەهیدین
بە وەفای گرۆی ئەولیای پڕدین

بە سەربەرزانی تەریقەی پاکان
لەگەڵ عیرفانی حەقیقەی چاکان

بە پیری گەیلان میری ئەرجومەند
بە کانی عیرفان شاهی نەقشبەند

بەوانەی لە ڕێی دینا مەحبووبن
لە ئەسڵ‌و فەسڵی دینا مەرغووبن

بە ئەهلی ئەدەب وێنەی نیزامی
سەعدی‌و حافزو مەولانای جامی

ڕووناککەرەوە دەروونی (نامی)
تا بمرێ لەسەر یاسای ئیسلامی

هەتا داخڵ بێ لەو ڕشتەی نوورا
ڕێـگە ونەکا لەو دەشتە دوورا

هەتا دڵەکەی مات‌و مەلوولی
شاد بێ بە سیمای سافی ڕەسوولی

ئامۆژگاری

جیهان دەشتێکە گەشت ئەکەن پێدا
جێگەی هەنــگاوە ئەڕۆن بە ڕێدا
با ئاگادار بن لە بەرزیو نشێو
لە ئادەم سیمای بە تەبیعەت دێو
(قدموا الخروج من قبل الولوج)
(قدموا النزول من قبل العروج)
ئەوەی پێشبینی نەکا لە کارا
ئەکەوێ بەسەر باری خەسارا
هەرگیز دڵ مەدەن بە هۆسەو هەوا
مەڕۆنە گێژی تەنوورەی غەوغا
دوور بن لە هەوای نەفسی ئەممارە
ڕەشەبایێکە هەوای نابارە
تەلبیسی شەیتان مایەی ئیفسادە
تەلبیس ئەساسی فەنای ڕەشادە
قەت تالیب مەبن بۆ زیانی کەس
بە قەدری ئیمکان تا ئاخر نەفەس
(ان ربك لبالمرصاد)
ڕزگاری نابێ ئینسانی عادی
(وخاب كل جبار عنيد)
ئەکا بە دەلیل ئینسانی ڕەشید
بڕوانە عالەم بە وێنەی برا
بۆ دڵ تاریــکان ببن بە چرا

موئمین هەرکەس بێ بۆ تۆ برایە
دڵی چاوەڕێی نووری چرایە
ئەگەر ڕووناکی نادەی بە دڵیان
تاریکی مەدە بە ناو مەنزڵیان
یاران برای تۆن لە ڕۆژگارا
یارمەتیت ئەدەن لە کاروبارا
ئەگەر بۆ ئەوان خۆت ناکەی بە قۆڵ
مەبە بە گورگی هاری جێگەی چۆڵ
مەبن بە یاوەر لەبۆ ڕێگەبڕ
ڕامەگرن سەگی نهێنگری دڕ
کاتێ سەگ وەڕی لە ڕێبوارێ
مەنعی پێویستە بە دەم یا دارێ
مەبنە دزدەسەك بۆ پیاوی دەسبڕ
مەبن بە هاودەم بۆ پیاوی دەمشڕ
مەبنە کەشتیوان بۆ دڵخوازی جەنگ
مەبنە پشتیوان بۆ ماری بەدڕەنگ
مەبنە هاوکاسە لەگەڵ فیتنەجۆ
با هەزار گەوهەر ڕاکێشێ بۆ تۆ
تێکەڵی مەکەن لەگەڵ نامەردان
هاودڵی مەکەن لەگەڵ دڵ مردان
لە لای کەللەڕەق دڵت ڕەق ئەبێ
هاودەمی ئەحمەق زوو ئەحمەق ئەبێ
لەگەڵ بەدگومان مەڕۆنە کایە
کایە لەگەڵیان ئەنجامی کایە

لە ئەرزی خەڵقا خەڵفە مەنێژن
ئارەقی بێ‌سوود بۆ کەس مەڕێژن
میوان میوانە نەك خاوەن خانە
فەرقیان زۆرە بە دڵ بیزانە
قەت مەژین لەگەڵ شەخسی بەدناوا
شەرەفی خۆتان مەدەن بە ئاوا
قەت بە بێ ڕاوێژ دەس مەدەنە کار
مەبەس کارێـکە موهیم بێ‌و دیار
هەم ئیستیخارە سوننەتی دینە
دوو ڕکات نوێژەو دوعاو ئامینە
بە بێ‌وەسیلە مەچنە بارەگاه
دیاری فەرزە لای مەردی ئاگاه
بە عەریزەی ڕووت ناگەی بە کەماڵ
دیاریی مەزبووت ئەتبا بۆ ناوماڵ
مەڕۆن بەگژی شەخسی سەردارا
پێویستە بۆمان حەیاو مودارا
دانێ کلۆر بێ‌و بێشێ ، بیکێشە
دار بێخی نەما دەردێ لە ڕیشە
دڵێکت تەوساند ئەتەوسێتەوە
نەفست لەوکەسە ناحەسێتەوە
سیفەتی بەرزی ئینسانی وریا
وتاری نەرمەو حەیاو مودارا
زانیت سەرڕەوە لەگەڵیا بڕۆ
بۆ خۆی دێتەوە بە بێ گفتوگۆ

حوقووقی وەفا ڕابگرن بە دڵ
حوقووقی نیعمەت بۆ شەخسی فازڵ
قووت‌و زیواری ئینسانی شەریف
خوڵقی جوانەو وتاری زەریف
زمان‌و ڕووی خۆش دەهندەی کەریم
ئەتبەن بۆ ماوای (جنة النعيم)
گەر نانت وشکە با خوڵقت تەڕ بێ
ماڵ بێ‌قڕە بوو چش فەرشت بەڕ بێ
هۆش‌و دەسندەو شۆرەت‌و نەژاد
بۆ ماڵی شەرەف ئەبن بە بونیاد
درەختی باخچەت ئەگەر بێ‌بەر بێ
قەی‌ناکا مادەم خاوەن سێبەر بێ
نە بەری ببێ‌و نە ساو نە سایە ،
ماندوو مەبە بۆی بێ‌سوودو مایە
کە تۆ کەریم بی بە جوێنی لەئیم
بەرز ئەبیتەوە بە پایەی تەعزیم
داری سەمەردار بەردی بۆ ئەخەن
دوژمن‌و دوژمن هەر دەستەویەخەن
هەر کارێ ئەکەن با بە ئیخلاس بێ
بۆ ڕەزای خودای خاوەن سوپاس بێ
ئیخلاس بۆ خودا نوورە لەبۆ دڵ
نووری دڵ قووتە بۆ ڕۆحی کامڵ
بە وێنەی خوێنە بۆ ڕۆحی ئینسان
ڕەگێ بێ خوێن بێ ناشێ بۆ ژیان

دەخیل سەد دەخیل ئێوەو خوداتان
سوپاسی نیعمەت بێ لەلاتان
سوپاسی نیعمەت پیرۆزیی مەردە
لە دنیاو دینا وەزیفەی فەردە
مەبن بە مەستی پیاڵەی هەوا
تا بـگا پێتان بەراتی خودا
مەستی پیاڵەی هەوای فەسادی
قەت گوێ شل‌ناکا بۆ (یا عبادی)
وتەی قەدیمە شەخسی بێ سوپاس
پایەی کەمترە لە هیی سەگی پاس
بـگەڕێن بەدوای نانێکی پاکا
لە شوێنێکی خۆش ، لە کەسبی چاکا
نانێ شیرینە بێ‌سەداو دەنگ بێ
نەك نانێ نانی تەقەتفەنگ بێ
نانێ شیرینە بە دڵداری بێ
نەك نانێ نانی دڵ‌ئازاری بێ
لە شوێنێکا بن خاوەن نیزام بێ
نەك شوێنی شەڕو هەرای عەوام بێ
لە شوێنێکا بن جێی عیبادەت بێ
جێگەی ئیمامی پڕ جەماعەت بێ
لە شوێنێکا بن بۆ کاسب بشێ
هەر کاسب کاری جێ‌بەجێ ئەبێ
بە دڵ وەربگرن وتاری (نامی)
بەسوودە لەبۆ گرۆی ئیسلامی

ڕاستیو ناڕاستی ناجەزی یەکن

ئەزانێ بە دڵ ئینسانی وریا
لەو سەردەمەوە هاتە ڕووی‌دنیا
خێرو شەڕ بە حەق دژی یەکترن
دوژمنی خوێنیی لەبەد بەدترن
هەر یەکێ بۆ خۆی سوپا جەم ئەکا
هەر کام لە شوێنێ تۆزو تەم ئەکا
سەرسوپای ڕاستی تەربی‌یەی ماڵە
لەو باوکو دایـکەی خاوەن کەماڵە
ئەمجارە دەرزی بەرزی مامۆستا
ئەو مامۆستایەی بۆ قیلە وەستا
جا هاودەمی پاك لە دەرو لە ماڵ
لە دەرو دەشتو کوێستانی خاڵ‌خاڵ
ئەمجار مەجلیسی ئونسی مەردانە
ئەو مەردەی لەناو دڵ زیندووانە
دڵ پڕ لە نووری عیلمو مەعریفەت
خاوەن خوڵقی بەرز ، ساحێبی ئولفەت
هەموو ئەمانە لەگەڵ عیلمی شەرع
بە یاسای تەحقیق لە ئەسڵو لە فەرع
جا موتاڵەعەی کتێبی پیرۆز
کتێبی گەلی ئەسفیای دڵسۆز
ئەمانە هەموو یارمەتیدەرن
ئادەم لە دەریای فەساد دەرکەرن

عەکسی ئەمانە سوپای فەسادە
کە دین‌و دنیای پێوە بەربادە
گێژی‌و نەزانی‌و نەفامیی ئینسان
مانیعی پیاون لە خێرو ئیحسان
ئەمانە هەموو چەکداری پیسن
سەربازی سوپای مەکری ئیبلیسن
جا وردە وردە بڕوانە لەبۆ
ئەنجامی هەردوو دێنەڕوو بۆ تۆ

ئەساسی فەساد

بنچینەی فەساد نیشانی هـــەیە
یەکەم بێباکیی دایەو بابەیە
ئەو دایەو بابەی تەمێ نافامن
نائاگاداری ڕەشیی ئەیامن
ڕۆڵەی بێئەدەب چیی بەسەرا دێ
لەکوێ بە حەسرەت ئەژی تا ئەمرێ
دووەم ئیهمالی مامۆستای مەکتەب
زیانی زۆرە بۆ عەقڵ‌و ئەدەب
سەری کەر بـکەن بە شاخی گادا
لە سروشتی خۆی هەرگیز لانادا
مامۆستای بێهۆش بەرەڵڵا لە دەشت
چۆن قوتابیی خۆی ئەبا بۆ بەهەشت

که تەمێ نەما لە دانشگادا
قوتابی عومری ئەدا بە بادا
هەندێ بەرهەمی بیری بێگانە
چوارەمین مایەی گەورەی زیانە
مەبەست بەرهەمی بیری گومڕاهان
بوو بە بەنزین‌و ئاگر بۆ جیهان
نە دین نە یاسای خۆشیی نیشتمان
نە وەفا بۆ حەق نە عەهدو پەیمان
نە سەروبەرەو نە گەورەو بچووك
نە سەنگی ماقووڵ ، نە قورس‌و نە سووك
هەموو لە دەریای پانی دنیادا
پێمەلە ئەکەن بەناو هەوادا
جا نەخوازەڵا دڵبەر بێتە ڕوو
یاری شەنگو شۆخ بێتە هاتوچوو
یەعنی ئارەزووی ماددەی بێمایە
یا هەوای پایەو جاهی بێپایە
شێخی بایەزید بێتە ڕووی دنیا
دەستی ئەبەستن ئەیخەنە دەریا

ڕزگاری لە شەڕ

ئەگەر ڕزگاریت لە شەڕ مەبەستە
لادە لە هەوای نەفسی خۆت ، بەستە

لە کەس مەترسە ئەوەندەی نەفست
هەر نەفسە مایەی زیادیو نەقست
بە هـەوا ئەتبا لەبۆ ئاسمان
جا ئەتخاتە خوار لەسەر بۆ دامان
نەفس جیوەیە بە جیلوەبازی
جینێ خەڵوەتە بۆ حیلەسازی
هەرکەس ئەو جیوە بە دڵ بکوژێ
ئاوی حەیاتی پیرۆزی ئەمژێ
چۆنی ئەکوژی ؟ دوور بە لە هەوا
بپارێزەوە لـــە نیوەشەوا
قەناعەت بـکە بە زیواری خۆت
مەڕوانە بۆ کەس دنیا بێنێ بۆت
دوورکەوەرەوە لە هەراو هۆسە
لە خۆ دەرخستن ، لە کۆسە کۆسە
بکەوەرە دوای دینی پێغەمبەر (د)
لە دنیاو لە دین نابینی زەرەر
ئەڵێن دەرمانی نەفسی وەك جیوە
داوێنی پیری دنیا نەدیوە
پیرێـکی وەهات ئەگەر دەستکەوێ
جوان ئەبیتەوە بە تاقەشەوێ
یەعنی بە یەك شەو بە کارەبای دڵ
گەش‌ئەبیتەوە هەروەك پەڕەی گوڵ
نەفس‌و ڕۆح‌و دڵ گەرم‌ئەکاتەوە
هێزی لاوی‌یان پێ‌ئەداتەوە

وایان داخ ئەکا ساردەوە نابن
ڕوو لە خوا ئەبن هەتاکو مابن
بەهرەیێ بەرزە لە لای خوداوە
ئەگەر هەڵکەوێ لە ڕووی دنیاوە
(نامی) ئەڕوانێ بۆ بارەگای غەیب
بەهرە لای ئەوە بە بێ شوبهەو ڕەیب

جیهان جۆرجۆرە

دنیا بە وێنەی حوجرەکەی منە
جاربەجار پڕی دێوو ئەرجنە
جارجاریش چۆڵەو ، جارێکی دیکە
پڕە لە مرۆی خوو مەلائیکە
لەگەڵ عالەما مودارا سەهلە
مودارا لەگەڵ نەفسی خۆت ئەسڵە
ڕۆژێ دڵخوازی بالاخانەیە
بۆ زیادەڕەوی بە بەهانەیە
ڕۆژێ تەقالای جبەو کەوایە
داوای مێزەرەو فۆتەو عەبایە
ڕۆژێ مەجلیس و مەقامی ئەوێ
لە مەراقەدا ناخەوێ شەوێ
ڕۆژێ لەبرسا ئەوەندە گێژە
ئەڵێی فتبۆڵی سەر بەرەو لێژە

ڕۆژێ بە تیری ئەوەندە مەستە
ئەڵێی سەرۆکی سوپا بەدەستە
کاتێ داماوەو ، کاتێ گریانە
دڵی بە گریان دیزەی بوریانە
کاتی سەرکەوتن ئەوەند بایی‌یە
ئەڵێی نیشتەجێی تەختی شایی‌یە
نە ئەوسا بیری ئەم ساتەی هەیە
نە حاڵی سبەی ئەزانێ چی‌یە
وێنەی تەسەلسول زنجیرەدارە
هەمووی لە هەوای نەفسی بەدکارە
چار هەر ئەوەیە بێنە دیراسە
ڕزگار ئەوەیە حەقیقەت‌ناسە
حەقیقەت چی‌یە زانستەو کردار
میانەکاریی توولی ڕۆژگار
میانەکار بن بۆ دین‌و دنیا
بە قەدەر توانا وریا بن وریا
قەت ماندوو مەبن لە عیلمی بەسوود
قەت ماتڵ مەبن لە داوای مەقسوود
گەر تۆزێ شوعوور هەیە لەلاتان
فەرامۆش مەکەن حەققی خوداتان
ئینسانی نەزان بە دڵ حەیرانە
لەبەر بێ‌دڵی زۆر سەرگەردانە
کـە زانستت بوو بە یاریی خودا
چاك بۆ کردەوە ئەکەی بە لادا

لەبۆ بێگانەو گەلی خزمو خوێش
ئەبی بە هەنگوین بە بێ ئێشی مێش
ئەوەند بزانن زانستی ئادەم
چین لەسەر چینە لەسەر ڕووی عالەم
یەکـەم چینەکەی زانستی بزنە
ڕائەکا لە گورگ چونـکە دوژمنە
دووەم چینەکەی هەر هیی ئینسانە
گەشەکردنی ئەمـــە ئاسانە
سێهەم چینەکەی لە مەعقوولاتە
تا بالاتر بێ هەمووی خێراتە
عیلم ئەوەیە بتبا لەبۆ غەیب
لەسەر دەلیلی قاتیعی بێڕەیب
قەت ڕامەوەستە لە سایەی حەواس
قەت ڕامەوەستە بە شۆرەتی ناس
عیلمی ئاسارو تەئسیرو شووعوور
دەرکی تاریـکیو بەرقی هێزی نوور
دەرکی جاذیبەی مەجمووعەی شەمسی
باش ڕاتئەکێشن بۆ عیلمی قودسی
هەرکەسێ لەســەر مــاددە مایەوە
دوورە لە مەعناو نەحەسایەوە
فەرزە بفامێ جامیدو (نامی)
لەسەر ڕاستییە دینی ئیسلامی

ئاساری پێشینان نامێنێ

بە قوربانت بم قازی زەکەریا
عالمی عامیل بۆ دین‌و دنیـــا
باسی مەفهوومت نەما لە چەرخا
کێ بێ هەوڵبدا ئەفـکارت سەرخا
(قەددوری) قەدری نەماوە لەناو
(مینهاج) بەجارێ فەوتاوە فەوتاو
لامەزەبی‌یە مەزهەبی ئەعلام
لامەنهەجی‌یە مەنهەجی کەلام
ئەمەیە دڵخواز لەسەر یاساو عورف
مەحو بۆ نەحوەو بێ‌سەرفی بۆ سەرف
با لاچێ باسی عیلمی بەلاغە
(ما على الرسول الا البلاغ)ە
مەنتیق بێ‌نوتقەو ئاداب نەماوە
ئوسووڵ بەجارێ لامان فەوتاوە
بۆ چیتە شەرحی شێخ ئیبنوحەجەر
(فتح القدیر)یش بڕوا دەربەدەر
هەتا کەی باسی ئەحمەدو مەحموود
کەی لەو باسانە ئەگەی بە مەقسوود
عیبارەتێکی عەرەبیی سافی
هەرچۆن بێ مەعنای ، کافی‌یە کافی
هاوار بۆ عیلمە ، ئەم عیلمە نەما
عیلمی‌تر داهات ، ئەو چوو بۆ سەما

چەندەم پێ وتن مەسلەك بە دەستە
شت هەڵناگرێ دەستی شکستە
بناوان ڕووخا جۆگە وشکانە
زەمان زەمانەو مەکان مەکانە
هۆ هۆ بە بێ گا لە بێ‌سەرانە
مێگەل چاوەڕێی کەڵو بەرانە
ڕانو گاگەلو گەلەی بێ‌شوان
بۆ گورگی ڕۆژە یا دزی شەوان

سألني سائل

سألني سائل من ذوي المشارب
عن العمر المفدى للمآرب
وعما نلته في دور كسبي
وعن جهدي الى نيل الرغائب
فقلت بلهفة مني وغم
وآساف على فوت المطالب
نعم انا فتحنا عين جهـــد
الى نيل العلا فوق المراتب
وقد نلنا كثيرا من حظوظ
وآمـــال وخيرات المكاسب
وسرنا في بساط الارض شوطا
طويناها بـكد في المتاعب

وعارضنا المخالف حيث كانا
وعادينا الاقارب والاجانب
ولم يك حاصل المحصول الا
قليلا لا يعد مـــن الرغائب
ولو كنت عليما بالعواقب
صرفت العمر في خير المـكاسب
فياأسفا على عمر نفيس
صرفناه كمصروف الملاعب
وكان الواجب المشروع جدا
سلوكا في المحاسن والرغائب
وتركا للهوى في كل حال
وبعدا عن خسيس في المطالب
فان الخير في اعلاء شأن
بكسب الخير من اهل المواهب
ولم يبق المجال سوى جمال
لمولاى الشفيع لدى المصائب
ورحمته التي وسعت وعمت
جميع المؤمنين أولي الرغائب

ئادەمی پێویستی بە یاسا هەیە

ئادەمی ناژین بێ یاساو نیزام
نیزامی دنیا پێویستە بۆ عام

بێجگە لەو یاسا یاسایێ بۆ دین
پێویستە ببێ بە (علم الیقین)
یاسای دنیایی دنیا ڕائەگرێ
هەتا بێدادو ستەم داینەگرێ
نیزامی دینیش بۆ ئەمانەتە
لەبۆ چاودێریی حەیاو عیففەتە
ئەگەر ئیمانت نەبێ بە حیساب
هەزار کاری بەد ئەکەی لە غیاب
جا هەرکەس بۆ خۆی تێکۆشێ بەحەق
ئەگا بە سوودی دوو دنیا موتڵەق
کەس زامن نی‌یە بۆ نەتەوەی خۆی
هەر چینێ بەشێ دانراوە بۆی

پێغەمبەرەکان هاتن بۆ بەشەر
لەبۆ تەربی‌یەو تەمێی هەردوو سەر
لەگەڵ ئینسانا بە ئیحسان بژین
لەگەڵ خودایشا بە حەیاو تەمکین
بوون بە پیرۆزی بۆ بەنی ئادەم
بە وێنەی هەتاو بۆ هەموو عالەم
بوون بە مەرهەمی دڵی بریندار
بوون بە هۆی شیفا بۆ دڵی بێزار
کەچی پاش ئەوان خەڵقێ دەرکەوتن
لەسەر گەردنەی هەوا سەرکەوتن

نە دین نە تەمکین نە تەمێی ڕەهبەر
نە ئامۆژگاریی مەردی باخەبەر
(الا من تاب) وا لە قورئانا
ئەمە سەرمەشقە لە ڕووی جیهانا
پیرەکانی دین بە حەقپەرستی
بەشەریان لادا لە ڕێــگەی پەستی
بۆ بەرزیی ڕەوشت بوون بە مامۆستا
بەشەر لە خەوی غەفڵەتی هەستا
لەسەر ئەم یاسا بوون بە گەورەماڵ
بوون بە دارای عام بۆ ماڵو بۆ حاڵ
کەچی پاش ئەوان نەتەوەی ئەمان
بوون بە دوژمنی سیرەتی باوان
دەرچوون لە یاسای خوداپەرستی
ڕوویانکردە ڕێی پەستیو سەرمەستی
بابا ئەوەندە سوودی بوو بۆ دین
ئەمان بوون بە دژ بۆ یاسای تەمکین
جا ئێمە نابێ چاو بــکەین لەوان
نە بۆ کاری ڕۆژ نە کاری شەوان
هەرکەسێ بۆ خۆی ئەسووڕێتەوە
ئارەزووی نەفسی ئەدۆزێتەوە

★ ★ ★

میرە گەورەکان خانو خەوانین
هەموو خاوەن بوون بۆ دنیاو بۆ دین

ئەگەر ستەمیان ببوایە جارێ
ئەیگرتە بەر خۆی کەرەمیان شارێ
عەلاوەی ئەوە خاوەن نیزام بوون
تەبەقەی عاممە بەوان ئارام بوون
کەچی پاش ئەوان وردە میرەکان
بوون بە شمری شەڕ بۆ فەقیرەکان
بوون بە جەردەی ڕێ ، بوون بە دزی ماڵ
بوون بە دوژمنی شوعوورو کەماڵ
ئەگەر تۆ باسی باپیری بکەی
خۆت بە نیشانە بۆ تیری ئەکەی
هەرکەسێ بۆ خۆی ئەسووڕێتەوە
بەش‌و بەهرەی خۆی ئەبینێتەوە

ئیمان چەند جۆرە

پێی مەڵێ ئیمان ئیمان بۆ یاسا
یانێ تەقلیدی ڕەساو ناڕەسا
تەقلیدی باوکو باپیرەو ئوستاد
تەقلیدی عاممە بێ شێوەی ڕەشاد
پێی مەڵێ ئیمان بۆ پایەو مایە
لەلای خاوەنی سوودو سەرمایە
پێی مەڵێ ئیمان لەبۆ ئارەزوو
ئارەزووی نەفسی بۆ ڕێکەوێ زوو
بەکورتی ئیمان ئەبێ زاتی بێ
هەموو حاڵی بێ‌و هەموو کاتی بێ

ئیمان ئەوەیە نووری نەفسی بێ
پێوەندی ڕاستی زاتی قودسی بێ
ئیمان لە دڵدا ڕووناکیی دڵە
چرای دائیمی ماڵو مەنزڵە
ئەمەیش دوو ڕێــگەی هەیە بە میزان
یەکێ دیاریو دووەمی پەنهان
یەکەمین تەمێو دەرزی منالی
جێ بگرێ وەکوو شیری یەك سالی.
دووەم سوحبەتی دڵپاکانی پاك
خاوەن لەتیفەی دەروونی ڕووناك
ئەمانەن شاباز لە بورجی دنیا
ئەمانەن دڵیان پانە وەك دەریا
دڵیان تەنوورە نەك تەنووری نان
نەفس ئەبرژێنێ بە تینی ئیمان
دەخیلە ئەگەر لەمانەت دەس کەوت
بزانە ڕۆحت بۆ ئاسمان سەرکەوت
دڵیان عەماری نووری ڕەحمەتە
دەمیان پلووسکی عیلمو حیکمەتە
مایەی پیرۆزیی ژیانی دنیان
مایەی نەورۆزیی ئینسانی وریان
بە بێسوحبەتو هاوکاریی مەردان
کەس نابێ بە مەرد مەردی ناو فەردان
سوحبەت بەڕاستی تەمێی ئەرواحە
بۆ ڕووناکیی دڵ شەوقی میسباحە

(صديق) بە سوحبەت بوو بە یاری غار
بوو بە یەکەمی کۆمەڵی چوار یار
دەخیل گوێ مەگرن قەت لە هەرزەگۆ
مەکەن هاوڕێیی پیاوی فیتنەجۆ
سیرڕی ئەولیا گەلێ لەتیفە
تیشکی هەتاویان بۆ دڵ شەریفە
دڵو ڕۆحو سیر ، خەفیو ئەخفا
بەوان ئەکەونە ذیکری پڕسەفا
لەپاش ئەم پێنجە جا نەفس دێتە کار
ئەویش پڕ ئەبێ لە فەیزی ئەنوار
بە نەفیو ئیسبات مونەووەر ئەبێ
ئەمجار (سلطان الاذکار) دێتەجێ
نووری دڵ ئەڕژێ بەسەر وجوودا
وجوودت ئەبا بەلای شوهوودا
زەڕڕاتی وجوود بە وێنەی زوبان
دێنە تەسبیحو تەحمیدی سوبحان
لەپاش ئەمانە بە یارمەتیی زات
ئەبێ بە کانی نوورو بەرەکات
چەند موراقەبە هەیە لە ناوا
نووریان لە دڵدا بەرقە لە ئاوا
بە فەیزی مورشید ئەگەی بە تەمکین
لەبۆ ئیتاعەی (رب العالمین)
(نامی) شاگردی حەڵقەی سەماعە
بیستنی خێریش بۆ دڵ مەتاعە

خير أمة أخرجت للناس

(خير أمة أخرجت للناس)
ئەبێ قەومێ بن ڕاستو خوداناس
لەڕێی خوادا بەڕاست تێکۆشین
لەگەڵ دڵسۆزی بۆ دنیاو بۆ دین
ئامیر بن هەموو بە کاری مەعرووف
ناهی لە مونـکەر ئاشکراو مەکشووف
قورئان بخوێنن بە زمـــانو دڵ
لانەدەن لە ڕێی تا ئەچنە ژێر گڵ
بەو شێوەی ڕەهبەر بەیانی فەرموو
بڕۆن بە ڕێدا لانەدەن بە موو
بپاڕێنەوە لە بارەگای خوا
لە نیوەشەواو وەختی سەحەرگا
خۆ بپارێزن لــە کــاری تاوان
بە پاکی بچنە بارەگای یەزدان
کەسانێ وا بن چاترین گەلن
لە ڕووناکیدا ئاگری سەرکەلن
هەرکەس ئەوانەی خۆشنەوێ بە دڵ
گومڕایەو کوێرەو ناگـــاتە مەنزڵ

★ ★ ★

وەچەی یەکەمیان هاوڕێی حەزرەت بوون
لای خودای گەورە خاوەن حورمەت بوون
گیانیان فیدا کرد لە ڕێی خودادا
دینیان دامەزراند لە ڕووی دنیادا

بوون بە گوڵۆپی سەد نمرەی ڕووناك
لایان‌دا لە دڵ غوباری ناپاك
عادڵو عاقڵ عالم بە مەفهووم
(لـكل منهم مقـــام معلوم)
عیسمەت لە خاسەی پێغەممەرانە
هەموو مەحفووز بوون باشی بزانە
هەرکەس ئەوانەی خۆش‌نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگـــاتە مەنزڵ

★ ★ ★

هەتا حەزرەتی ڕەسوول مەوجوود بوو
هەر فەرمانی ئەو بە حەق مەقسوود بوو
پێویستیان نەبوو باسی عامو خاس
موتڵەق ، موقەیەد ، یا باقیی ئەبحاس
یەکەم چون ئەوان بە یاسای ئیسلاح
دوور بوون لە بابی لوغەو ئیستیلاح
جەماعەتێ بوون وێنەی شیری خاو
دوور لەو باسانەی پاشان هاتنە ناو
ئەوەیش پێویست بوو ڕەهبەر ئەیفەرموو
چیی پێ ئەفەرموون حەق هەر ئەوە بوو
تا ئەو زەمانە کە تەیری شەخسی
فڕی بۆ ماوای عالەمی قودسی
پاش دەفنی زاتی پیرۆزی ڕەهبەر
دامەزرا حوکمی سیددیقی ئەکبەر
لەبۆ هەر کارێ ئەهات بەسەرا
ئاسان بوایە جێبەجێ ئەکرا

گران بوایە بە شێوەی شوورا
بڕیاری حوکمی شەرعی تیا ئەدرا
بەمجۆرە ئەحکام جێبەجێ ئەکران
هەتاکو چینی یاران ڕابووران
دەوری تابیعین کە هاتە ناوان
دەرکەوتن گەلێ زانا لە مەیدان
چاویان کردەوە بۆ عامو بۆ خاس
کەوتنە چارەی دەردی ئیلتیباس
عالمی زانا گەلێ دەرکەوتن
بە لووتکەی عیلما بە حەق سەرکەوتن
ئەبوابو فوسوول باش تەرتیب دران
هەتا حاڵی بن گشت برادەران
ڕووناکەوە بوو ڕێگای مەعریفەت
لەبۆ تالیبی فەهمی شەریعەت
ئیتر کەس نەڵێ چۆن دەوری ئەسحاب
تەواوبوو لەسەر سوننەتو کیتاب
ئێمەیش بەوجۆرە ئەڕۆین لەسەر دین
پێویستمان نی‌یە بە موجتەهیدین
هەتا تێبگەن ئەسحابی کیرام
لە نەفسی ڕەهبەر وەریانگرت ئەحکام
حەزرەت بەیانی نەسسی دین بکا
کێیە بمێنێ لە شینی شکا
کاتێ زاتی ئەو چوو لەئارادا
پێویستە بمرین لەبەر ئارادا

ئیتر مەخلەتێن بە واتەی نەفام
لامەدەن لــە ڕێی سەلەفی کیرام
سەلەف کۆمەلی موجتەهیدانن
خاوەنی عیلمو عەقڵو ئیمانن
لەســەر یاسای حەق فەرمانیان ئەدا
لەبۆ دەرکی حــەق تەقەلایان دا
بە ئیجتیهادو ســەعیو ئیهتیمام
ڕوونیان کردەوە ئەحکامی ئیسلام
سەلەف بەوجۆرە ئاینیان هێنا
بە یاساو ئوسووڵ ئەحکامیان دانا
هــەندێ لەوانە بە یاریی خــودا
بۆ تەدوینی دین تەوفیقیان درا
ئارایان گەیشت بــە هــەموو عالەم
بوون بــە چرای نوور بۆ بەنیئادەم
هەندێ مانەوە بێ جەمعو تەدوین
بە فــکری خۆیان ئەچوون لەبۆ دین
ئیتر گوێ مەدەن بە فیتنەی نەزان
ئاخرزەمانە ئامان ســەد ئامان
هەرکەس ئەئیمەی خۆشنەوێ بە دڵ
کوێرەو داماوەو ناگاتە مــەنزڵ

★ ★ ★

ئەو ئیمامانە لــە تابیعین بوون
زاناو ئەمینو موخلیسی دین بوون
بە یارمەتیی حەق ڕوویان‌کردە دین
کیتابو سوننەی (خیر المرسلین)

لەسەر چاودێریی کردەوەی حەزرەت
ڕوونیان کردەوە مەعنای عیبارەت
باب‌و فوسووڵ‌و فورووعیان دانا
لەســەر عورفی شەرع عورفیان داهێنا
دینیان هۆنیوە هەروەك مرواری
زۆر بە دڵسۆزی‌و بە فیداکاری
ناسیخ‌و مەنسووخ لەفزی عام‌و خاس
قانوونیان دانا بە بێ‌ئیلتیباس
لە موتەشابیە یا ئایەی موحکەم
باسیان کرا باز (بالوجه الأتم)
هۆی دەلالەتی لەفز بۆ مەعنـــا
مەنتووق‌و مەفهووم بەگوێرەی توانا
لەســەر ئازادیی عوقوول‌و ئەفــکار
ڕوون‌کرایەوە بە عەقڵی هوشیار
ئەمجـــار تەدوینی ئەحادیس کرا
بەپێی ئیحتیاج بابیـــان دانرا
ڕاوی یەکێ بێ یا دوو یا زیاتر
نەخوێندەوار بێ یا زانای زاهیر
مەشهوور بێ وەیا موتەواتیر بێ
عەزیز یا غەریب ، فەردی نادر بێ
دایانە دەستمان بۆ فەهمی ئەحکام
(جزاهم الله المولی العلام)
هەرکەس ئەمانەی خۆش‌نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگـــاتە مەنزڵ

نەحوو سەرفو عولوومی‌تری ئیسلامی

بۆ فەهمی لەفزو مەعنـــای کەلیمات
بۆ فەرقی جامید لەگەڵ موشتەققات
بۆ فەهمی مەعنا بە وەجهی سەواب
کە زۆر پێویستە بە فەهمی ئیعراب
لەبۆ مەسادیر بۆ نەقڵی ئەفعال
تا فەهمی ئەحکام بـکرێ بە کەمال
عیلمی نەحوی ساغ ، سەرفی پڕمەعنا
لەلای ئەعلامی گیرامی زانا
دانران بە حەق بۆ ئیستیفادە
چونـکە پێویستی فەقێو ئوستادە
جا بۆ بەیانی بەلاغەی قورئان
یاخود حەدیسی ڕەسوولی عەدنان
(عبدالقاهر)و ئەعلامی زانا
عیلمی بەلاغە هاتە ڕووی دنیا
عیلمی مەنتیقیش لەبەر ئیستیدلال
بۆ ناسینی ذات بە شێوەی کەمال
تەرجەمە کران بۆ ئەهلی ئیسلام
تا بە ئیستیدلال بـگەن بە مەرام
جا لەبەر کەشفو ئیزهاری سەواب
دانرا عیلمی ئەبحاسو ئاداب
ئەمـــانە هـــەموو پێویستی دینن
هەموو وەسیلەی ڕێـگەی یەقینن

ئەوکەسەی دژە بە فـــەهمی عولووم
ئەیەوێ بژی بە جەهلی مەحتووم
ئەگینا عیلمی ئیسلامی گشتی
مایەی ڕەشـادە بۆ وردو دشتی
هەرکەس عولەمای خۆش نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگـــاتە مەنزڵ

عیلمی ئوسووڵی فیقھ

زانا بەرزەکان خـــاوەن ئیهتیمام
بۆ زەبتی یاسای دەلیلی ئەحکام
بۆ وێنەکە ئەمر لەبۆ ئیجابە
نەهی بۆ تەحریم ڕاستەو سـەوابە
دەلالەتی عـــام قـەتعی یا زەننی
خاس لە جێـگای عام بە شێوەی فەننی
سوننەت قەول و فیعل کاتی ئیستیدلال
کامیان ڕاجیحە لای ئەهلی کەمال
ئیجماع حوججەتە یا حوججەت نییە
ئەنجامی قیاس لە دینا چییە
عیلمی ئوسووڵی فیقهی موبارەك
دانرا لەسـەر یاسـاو تەدارەك
ئیمامی بەرزی شافیعیی زانا
لە ئوسووڵەدا (رسالە)ی دانا
تەرجەمە کرا بە گـــەلێ زمـــان
خوێندرایەوە لـــە زۆر وڵاتان

ئەم عیلمە گەلێ بەرزو شەریفە
هۆی شارەزاییی ئەهلی تەکلیفە
یەکێ بیزانێ‌و بڕوانێ لەبۆی
ئەیکا بە جوزئی ئیمان لەبۆ خۆی
جا لەم فەننەدا فوقەهای دنیا
کتێبی زۆری بەکەڵکیان دانا
خودا جەزایان پێ بدا زیاتر
بە ڕەحمەتی خۆی باتین‌و زاهیر
زەخیرەیێ بوو ئەم عیلمە بە حەق
ڕووناکیی دڵە بە وێنەی شەفەق
خودا ڕازی بێ لە ئەسڵی ئوسوول
عیلمی ئەوانە وەسیلەی وسوول
هەرکەس ئەمانەی خۆش‌نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگاتە مەنزڵ

عیلمی ئوسووڵی دین

پاش عەهدی ئەسحاب ، عەهدی تابیعین
(رضي الله عنهم اجمعين)
هەندێ پەیدا بوون بە هەواو هەوەس
دەمیان درێژ کرد بۆ تەئویلی نەس
زیانی زۆریان گەیاند بە ئیسلام
عالەمیان پڕ کرد لە هەوای ئەوهام
واسیلی کوڕی عەتا دەربەڕی
لە ئەڵقەی دەرزی حەسەنی بەسری

خۆی‌و ئەوانەی کـــەوا بەپەلە
دوای کەوتن ، ناویان نان (موعتەزیلە)
چەند فـکری ناجۆر ، چـەند عەقیدەی لار
کەوتە ناو خەڵـــکی مزگەوت‌و بازاڕ
سەرەتای قـەرنی چوارەمی هیجری
ئەبولحەسەنی لەقەب ئەشعەری
لـە شاری بەسرە ناوبانـگی دەرکرد
هێرشی بۆ ســەر ئەهلی بیدعەت برد
بە عیلم‌و دین‌و فەلسەفەی ئیسلام
مەحتووکی کردن لەناو خاس‌و عام
عەقیدەی بە حەق تازە کردەوە
گرەوی لەوان هەموو بردەوە
جا هات بۆ بەغدا پێتەختی ئیسلام
بۆ دەرخستنی عەقیدەو ئەحکام
هەم ئەبوومەنسوور ماتوریدی خاك
خاوەن دەروونی خاوێن‌و ڕووناك
ئەمیش وەکوو ئەو لە سەمەرقەندا
پیشانی خەڵـکی ئەدا ڕێی هودا
ئەم دوو ئیمامە بوون بە پێشەوا
لە خۆرهەڵاتۆ هـەتا خۆرئاوا
عیلمی کـەلامیان گەیاند بە عالەم
بوون بە مایەی خێر بۆ بەنی‌ئادەم
هەرکەس ئەوانەی خۆش‌نەوێ بە دڵ
کوێرو گومڕایە ، ناگاتە مـەنزڵ

زانایانی دین

لەو ڕۆژانەوە تا ڕۆژی ئەمڕۆ
زانا ڕەهبەر بوون بۆ منو بۆ تۆ
ئەوان چرا بوون بۆ موسوڵمانان
بۆ ڕوونکردنەوەی ئەحکامی ئیمان
گەلێ زانای بەرز بەگوێرەی توانا
عومری عەزیزی خۆی بۆ دین دانا
وەکوو ئیمامی بەرزی غەزالی
یا فەخری ڕازیی مەرتەبە عالی
وەك سەیید شەریف زانای جورجانی
سەعدی مولەققەب بە تەفتازانی
وەکوو ئەسعەدی دەووانی نەسەب
وەکوو جەلالی کوڕی خۆش مەشرەب
وەکوو زەینەددین کوردی بەلاتی
وەك حەیدەری‌یان لە خۆشناوەتی
وەکوو مەولانا خالیدی دڵبەند
یەکە مورشیدی ڕێگەی نەقشبەند
وەکوو شێخ قەسیم ، وەکو مزووری
وەك بنەماڵەی ناو شارەزووری
وەك ئیبنوڕەسوول ، وەکوو زەهاوی
کە لە عالەما مەشهوورە ناوی
وەك ئیبنوئادەم ئەگەر بنوێنی
وەکوو نۆدشیو مەلای پێنجوێنی

وەك مامۆستاکەی پایە برنجی
یانێ مـەولانا عـەلی قزلْجی
وەکوو مامۆستای لێوان گوڵباغی
شێخ‌عومەر مەشهوور ئینوقەرەداغی
وەکوو نۆدشیی لە ماڵ ئاوارە
یا قوتابی‌یەکەی : مەلای‌بیارە
هەرکەس ئەمانەی خۆش‌نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگاتە مەنزڵ

ئەولیاو خاوەن تەریقەتەکان

دیارە لای زانا بە شێوەی تەحقیق
چۆن بوو ئەحواڵی بووبەکری سیددیق
چۆن بوون عومەرو عوسمان‌و عەلی
بۆ زیکری سیرڕی ، بۆ زیکری جەلی
ئەو ئەسحابانەی (أفضل البشر)
بە ئیتتیباعی حەزرەتی ڕەهبەر
نووری دەروونی حەزرەتیان بۆ هات
بوون بە چرای دین بۆ کاتی زوڵمات
جا وا دڵ بەدڵ یاخود دەم بەدەم
هاتە خوارەوە ئەو ذیکرە سەرجەم
سەلمان‌و قاسم جەعفەری سادق
نە سیددیقەوە بە شێوەی لایق
حەسەنی بەسری لای ئیمام عەلی
بوو بە خاوەنی نووری تەجەللی

ئەو نوورە کەوا لەلای ئەوان بوو
باعیسی نووری ڕۆژو شــەوان بوو
گەیشت بەمانەیش بە فەزڵی خودا
جا لەبۆ عالەم بوون بە موقتەدا
هەمووی خولاسەی ئیتیباعی دین
لەسەر سونتەتی (خیر المرسلین)
شەوقی دایەوە بە ڕووی دنیادا
خەڵــکی ڕاکێشا بەلای خودادا
بە ئیخلاسی دڵ کەوتنە کردەوە
بۆیە گرەویان لە عام بردەوە
ڕەفتاریان هەموو بە وێنەی ڕەهبەر
دایم ملکەچ بوون بۆ قەزاو قەدەر
دوور بوون لە دنیای بێبەهای فانی
مەگەر پێویستی ژینی ئینسانی
دەم بە زیکری حەق ، دڵ لای خوداوە
سەریان نایەوە بە تەجەللاوە
ئیرشادیان ئەکرد بە دەم بە قەڵەم
خزمەتیان ئەکرد بە عــەتاو کەرەم
دڵی عالەمیان پڕ کرد لە پرتەو
بوو بە ڕۆژ بۆیان کاتی نیوە شەو
بەهرەیان بۆ هات بە کەشفی ئەستار
شەوی تاریکیان لێ بوو بە نەهار
دڵیان ئەبرژا بە ناری ئەنوار
نەقشیان ئەکرد بە نەقشی ئەسرار

بۆیه (محمد) پیری ئەرجومەند
مەشهوور بوو به ناو (شاهی نەقشبەند)
ڕۆحیان پەروازی ئەکرد وەکوو باز
به بێ‌تەفاوت بۆ شامو شیراز
لەبەرئەمەیە کـــه بازی ئەشهەب
بۆ عەبدولقادر بووە به لەقەب
زۆر زۆر توانا بوون لەسەر تێکۆشین
بۆ تەسفی‌یەی دڵ به جەفا نۆشین
یەکێ به خەڵوەت ، یەکێ به ئەزکار
یەکێ به ڕۆژوو بۆ ڕەزای جەببار
یەکێ به عەتا ، یەکێ به خزمەت
یەکێ به پەندو وەعزو نەسیحەت
خزمەتیان فەرموو به دینی ئیسلام
به بێ‌جیاوازی بۆ خاسو بۆ عام
بەم بەهرە بەرزە بوون به خاوەن جاه
بۆ داماوان بوون به پشتو پەناه
ئەمـانە هـەموو خاسـەی ئوممەتن
مەوریدی نوورو فەیزو ڕەحمەتن
هەرکەس ئەمانەی خۆش نەوێ به دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگاتە مەنزڵ

★ ★ ★

زیارەتی پیاوچاك بەهرەیە بۆمان
بۆ هێزی دڵو بۆ نووری ئیمان

حوبی یەکتری ناو موسوڵمانان
سوننەتی دینــــەو نەریتی ژیان
(المتحابان في ظل العرشِ)
بخوێنەرەوە لەبۆ دڵخۆشی
دەرزی ئادابی زیکری خوداوەند
وەربگرە لێیان ئەبی بەهرەمەند
دەرزێ بەسوود بێ بۆ دینی ئینسان
فەرزەو مایەیە بۆ خێرو ئیحسان
واجبە لەسەر ئینسانی عاقڵ
موبالات نەکا بە قسەی غافڵ
دوعای خێریشیان لە حاڵی حەیات
دیارە لە دینا ، پێی ناوێ ئیسپات
پاش وەفاتیشیان غەیرە مەمنووعە
ئەسڵی ئیباحە بە حەق مەسمووعە
(ولا تشد الرحالُ) لەبۆ
نوێژی مزگەوتە حاڵی بە زوو
بە نەسسی ئایەت نەبی ڕوودارە
تــکا پەسەندی لای کردگارە
خاوەنی جاهــە لە بارەگادا
دوعای قوبووڵە لە حوزوور خوادا
(ئیستیمداد) مەعنای داوای مەدەدە
مەدەد یارمەتیی ئەرواحی عەبدە
هیممەت بۆ ڕۆحە ، ڕۆح پایەدارە
قەدری هەمیشەو بە ئیعتیبارە

بەراورد کرا نەك جارێ چەند جار
بۆ چاری موشکوڵ بۆ شیفای ئازار
ئیستیغاسە هەم داوای نەجدەیە
نەجدەی ڕۆحی پاك لەبۆ بەندەیە
تەوەسسول بە ڕووی کردەوەکەی خۆی
حەدیس ئەفەرمێ سوودی هەیە بۆی
هەروا بە حەققی گشت پێغەمبەران
قسەی حەزرەتە سوود بەخشە بۆمان
لە کاتی دەفنی والیدەی عەلی
شوبهەی تیا نی‌یەو ڕووناکەو جەلی
بە حەق ئەوانەی ئەڕۆن بۆ مزگەوت
ویردی گشتی‌یە نەك لەسەر هەڵکەوت
تەوەسسولەکەی عومەر بە عەبباس
بۆ دڵی عاقڵ ناهێڵێ وەسواس
داوای صەحابە بۆ دوعای حەزرەت
باران بباریێ ، ئەشێ بۆ عیبرەت
ئەم دوعا لەپاش وەفاتی ئەو بوو
ڕۆژی ڕۆشن بوو ، نەوەك بە شەو بوو
خۆلاسە دوعاو هیممەت بۆ ڕۆحە
ڕۆحیش خالیدەو خاوەن فوتووحە
ئینسان بفامێ‌و نەمرێ بە خامی
بە حەق وەرئەگرێ پایەو مەقامی
(وكان أبوهما صالحا)
موژدەیە لەبۆ دەستەی سولەحا

لقێ داری تەڕ ئەگەر بەسوودە
دوعای ڕۆحی پاك بۆ نامەقسوودە
(حجر الاسود) بەردی دیوارە
لەلای حاجی‌یان بە ئیعتیبارە
کە ئیستیلامی سوننەت بێ بۆمان
فەرزە تێبگەین لە کاری خۆمان
ئیجادو تەئسیر هەر بۆ خودایە
ماباقیی ئەسباب وێنەی دوعایە
وەها دامەزرا ئادابی سەلەف
لەسەر سوننەتی ڕەهبەر بۆ خەلەف
عولەما وەها تەمێ‌یان کردین
کاتێ پێکەوە مەشغووڵ بووین بە دین
چوار ئەدەب هەیە بۆ دینی ئیسلام
هەتا هەتایە بە توولی ئەییام
یەکەم فەرزی عەین ، دووهەم کیفایە
سێهەم سوننەتی موئەککەد مایە
چوارەم تەتەووع ئەویش سوننەتە
نەك وەکوو ئەوان خاوەن قیمەتە
هەر تەتەووعێ بە تۆ بێتەجێ
بیکە بۆ خوداو گوێت لە کەس نەبێ
بەڵێ ئەگەر نەهی وارید بوو لەوا
مەیکەو دانیشە بۆ خۆت ماڵاوا
دەلیلی دینی‌یش کیتابەو سوننەت
ئیجتیهاد لەگەڵ ئیجماعی ئوممەت

بیدعەت لە عورفی شەرعا بزانە
ئەبێ خاریج بێ لەم چوار بەشانە
نەك بۆ شتێکە ئەوسا نەبووبێ
ئیستە موسوڵمان بیهێنێتەجێ
ئەگینا چایی یا خۆشاوی سێو
ئەبێ حەرام بێ نەینێتە سەر لێو
ئێمە تابیعی عولەمای دینین
یەعنی تابیعی موجتەهیدینین
ئەوان زانا بوون بۆ مەعنای قورئان
ئەوان خادیم بوون نەك خەڵکی نەزان
ئەوان بە تەفسیل هاتن بە دەلیل
ئەوان مانیع بوون لە دەردی تەزلیل
ئەوان لە ئەهلی (خیر القرون)ن
خاوەنی ئەجری غەیرە مەمنوونن
هەرکەس ئەوانەی خۆش نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگاتە مەنزڵ

ئیمانو ئیحسانو ئیسلامو مەحەبەت

خەسڵەتی ئیسلام دوازدە خەسڵەتن
وەریان بگرە لێم مایەی ڕەحمەتن
ئیمان بە خوداو فریشتەو ڕەهبەر
بەو کتێبانەی وا هاتن لەسەر

به قەزاو قەدەر لای خودای ئەکبەر
بە ڕۆژی جەزا هەمووی سەرانسەر
ئەمانە هەموو بیرو باوەڕن
وان لەناو دڵدا باعیسی فەڕن
ئیسلامی‌یەتە بە شەهادەتەین
پێنج فەرزەی نوێژە فەرزن لەسەر عەین.
زەکاتەو ڕۆژوو و حەجی بەیتوڵڵا
دوازدەهەم ئیحسان حاڵی (مع الله)
یەعنی عیادەت بکەی بۆ خودا
(كأنك ترى أو هو يرى)
ئیتر ماباقی ئیخلاسە بە دڵ
ئەگینا ئیفلاس بۆت ئەبێ بە جل
وەکوو ئەمانە پێویستن بۆ تۆ
پێنج مەحەبەتی دوور لە گفتوگۆ
مەحەبەت لەبۆ خوای پەروەردگار
مەحەبەت لەبۆ ڕەسوولی نازدار
لەبۆ ئەسحابەیش (مع الابتهاج)
شامیلە لەبۆ ئال (مع الازواج)
مەحەبەی ئەعلام لە موجتەهیدین
هەروا سایری عولەمای عامیلین
مەحەبەی هەموو ئەولیای کیرام
سەرۆکی عادیل وەلی‌یە بۆ عام
بە بێ مەحەبەت سەعی عەبەسە
ئەوکەسەی کەسە حەرفێکی بەسە

ئەمەیە دەرزی بەڕێزی (نامی)
بۆ چینی ڕۆڵەی بەرزی ئیسلامی
قەت بەرناگرێ درەختی ئیمان
هەتا ئاو نەدرێ بە ئاوی ژیان
واتە ئیخلاسی ئینسان بۆ خودا
بۆ ڕەهبەر واتە بۆ (رسول الله)
بۆ کتێبی حەق ، بۆ گەورەی ئیسلام
لەپاش ئەمانە بۆ عامەی ئەنام
ئەبووڕوقی‌یە تەمیمی داری
ڕازی ببێ لەو حەزرەتی باری
ئەڵێ خۆم بیستم لە دەمی حەزرەت
دین نەسیحەتە لەسەر حەقیقەت
نەسیحەت واتە دڵسۆزی‌و ڕاسی
یەکەمجار بە حەق بە خودا ناسی
لەبۆ ڕەهبەرو کتێب‌و ئەمیر
بۆ تێکڕای بەشەر سەغیرو کەبیر
تو خودا دینێ دڵسۆزیی نەبێ
پێم‌بڵێن چلۆن پیرۆزیی ئەبێ
هەرکەس ئەمانەی خۆش‌نەوێ بە دڵ
کوێرەو گومڕایەو ناگـاتە مەنزڵ

★ ★ ★

تەمێ‌و تەربی‌یە بۆ ڕۆڵەی هوشیار
ئەیـکا بە فەردی فەردی ڕۆژگار

بە بێتەربی‌یەت کەس نەبوو بە کەس
وەهایە یاسای خودای فریادڕەس
خێرو شەڕ هەمووی لەسەر عادەتە
لەبۆ مەعسی‌یەت یا عیبادەتە
ڕۆڵە منداڵە هەتا حەوتساڵی
لەم تەئریخەوە هەتا کەماڵی
واتە تا بولووغ ئەوجار دەمارە
هەتا بیستوپێنج وێنەی ڕەشمارە

خودا خاوەنی هەموو شتێکە

خودا تۆ ذاتی پەروەردگاری
دارای گۆڕینی ڕووی ڕۆژگاری
خاوەن سیفاتی سەلبی‌و ئیجابی
خاوەن ئەحکامی حورمەو ئیجابی
باران ئەڕژێنی بەسەر بساتا
ئەبی بە ڕەحمەت لە کائیناتا
بۆ دار، بۆ گیا، لەبۆ کشتوکاڵ
لەبۆ واریدات ببرێتەوە ماڵ
گەلێ شت دەردێ لە قووڵی زەوی
ئەبێ بە ژیوار بۆ بەرزو نەوی
لە هەندێ جێ خار، لە هەندێ جێ گوڵ
ئەبرێ بۆ جوانی لە ماڵو مەنزڵ
گوڵی خاوەن‌بۆن گوڵی بێ‌بۆیە
گوڵی زینەتی بەرچاوی تۆیە

بۆ جینسی حەیوان ئەنواع‌و ئەسناف
بۆ هەرکام تەبعی سافە یا ناساف
ئەو غەریزەیە خەڵاتێ وایە
لێی نابێتەوە هەتا هەتایە
دیارە هەموویشی لەگەڵ حیکمەتە
نیسبەت بە خالق شیرین سنعەتە
بە ڕەحمەتی خۆت عەقڵت بەخشیوە
بە چاوو بە گوێ شەخست نەخشیوە
ڕەهبەریشت نارد زیاد لەوانە
لەگەڵ ئوسووڵ‌و یاسای زەمانە
عوزر نەماوە بۆ ئینسانی ژیر
بەرابەر بە حەق لای خودای خەبیر
ئەوەندە ئەڵێم بە ڕەحمەتی خۆت
بمانپارێزە لە زەحمەتی خۆت
(نامی) شەوو ڕۆژ ئەپاڕێتەوە
بە تاوانەوە قەت نەتلێتەوە

هوشیار ئەزانێ

هوشیار ئەزانێ لەم ڕووی جیهانە
چیە مەبەستی پیسی بێگانە
مەبەستی ڕاوی موسوڵمانانە
تا خۆی ببێتە پاشای زەمانە

ئینسان پێویسته قەدری خۆی بگرێ
تا له عالەما بژێتو نەمرێ

تێکۆشێ لەبۆ ئیسلاحی دەوری
تا دوژمن نەیێ شوێنی دابگری

بەرباد کردنی ئوممەتی گەوره
ئەسبابی زۆر بوو به یاسای دەوره

یەکەم ئیبادەی یاسای تەعلیمه
تەعلیمی کەلام خودای عەزیمه

ئەوەی پێویسته بۆ فامی قورئان
نەیانهێشتەوە لەسەر ڕووی جیهان

دووەم تەفرەقەی گەلانه هەموو
تا ببنه دوژمن بۆ یەك یەکو دوو

سێهەم گۆڕینی یاسای خانەدان
له دەرو له ماڵ زاهیرو پەنهان

له ناو ماڵانا ئەسبابی عوشرەت
له دەر دوورکەوتن له یاسای حورمەت

ڕێویی ئورووپا شێری مەیدانه
شێری نیشتمان ڕێویی کێوانه

نەزانی ئەوان پرۆفیسۆره
زانای نیشتمان له شوعوور دووره

هەتا نەزانین مەعنای فام چی‌یه
نازانین ئەوان شوعووریان نی‌یه

هەتا یەکنەگرین بە دڵو بە گیان
ناکەوینە سەر شەقامی ژیان
(نامی) مەبەستی خاوێنیی دڵە
دڵ خاوێن دارایماڵو مەنزڵە

بەختیار کێیە

سەعید لە ژینا واتە بەختیار
ئەوەی لـە ژینا وریا بێو هوشیار
ئامۆژگاریو پەند وەربگرێ بە دڵ
لە ڕووداوەکان تەواوو کامڵ
لە بەندی خەڵـکی پەندێ وەربگرێ
چجای بەندی خۆی هەتاکو ئەمرێ
هەرکەس لە ڕووداو عیبرەت وەرنەگرێ
بە حەسرەتەوە ئەژی تا ئەمرێ
فەرزە بزانن ئەوەی قــەزایە
ئەبێ بێتەجێ حوکمی خودایە
(یمحو الله ما یشا ، ویثبت)
لەسەر موعەللەق واریدەو سابیت
بێفەرقە لــەوا گــەداو پادشــا
(یجري بحکمه کل مــا یشا)
کــەواتە پارێز قــەزا لانادا
هوشیار لــەم قسە ملی بانادا

ئیمه که پارێز ئەکەین لە کاران
دوور ئەبینەوە لە شاری ماران
لەبەرئەوەیە نازانین کە کام
بەڵامان تووش‌دێ تا ڕۆژی ئاکام
گلەیی مەکە لە ڕووی ڕۆزگار
لەگەڵ قەزادا مەڕۆرە پەیکار
ئەوەندە هەیە بەقەد عەقڵی خۆ
بە ڕێگای تەختو بێ‌دڕکا بڕۆ
ئیتر نازانم ماریٚ دەرئەچێ
پێمەوە ئەداو گیانم دەرئەچێ
(الحاصل) ئینسان تا لەسەر ئەرزە
دەفعو جەزبەکەی لە ژینا فەرزە
ئەوەند ئەزانێ (نامی) لە دنیا
هوشیاری فەرزە بۆ شەخسی وریا
(نابێ‌و ناکرێ) نی‌یە لە دنیا
لە مێژووی دنیا لە بەری تا دوا
چەند دەریا وشکیی هاتووە بەسەریا
چەند ئەرزی وشکان بووە بە دەریا
چەند کێو بوون بە دەشت بە مەکینەی کار
بوون بە مەزرەعەی ئینسانی سەردار
جا نەخوازەڵڵا زەلزەلەو بورکان
کێو بڕووخێنێ بە هێزی تەکان
چەند لاتو لەوار بوون بە بازرگان
چەند بازرگان بوون بە گەدای شاران

چـــەند سیاچارە قـــەزا وەرگەڕا
بوون بە پادشای ناو کۆشكو سەرا
بڕوانە (ئەیاز) دامـــاوو نابوود
گـــەڕا بە وەزیر لای سوڵتان مەحموود
چەندیش وەزیران کەوتـــە ناو زنجیر
بە حەسرەت مردن بێچارەو تەدبیر
قـەت غافڵ نابێ ئینسانی هوشیار
لـە قـەزای خودای بەدەستو قەهـار
ئەغڵەب ئەسبابی هێرشی نەگبـەت
دێتـە سـەر هەواو کوفرانی نیعمەت
ئەزانی ئەگـەر حەقیقەت ناسی
شـەڕ نی‌یە بـــگا بە ناسوپاسی
پاش ناسوپاسی هـــەر ستەمکاری
ئەبێ بـە مـــایە بۆ گرفتـــاری
خودا بە کـــەرەم لابدا (نامی)
لـە هـەرچی هۆیە لەبۆ ناکـــامی

دنیا بۆ تۆیە

هـەتاوی بەرزی چـــەرخی ئاسمان
بووە بە مـــایەی جـوانی بۆ جیهـــان
مانگ یاوەریەتی بۆ کـــاتی شـەوان
بەم دوو پرتەوە خۆش ئەبێ ژیان
ئەستێرەکانی ئاسمان هـــەموو
مـــایەی ڕزگارین لانادەن بە موو

شەمسەی قەلادەی ڕشتەی ئەصفیا
یەعنی (محمد) خەتمی ئەنبیا
ئەو زاتە کەوا سەرکەوت بە میعراج
لەلای خوداوە بوو بە خاوەن تاج
لەگەڵ خولەفاو یارانی بەرزی
خاوەن مەقامی هەموو سەر ئەرزی
هەموو بۆ سوودی ئادەمی هاتن
هەموو بۆ ئێمە مایەی نەجاتن
مایەی ڕزگارین لە تاریکیی دڵ
مایەی ڕووناکین بۆ ڕێگەو مەنزڵ
بێجگە لە بەهرەی ڕێنوماکانت
ئەهلی تەعلیمی دینو ئیمانت
بێجگە لە مەردی فەردی خانەدان
خانەدانی دین خاوەن تەقواکان
بێجگە لە دەشتو ڕووباری سارا
کە گەدا ئەکەن بە شەخسی دارا
بێجگە لە بەفرو بارانی قەوی
دێتە خوارەوە بۆ تەختی زەوی
هەموو خزمەتی تۆ ئەکەن بە دڵ
هەتا لە گۆڕا دائەگری مەنزڵ
بۆ ئینساف نادەی لابکەیتەوە
جەزای نیعمەتی حەق بدەیتەوە
لە شەوو ڕۆژا ماوەیەك سەعات
خۆت مەشغووڵ بکەی بە مایەی تاعات

دامەزراوی مەرجی پیرۆزی‌یە

ڕەنگێکم ئەوێ بۆیەکار نەبێ
دەنگێکم ئەوێ بەدوتار نەبێ
عەقڵێکم ئەوێ هەرزەکار نەبێ
نەقڵێکم ئەوێ بێ‌مەدار نەبێ
خاوەن دەنگەکەم خاتری جەم بێ
دڵی مەربووتی میری ئەکرەم بێ
بە دڵ بانگ بکا لە دڵ نەك بە دەم
دڵ بەو ئاوازە خاڵی بێ لە غەم
یانێ ئەو دەنگە قوولەی کۆ نەبێ
بە وێنەی دەنگی من‌و تۆ نەبێ
ئەم هەموو هەرا ئەکرێ لەم سەرا
بۆ سوودێ نادا بە خزم‌و برا
دەنگۆدەرەکان بێ‌ئاگان لە خۆ
چۆن سوودیان ئەبێ لەبۆ من‌و تۆ
نازانی خەوێ ئەبینی بە شەو
دڵت پڕ ئەبێ لە نوورو پڕتەو
چونکە ئەو لیقا لیقای ئەرواحە
ئەرواح بە ئەرواح ئەگا بە ڕاحە
ئەگینا سرِنا گوێچکە کاس ئەکا
لە خەوی شەوان تۆ هەراس ئەکا
گەلێ حەیرانم لەم دەنگە ـ دەنگە
لەم کاروانەی مل پڕ لە زەنگە

بەتایبەت ئەگـەر سەرقەتار کوێر بێ
تابەڵەد لـە ڕێو دەروازەی دێر بێ
برا بۆ ڕەزای خـودای عالەمین
لـەبۆ ئیتاعەی مـەولای مورسەلین
بـگەڕێنەوە لـە هـەوای غەفڵەت
بەرەو ڕووی صەفاو دەروازەی ڕەحمەت

یەکێتیو تێکۆشین

سەرۆکی تاجی سـەری تێکۆشە
دامـــاوی باجی لەشی نەخۆشـە
دوو برا یەك دڵ ئەبنـــە دوو چرا
ڕووناکی ئەدەن بە دەورو بەرا
یەکێتی تاجـــە ، یەکێتی تەختـــە
یەکێتی نەجمـەی شـانی خۆش بەختـە
زانستو پیشەو تێکۆشین بۆ کار
کۆمەڵی بێسـەر ئەکەن بە سەردار
گەلی بێسامان دائیم ملکزە
گەلەی بێشوان بۆ گورگو دزە
گـەلی بەختیار بە هۆشو گۆشن
بە یاسـای ڕەسا دائیم دڵخۆشن
بە تەوازوعو بە شـــەرمو حـــەیا
بە سـەبرو نەرمی ئەبن بە دەریا
بە ڕاوێژ ئەڕۆن بۆ کـــاری موشکوڵ
یەکیان لەبۆ حـــەل دێتـە جێگەی کول

ئەمانەن ئەبن بە بەندەی خـــودا
چرایان ئەگرێ لـــە نیوەشەودا

★ ★ ★

گـەلی بەدبەختیش هـەوا پەرستن
بە شـەوو بە ڕۆژ سەرخۆش و مەستن
هـــەوا بە نەوعێ کەللەیان ئەگرێ
ڕێـگەی هەناسەی دەماخیان نەدرێ
بەرگیـــان ئەبێ هـەموو سوندوس بێ
گۆزەڵەی دەمیـــان ئەبێ لـە مس بێ
پشیلەی ماڵیان ئەبێ پڵنگ بێ
لەگـەڵ گەمـالا مەیلی لـە جەنگ بێ
هێلکەی مریشکیان دوو زەردێنەیە
بزنیـــان مانـــگای گوان پنـەیە
کـــاتی هەیهاتیش بزنێ گەڕۆڵە
تەقەیێکی بیست داماوی دۆڵە

حەق و ناحەق

لەوکاتەوە ئەرز ئاوەدان بووە
ئادەمیزادی تیـــا دروست بووە
هەمیشە جەنـــگە لـــەناو دنیـــادا
بە وێنەی شەپۆل لـە ڕووی دەریادا
بەشێ لەسـەر حـەق بەشێ بە ناحـــەق
بەشێکی ژیرەو بەشێکی ئەحمـــەق

بەشێکی لەسەر حەق داوا ئەکا
بەشێ بە ناحەق هەر غەوغا ئەکا
ناحەق تاریکە تاریکتر لە شەو
حەق ڕووناکەو جوان کانە بۆ پرتەو
خودایش هەمیشە بۆ فامی وریا
پۆل پۆل ناردوویە گرۆی ئەنبیا
ڕەهبەرانی بەرز لە پێغەمبەران
مەردانی ڕەسا لە موعتەبەران
یانێ بزانن کە بەشەر سەیرە
دوو بەشی شەڕەو بەشێکی خەیرە
ئایەی (بعضکم لبعض عدو)
دەلیلە بۆ تۆ بە بێ یەکو دوو
کاتێ کە ئادەم هاتە خوارەوە
بە کەرامەتو ئیعتیبارەوە
هەندێ نەتەوە لەوو لە حەووا
پەیدا بوون لەسەر ئەرزی پڕ هەوا
هابیلو قابیل کە دوو برا بوون
بە سافیی ناوچاو وێنەی چرا بوون
یەکەم ڕووداوی ناباری هابیل
قەتلی ستەم بوو بۆ زاتی قابیل
جا وەرە مەمرە لەو ڕەشەبایە
کە برا برا بکوژێ بێمایە
ئەڵبەتە سەبەب هێزی هەوا بوو
ئەنا بە ناحەق بۆچی ئا وا بوو

لـەو ڕۆژەوە وا دنیـــایە
ئەمــە ئەزانێ ئەوەی وریایە
هەمیشە جەنــگە لـە ڕووی دنیـــادا
چ لـــە وشکانو چ لـــە دەریادا
حەقـەو بەتاڵی تاریـکەشەوە
ئەو هێرش بۆ ئەم ، ئەم لەبۆ ئەوە
خـــودا هــەمیشە بۆ عـــەونی وریا
پۆل پۆل ناردوویە گرۆی ئەنبیا
لە (وصف الحال)ە بە بێ یەکو دوو
ئایەی (بعضــکم لبعض عـــدو)
پاش هاتنــە خواری باپیرەی هـــەموان
لەگــەڵ حــەوادا بۆســەر ئەرزی پان
یەکـــەم ڕووداوی ناپەسەندو زوشت
ئەوەبوو هابیل چوو قابیلی کوشت
جــا وەرە مەمرە لـە دەست کـاری وا
برا بێ ســەری برای خۆی بخوا
هاتنــە خوارەوە تا نووح پێغەمبەر
بە کارەســاتی بێ ســـەرو بێ بەر
هیچ چــارە نەما مەگــەر بە تۆفان
ئەو گەلە گورگە هەموویان فەوتان
وەرە خوارەوە لـەبۆ قـــەومی (عاد)
ئەهلی ستەمو بێـــدادیی (شەدداد)
بگەڕێرەوە بۆ خێڵی (ثەموود)
بۆ ژێراوژێریی وڵاتی نابوود

ئەمجـــار بڕوانە سـەیر بۆ سەر ئیبراهیم
نیزاعی لەگــەڵ نەمروودی لەئیم
بیرە خوارۆتر بۆ فیرعەونەکان
ستەمیان گەیـە گشت کـەونو مەکان
هەرکەسێ عیبرەت بەمـــانە نەگرێ
نەبوونی چاکە ، یا بڕوا ، بمرێ

★ ★ ★

یادێ پێویستە بۆ زاتی خـــەلیل
باوکی ئیسحاقو باوکی ئیسماعیل
باوکی ئەنبیای غـــەربی ئاسیا
پڕی کرد لـــە نوور سەرانسەر دنیـــا
هـاتە دنیـــاوە لـە خـاکی عێراق
لە (کووثا)ی بابل (أحسن الآفاق)
یاخود لە (شەرقات) یا (شووش)ی عەقرە
بۆ هەرکامیان بێ بەهـــانە مەگرە
لـە بنەماڵەی (بيت الاصنام) بوو
مەرکەزی عیززو جێی ئیحتیرام بوو
خـــوا تەوفیقی دا ڕووی کردە خـــودا
کـــەوتە کێشمەوە لەگـــەڵ نەمروودا
پاش گێرەو کێشەو دەمەقاڵەی زۆر
فەرمـــانی دەرکرد نەمروودی ناجۆر
ئاگرێـکی زلیان کردەوە بە تاو
بۆ ئیبراهیمی دڵ بۆ حـــەق سووتاو

بەپێی دابی وەخت بەهۆی مەنجەنیق
توورپیان دایە ناو ئاگری حـــەریق
بەلاّم بە لوتفی خـــالقی سەتتار
ئاگری لێ بوو بە باغو گوڵزار
لەپاش چەند ڕۆژێ بێ دەردو مەینەت
هـــاتە دەرەوە ســـاغو سەلامەت
نەمروود لـەم کـارە کـەوتە ناو موشکوڵ
مەسئەلەی خەلیل بوو بە باری دڵ
ئەمریدا خۆیو تاقمی هـــەموان
دەرچن لـــە عێراق بۆ خاکی کەنعان
ئەم کۆچە بۆی بوو بەخێرو ڕەحمەت
بۆ خۆیو نەوەی لەگەڵ گشت ئوممەت
هەرکەس بەمانە باش عیبرەت نەگرێ
هـــەر نەژی باشـــە ، با بڕوا ، بمرێ

لەپاش ئیبراهیم دەوری ئیسماعیل
ئیسحاقو یەعقووب لەقەب ئیسرائیل
ئیسماعیل لەســەر ڕشتەی عەرەبە
باپیرەی حەزرەت (فخر النسب)ە
یەعقووب باپیرەی (بەنیئیسرائیل)
مەعلوومە باسی یۆسفی جەلیل
کــە لــە میسرەدا دامەزرا تەواو
باوکو برای خۆی گشت هێنایە ناو

بەم هەموو گەلی بەنی ئیسرائیل
مانەوە لە میسر (جیلا بعد جیل)
ئەم میسرەیش جێگەی فیرعەونەکان بوو
جێی زوڵم و زۆرو تاوو تەکان بوو
فیرعەونی میسری کەوتە سەر ستەم
لەگەڵ نەتەوەی یەعقووب بە سەرجەم
(موسی بن عمران) یەکێ بوو لەوان
بوو بە ڕەسوولی خودای لامەکان
ڕەوانە کرا بۆ لای ستەمکار
دەسبەردار بێ لە کاری بەدکار
دەسبەردار نەبوو ، خنکا لەناو نیل
میسریان بەجێهێشت بەنی ئیسرائیل
لە ئاوی دەریا گشت پەڕینەوە
بە ئێش و ئازار ، بە برینەوە
زۆری پێ نەچوو لەبەر سەرمەستی
ڕوویان وەرچەرخاند بۆ بتپەرستی
گوێرەکەیەکیان داڕشت بە پوختی
لە زێڕو زیوی قەبیلەی قیبتی
دنیایان تێکدا لە مووسای هوشیار
خۆیشیان بوون بە پەند لەبۆ ڕۆژگار
هەرکەس بەمانە باش عیبرەت نەگرێ
نەمێنێ باشە ، با بڕوا ، بمرێ

★ ★ ★

حیکایەی دەوری بەنی ئیسرائیل
ڕیوایەتێکە عەریزو تەویل
تا دەورە گەیشت بە عیسای مەسیح
زاهیدی عالەم ، ڕەهبەری فەسیح
جوو دەورەیان دا بیکەن بە دارا
خودا ونی کرد لەناو دیارا
بەرزی کردەوە لەبۆ ئاسمان
ڕزگاری فەرموو لە جوولەکەکان
ئەم زاتە موژدەی فەرموو بە ئەحمەد
ڕەهبەری عالەم ئەسعەدو ئەمجەد
لەپاش پێنجسەدو کەسرێکو حەفتا
(ختم الانبیا) هاتو ڕاوەستا
قورئانی ڕێکرد بۆ مەردی هوشیار
شیریش بۆ سەری ئینسانی غەددار
دینی ئیسلامی بڵاو کردەوە
گرەوی لە گشت مەردان بردەوە
ئەمجارەیش خودا هاتە سەر کەرەم
ئەم ڕەهبەرەی نارد بۆ عالەم سەرجەم
یەعنی (محمد) ساحێب عیزو تاج
خاوەن خەڵاتی ئیسرا تا میعراج
لە شەرقو غەربو جونووبو شیمال
هەر باسی ئەوە بە بەختو ئیقباڵ
ئەسحابێکی بوون لە (خیر الأصحاب)
کیتابێکی بوو (أفصح الکتاب)

چوار یاری بوو یەك لــە یەك چاتر
عیلمی لـــە عیلمی عالەم زیاتر
لەگــەڵ ئەو هــەموو هــەراو غەوغادا
ئیسلام باقی‌یە لـــە ڕووی دنیـــادا
هەرکەس بەمانە زوو عیبرەت نەگرێ
نەمێنێ باشــە ، با بڕوا ، بمرێ

★ ★ ★

لــەپاش جیهـــادو میحنـــەتی ئەیـــام
ڕووناکی داکــەوت بۆ خەڵــکی بە عـام
هـــەرکەس بزانێ ئەحـــواڵی ڕەهبـــەر
هەمیشە ئەڵێ (الله اکبر)
(الله اکبر) لـــەو قەومـــە پاکـــە
کـــە پێ‌یان دانا لەســەر ئەم خاکـــە
(الله اکبر) بۆ یارەکـــانی
لـــەبۆ ئەسحابە ئەخیارەکانی
بە مـاوەی سی ســاڵ دنیـا بوو بە باخ
هەردەو دەشتو شیو لەگـــەڵ شاخوداخ
بنیادەم دەرچـــوو لــە تای سەرمەستی
ئاگرپەرستی یا بتپەرستی
ڕوویان کردە حـــەق لەســەر حەقیقەت
لەســـەر ئوسووڵی دینو شەریعەت
لەگـــەڵ ئەوەشدا کـــە فیتنە زۆر بوو
دنیـــای ڕەشبەڵەك لـــە ڕەشو بۆر بوو
بەڵام بە هێزی ئەنواری ئیســلام
ئیسلام مـایەوە بە ئاینی عـــام

لەبەر پیرۆزیی ئیمامــــانی دین
زانای شەریعەت لــــە موجتەهیدین
لەســەر پیرۆزیی عولەمـــای زانا
کـــە نەحوو ســەرفو عەرووزیان دانا
لوغەت ، بەلاغە ، مەنتیقو ئاداب
ئوسوولی دینو تەفسیری کیتاب
ئوسوولی فیقهی بەرزی بە مـــەعنا
ڕەحمــەت لـــەوانە ئەوەیان دانا
هـــەتا ئەو یاســا بمێنێ بۆ دین
ئیسلام پەرستان بــە خۆشی ئەژین
خـــودا نەخواستە جۆرێــکی‌تر بێ
ڕۆژبەڕۆژ ئەبێ ئایین کزتر بێ
لەپاش خولەفــای بەرزی مەعنــەوی
ڕیاســەت کــەوتە دەستی ئومــەوی
بە مــاوەیێ کــەم لــە شــەرقو غــەربا
فەتحیــان ڕۆیشت وەکوو بای ســەبا
ســەدو سی‌ویەکی هیجری بە ڕاسی
خەلافــەت کــەوتە دەستی عــەبباسی
مــاوەی پێنجسەد ســـاڵ بۆ خزمەتی دین
بوون بە عیمـــادی بەرزی ئاسنین
پاش صـــەدری حوکمی عەبباسی‌یەکان
(بووەیهی) هـــاتن بوون بە حوکمڕان
پاش ئەوان حوکمی سەلجووقی دەرچوو
بو عیلمو ئایین زۆر بەخزمـــەت بوو

(نیزامی‌یە) یان لـــە بەغــدا دانا
دانشگایەك بوو پڕ بوو لـــە زانا
هـەشت هـــەزار نەفــەر قوتابیی تیابوو
بۆ زانستو دین پشتو پەنا بوو
فیتنەی سـەلیبی لـەدژی ئیسلام
ڕووی‌کردە خـــاکی فەلەستین‌و شـام
صەلاحەددینی کوردی ئەییووبی
خـودا بۆ دەفعی شـەڕیان هـەناردی
زۆر شوێنی لـــە چنگ هێنانەوەدەر
هـــەتا سەرەنجام ئیسلام کەوتەسەر
لەپاش مـاوەیێ موغوولی غـــەددار
خـاکی ئیسلامیان داگرت بە کوشتار
بەغـدایان داگرت ، عالەمێکیان کوشت
خوێنێــکی زۆریان بە بێ‌گوناه ڕشت
خەلیفە کوژرا ، خەلافـەت تێکچوو
لـە هـەر لا وردە دەوڵەت پەیدا بوو
لەپاش ماوەیێ سەلجووقی‌یش فـەوتان
تورکی عوسمانی هاتە ڕووی مەیدان
بەشێکی زۆری وڵاتی ئیسلام
کـەوتە ژێر دەستیان سەرانسەر بە عـــام
بە دەردی ناوخۆو فیتنەی ئورووپا
ئەمانیش فەوتان تۆزیان چوو بە با
جـــا دنیـــا گۆڕا بە بارێـــکی‌تر
خولووس کـەمتر بوو و فولووس زیاتر

لـه خـودام ئەوێ سەربەرزی بۆ دین
بە جـاهی حـەزرەت (خیر المرسلین)
هەرکەس بەمانە زوو عیبرەت نەگرێ
با بڕوا هـەتا بە حەسرەت ئەمرێ

سیڕڕی شۆڕش‌و غەوغای ئەم دنیـا
نەفسی ئینسانەو زانستەو هـەوا
بەکەشمەکەشە وەزعی عالەمی
ژیان زەحمـەتە لەبۆ ئادەمی
لەسـەر بەراورد خانەدانەکان
بە عەقڵ‌و بە علم کەوتنـە تەکان
هـەتا گەیشتن بە پایەی باڵا
لەسـەر بانی دڵ هەڵیانکرد ئاڵا
هـەتا بە ئەخلاق ژیان لەسـەر حـەق
هـەر بەرزەوە بوون تەبەق بە تەبەق
کـاتێ پاش ئەوان دەرکـەوتن ئەولاد
نەتەوەی بەدخووی بەدکـارو نیهـاد
هاتنـە دەرەوە بە وێنـەی شەیتان
شەیتان بوو بە برای هاوبشتی ئەوان
هـەزار ئاشووبیان ناوە بۆ عالـەم
نەك هـەر بۆ خۆیان ، بۆگشت بنیادەم
جـا فیتنە بۆ عـام پەرە ئەسێنێ
دوژمن بوختانی زۆر دائەهێنێ

هـــەتا ئەو چینـــە ئەڕۆن بە ناکام
کەس ئارام نابێ لـــە فیتنەی عەوام
جـــا چاری چینی داهاتووی تازە
ڕازێـــکە ، بەڵام شیرینتر ڕازە

یاسا بەهێز ئەبێ

هێزێـــکی توندە بە دڵو بەگیـــان
ڕێك بخا بۆ عـــام یاسا بۆ ژیان
یەکـــەم بە تەمێو تەربیـــەی ناو مـــاڵ
بۆ کوڕو بۆ کچ بۆ گـــەورەو منـــاڵ
ئەوجـــا خوێندنی باش لـــە دانشگا
لەلای مامۆستای مـــەرتەبە باڵا
لەگـــەڵ چاودێریی ڕێـــگەو شوێنی دین
لەســـەر مەنهەجی (خیر المرسلین)
بەمجۆرە چینی تازە پێ ئەگا
هەرکەس بەپێی خۆی لە حەق تێ ئەگا
هـــەتا بمێنێ ئـــەم وەزعە چاکـــە
ســـەری ئەو چینـــە بەرەو ئەفلاکە
هـــاتو گۆڕییان خودایش ئەیگۆڕێ
هەموو دنیایشی لێ وەرئەگەڕێ

★ ★ ★

کورتو موختەسەر گـــەلێ پێویستە
بزانن بەرزی لەســـەر زانستە

زانستی عیلمە ، عیلم بۆ عەمەل
عەمەل بەدەوام تا کاتی ئەجەل
فەن‌و سنعەت‌و پیشەسازیی تۆ
پادشا ئەکا بە هاوڕازی تۆ
سوودی ئەمانەیش بەقەد ئەخلاقە
ئەخلاق باعیسی خۆشیی ئافاقە
هەروەکوو ژیان ئەیامی ئەویٚ
ئەخلاقی پاکیش دەوامی ئەویٚ
مادەم کە ئەرزو هەواو ئاسمان
هەموو هەر ڕامن لەبۆ هەموومان
لەسەر دەریاش بی کاسەت پیٚ ئەویٚ
بۆ پاریٚزی ماڵ قاسەت پیٚ ئەویٚ
(نامی) بە ئیخلاس ئەنووسیٚ بۆتان
ئیتر خۆتان‌و غیرەتی خۆتان

ئەدەب بەسوودە

ئەنجامی تەمیٚ نووری ئەدەبە
ئەگەر عەجەمەو ئەگەر عەرەبە
ئەدەب نەسەبەو ئەدەب حەسەبە
ئەدەب بۆ ئینسان تاجی زەهەبە
ئەدەبە ئەهلی فەرش ئەبا بۆ عەرش
بیٚ‌ئەدەب لە عەرش دایٚ لەبۆ فەرش

ئەدەب بەرگێـکی ڕەسای ڕەحمـەتە
ئەدەب سەرچاوەی نازو نیعمـەتە
بەئەدەب بێ مـاڵ بوو بە خاوەن مـاڵ
بەئەدەب بێ حـاڵ بوو بە خاوەن حاڵ
ئەدەب نامەحرەم ئەکا بە مەحرەم
بێ کـەرەم ئەکـا بە خـاوەن کـەرەم
ئەدەب سوپاسە بۆ خوداو بەندە
ئەدەبە لایان زۆر ئەرجومەندە
ئەدەب وەربـگرە لـە خاوەن ئەدەب
ئەبی بە یاری عەجـەمو عـەرەب
موئەددەب ئەبێ بە خـاوەن حەسەب
بێ ئەدەب ئەبێ بە ئەبوولەهەب
ئەدەب وەربـگرە لـە بێ ئەدەبان
دوور بە لـە خوڵقو ڕەوشتی ئەوان
ئەدەب چاودێریی حـەددو حودوودە
ئەگـەر حامیدەو ئەگـەر مەحموودە
بەئەدەب ئەیاز گەیشتە مەحموود
مەحموود بەئەدەب گەیی بە مەقسوود
بۆ بەرزیی ئەدەب نەبیی عـەرەبی
جاڕیدا کـەوا (أدبني ربي)
مەحەبەو سوحبەت بە مـەرجی ئەدەب
ئینسان ئەباتە سـەر بانی حەسـەب
(نامی) بەئەدەب گەیشتە پایە
سەد هەزار شوکر بەم پایەو مـایە

مەعنای وجوودم نازانم

نازانم بەهرەو سوودی وجوودم
بێبەش لــە فەیزی کــەرەمو جوودم
ئاسارێــکی وام نی‌یە لایق بێ
پەسەندی دەرگای خودای خالق بێ
نە تاعەتێکە مــایەی جــەزا بێ
نە عیبادەتێــکە مــایەی ڕەزا بێ
گشتی بێبەهرەو پڕ لــە دڕکوداڵ
مشتێ ڕەزیلەی پڕ لــە خەوش‌وخاڵ
بێ شوعوور ، بێ نوور ، بێ مایەو پایە
دارێــکی بێسوود ، بێ بەرو ســایە
نە شەهادەتێ ڕووناکیی دڵ بێ
نە شەهامەتێ سوودی کامڵ بێ
نە دەستێکی بەرز بۆ سوودی عالەم
نە دوعــاو دەرمان بۆ چــاری ئەلەم
نە نوێژێــکە وا ڕۆحم هەڵبڕێ
دەستم لــە لیتەی دنیای دوون ببڕێ
یەعنی مانیع بێ لــە فەحشاو مونــکەر
نزیك بێتــەوە لــە خودای ئەنوەر
نە ڕوژوێــکە بە ئیخلاس‌و سۆز
بتگەیەنێتە مەقــامی پیرۆز
نە حەجێــکی ساف بۆ ماڵی خودا
نە عەمرەیێکی بێ قڕەو هــەرا

نە درورودی پاك لــە دەردی ڕیا
بۆ بارەگاهی خــاوەن کیبریا
نە بیرێـکی پاك لەکـاتی مردن
نە تەدبیرێـکی لایق بۆ کردن
بەڕاستی شەیئی وێنـەی لاشەیئم
دوور لــە هـەتاوی نزیك لـە فەیئم
(نامی) گەر شەیئە وەگەر لاشەیئە
بە فیـدای کالآی بالآی بێفەیئە

خودا تۆ خودای

خودا تۆ خودای بۆ هــەموو عالەم
ئەرواحو ئەجسام گیاندارو ئادەم
بۆ ئەرزی وشکان ، بۆ دەریای ئەمواج
بۆ گەدای داماو ، بو شای خاوەن تاج
بۆ کۆسارو دەشت ، بۆ باغو گوڵزار
بۆ داری بێبەر ، لــەبۆ بەهرەدار
ئەوەند ڕەحمەتت پانو گوشادە
دڵی تاوانبــار بە عـەفوت شـادە
بە حــەققی لوتفو ڕەحمەتی عامت
بە فروستادەی دینی ئیسلامت
بە حەققی ئەوەی مەحبووبە بەحەق
فریشتەو پەریو ئادەمی موتڵەق

به جیلوەی بەستی بەهرەمەندانت
بە شێوەی قـــەبزی دەردمەندانت
بە نمی بارانی هـــەوری کەرەمت
بە جەمعی جوودو فەیزی نیعەمت
مادەم لـە عـەدەم هێنامتە وجوود
بە ئیرادەی خۆت بە ئیحسانو جوود
لە نەبوونەوە بۆ بوونەوەری
کردمت بە ئینسان بۆ بەختەوەری
با لـــەم وجوودەم بە جوودو ئیحسان
فەیزێ وەربگرم بۆ بەرزیی ئینسان
گۆڕەکەم بێ بە گۆڕی کـەرەم
نەك جێی کرمو مـــار بۆ ئێشو ئەلەم
هاوڕێی گۆڕەکەم ڕۆحی پاکان بێ
هاوڕێم لـە ژینـــا دەستەی چاکان بێ
تەوبەم لـــە تاوان وەربگری بە حەق
نەمخەیتە کۆڕی نەفـــامی سەرشەق
(نامی) نامی بێ هـــەتا هـــەتایە
سامی بێ هـــەتا سەما سەمایە

هۆی زەفەری بێگانە

ڕێـگەی زەفـەری بێـگانە پێمان
گەلێکە ، یەکـەم یاسـای تەمێمان

یانێ لایانبرد یاسای دامەزراو
لەبۆ زانستی ئاینی خۆش‌ناو
لـە سەرف‌و نەحوو مەنتیق‌و ئاداب
بەلاغـەو ئوسوول ، تەفسیری کیتاب
دەرزی تەجویدو تەفسیری قورئان
فامی سوننەتی حـەبیبی ڕەحمان
دووەم ئیهمالی تەربی‌یەی منـاڵ
لـە خوێندنـگادا بەدرێژیی سـاڵ
نە نوێژ ، نە ڕۆژوو ، نە بیروباوەڕ
نە ڕەوشتی بەرز حەزرەت پێغەمبەر
سێهەم تێـکەڵیی پۆلی نێرو مێ
گۆڕینی بەرگیش سا مەگـەر کەمێ
چوارەم وەسیلە بۆ غـایەی پەستی
دامـەزراندنی ڕەگـەزپەرستی
لەسـەر زمـان‌و ئیقلیم‌و یاسـا
بەپێی ئیمکانی تەمێی مامۆسا
نەژادپەرستی بوو بە ژاری مـار
دای لـە جـگەری مناڵی هـەزار
پۆل پۆل براکان بوون بە شادوژمن
نە بۆ سوودی تۆ ، نە بۆ سوودی من
پێنجـەم یارمـەتی بۆ ئەقەللیات
لـە بیرو باوەڕ وڵات بە وڵات
ئەقـەل پەرەی‌سەند گەلێ لە ئەکسەر
لـە حـەددی ئەکسەر هـەم ڕۆیشتەدەر

شەشەم شەهادەی خوێندنگای درۆ
نەفامی کۆمەڵ بوو بە وەستای تۆ
ئەم شەهادەیە بوو بە نیشانە
بۆ گەورە مەردی چەرخی زەمانە
حەوتەم ئازادی بۆ بیروباوەڕ
چاك بوو بە خراپ لای زومرەی بەشەر
هەرچی لەلای خەڵك جوان بێ باشە
باقیی بیری چاك پووش‌و پەڵاشە
کتێب دەرئەچوو لە هەموو بابێ
هەرچیی تیایە هەر ئەبێ وابێ
وردە کتێبی هەڵەی ئورووپا
بوو بە سەرمەشقی خەتی چەلیپا
ڕەسمی بێشەرمیی شەخسی نائینسان
بوو بە قیبلەگای عالەم بەئاسان
ژن‌و پیاو هەموو لەبەر سەرمەستی
چوونە سەر ڕێگەی هەواپەرستی
سەرەڕای نادی‌و سینەمای دەرۆ
سینەمای ناوماڵ گەیشتە بەرۆ
هەشتەم تەقدیری بەرزی ئورووپا
گەیشتە حەددێ دەرزی‌تر فەوتا
ناڵێن ئەو دەرزە دەرزی ماددەیە
خوێندنی مادده بەپێی عادەیە
تۆیش فەرموو وەکوو مامۆستای ئەوان
عیلم وەربگرە بخوێنە جوان

نەوەت پێ‌ئەگـا لـــەوان عالی‌تر
عالی‌تر نەبێ با کـــەمێ کـەمتر
ئێستا وای لێ هـــات ئاسیا ســـووتا
هـــەزاران پایەی عولوومی فـــەوتا
زانیـــاریی ئێمـــە بوودی نابوودە
هـەر زانیـاریی ئەوان بەسوودە
واتە هـەڵەیان ڕاستەو بەسوودە
واتەی ڕاستمان هـــەڵەو نابوودە
ئەگـەر مەحاڵیش بێ بە دەمیـــانا
ئەبێ واجب بێ لــــە ڕووی جیهـــانا
نۆهەم تالانی متمانەو باوەڕ
باوەڕ نەمـاوە ئەمپـەڕ تا ئەوپەڕ
برا بە برا ، باوك بە ئەولاد
باوەڕی نەمـــا ، گۆڕا بە فەســـاد
ئەمەیش هـــەر لەبەر تاریکیی دڵە
کـە لـە ڕەفیقی بەددڵ حاسڵە
دەهەم دانانی دەستەی بێ‌مایە
ئاگری بەردا لـــە هـــەموو لایە
ئاگری بەردا لـــە نیزامی دین
(اعاذنا الله رب العالمين)
بزانن هـــەرچی ڕوویدا لـــە دنیـــا
تایبـــەت ئەفریقاو ناوچـەی ئاسیا
هـەموو بە نەخشـەی بێـگانەکانە
چـــەند ساڵ لەمەوبەر تا ئەم زەمـــانە

گـەلی موسوڵمان سـادەو غافڵن
هەرچەند لـــە عیلمو عەقڵا کامڵن
حیلە نازانن ، بـە دڵ بێ گـەردن
لەگـەڵ عالەما بێ ئێشو دەردن
ئەسبابیان زۆرە • یەکـــەم دەستو زۆر
دووهـــەم زەڕو زیو بۆ مـــەردی ناجۆر
زۆرن موغرییات لـەبۆ تەفرەدان
کێ بێ خۆی بـگرێ وەك مـەردی مەیدان
بەڵام خـۆ ئێمـــە هیوامـان بەرزە
بەوخـودا کـەوا ئیتاعـەی فـەرزە
وەعدەی پێداوین هەرکەس تێکۆشێ
جـامی کـامی دڵ بە حـەق ئەنۆشێ
سەعیی بەردەوام فـــەرزە لەسەرمان
بەدەوام لەســـەر ئادابی ئیمـــان
تەمێی دانشگا ئەگـــەر نەمـــاوە
تەمێی بارەگـــا ڕاستەو وەستاوە
زانیار بانگ بـکەن بۆ مـــاڵی خۆتان
بۆ تەمێی منـــداڵ قازانجە بۆتان
ئوسووڵی ئیمـان شەش بەندە مەشهوور
خوداو فریشتەو ڕەهبەری پڕنوور
کتێبەکانی خـــودای لامەکـــان
کـە هاتنـە خوارێ بۆ پێغەمبەران
ئیمـان بە قـــەزاو قـەدەری خـــودا
هـــەرچی مەیلی بێ ئەبێ ڕووبدا

ئیمـان به ڕۆژی بەرزی قیامـــەت
بە زیندەوە بوون بۆ هەموو ئوممەت

ئەڕۆن گرد ئەبن لـــە مەحشەرگادا
حیسابیان ئەکرێ لـەلای خودادا

ئەوجا گواستنەوە بۆ ماڵەکەیتر
وەکوو دۆزەخ بێ بۆ مرۆی کافر

یا مـــاڵی بەهەشت لەبۆ موسوڵمان
کـــە ژینـە لەسـەر ئیسلامو ئیمان

لەپاش ئەمـــانە ئەرکـــانی ئیسلام
دوو شەهـادەتە مەعلوومن بۆ عـام

بە شـــەوو بە ڕۆژ پێنج فەرزی نوێژە
یەکێکیان بە شـــەو ، چواریان بەڕۆژە

ئەمجارە ڕۆژووی مانـــگی ڕەمەزان
ئەمجار زەکاتی دارایی‌و سامان

ئەمجارە حـــەجی (كعبة الله)یە
لەسـەر ئەوکەسەی داراو توانایە

بەتایبەت کـــاتی پشووی ساڵەکان
ئـەم دەرزە بلێین بـە مناڵەکان

واجبی (نامی) دەرزی ئیسلامـــە
ئەمجارە هیـوای خۆشیی خیتامـــە

ئەو یاسا دژی دینی نەبی بێ

ئەو یاسـا دژی دینی نەبی بێ
هـــەزاران ملیار نەفرینی لێ بێ
دینی ئەو حـــەقەو باقی بەتاڵە
تامی شیرینی لـــە تاڵ مەحـــاڵە
ئەگـەر دڵخوازی میوەی شیرینی
ئەبێ لـــە باغی ئایین بیهێنی
ئەوەی لابدا لـــەو دینـــە بە دڵ
دۆزەخ جێیەتی لـــەپاش ئاوو گڵ
ئەوانەی دەرچوون لـــە ڕێی ئەنبیا
نازانی چـــۆن بوون بە وەحشی چیـــا
یەکێ بۆ ڕیبـــاو یەکێ بۆ ڕیا
یەکێ بێکەشتی ڕووی کردە دەریا
ئەو ماڵی دزی ، ئـەم تالانی کرد
یەکێ ناموسی هـــاوماڵانی برد
لـە دنیـــا دەرچوون بە بێتفاقی
بێبەش لـــە پایەی بڵنـــد ئەخلاقی
ئادەمی ئەبێ ڕۆڵەی ئادەم بێ
لەســـەر ئوسوولی دینی خـــاتەم بێ
جـــا فەرموو بۆ ئەم ڕەوشتە پاکـــە
کـــە ڕێی ڕەسوولی خواوەندی تاکە
(کما تحیون تموتون) بە حـــەق
(کما تموتون تبعثون) ئەلحەق

ئەلاڵێمـــەوە لـــە بارەگادا
بە ئیستیعدادی دڵ لــــە ئارادا
چون زمـــانی دەم بە وێنـــەی ئەبکەم
واتەی بۆ سەمعە نەك ڕۆحی ئەكرەم
زمـــانی ئیستیعداد بە حـــەق زمـــانە
شایستەی لوتفی ذاتی یەزدانە
(نامی) زمـــانی ئیستیعدادی خۆی
هیوایە بێ بە هـــادی لەبۆی

بە (لا الە الا اللە)
قەسەم بە خـــوای تاقی تەنیـــا
خوایە تۆ حـــەیو قەیوومی
ئەزەلیو ئەبەدی بێ ئینتیها
خەللاقی عـــەینو عەرەزی
بێ سوورەتو بێ هـــەیوولا
واقیفی ڕازی نیهـــانی
کاشیفی چـــەند ئەسرارەها
هـــەر تۆی بە حـــەق یارمەتیدەر
هـــەر تۆی لـــەبۆ بەندە پەنا
ڕەحمێ فـــەرموو بە ئەحواڵم
یا (أرحم مـــن رحمـــا)
بە پایەی خۆشەویستەکەت
بە نەفسی پاکی پڕبەهـــا

به جـاهی ئەحمـەدو مەحموود
موحەممەدی ئەرزو سەمـا
شـافیعی ڕۆژی مەحشـەرە
خـاوەنی حـەوزە (للظما)
بـەو قوبووڵ بوو تەوبەی ئادەم
مەخسووسی (علم الأسما)
(نامی) گـەلێ تاوانبـارە
دووری خـەرۆ لـە چـای سیا
(نامی) بە تۆ بوو بـە ئینسان
(یا مـن خلقت آدمـا)
(نامی) تۆ کردت بـە زانا
(یا مـن علم العلمـا)
تۆ داتـە دەستی دۆستان
دەرچوو لـە چـای عیـداو عەما
با ڕزگـار بێ لـە دەردی دڵ
دڵی ببێ بـە حەق‌نومـا

دەریای هادی‌یە قورئانی پیرۆز
چـەند فـەرعی هـەیە هەمیشە دڵسۆز
یەکـەم فەرعەکەی تەخویلی نەبی
لـەبۆ بەیانی بۆ موکتەسیبی
بـە واتـەو ڕەفتـار ئەمجـا بە تەقریر
بۆ وەفـا بە حـاڵ بەشیرو نەزیر

فـەرعی دووهەمـە تەقریری ئیجماع
کـــە ئیجماع ڕێـکەوت نامێنێ نیزاع
هەرکەس لـــە ئیجماع لابدا بە دڵ
بێ دەستەو کوێرەو ناگـــاتە مـەنزڵ
سێهەم فەرعەکـەی بـە ئیجتیهادە
(تفقە) بۆ دین مـــایەی ڕەشادە
بەم فەرعـە ئەبێ ســوودی ئیستینبات
ئەحـــکام ئەگـــاتە پایەی ئینزیبات
ئاینی ئیسلام عامـــــەو ئەبەدی
ئیجتیهاد فـــەرزە بە ڕای ئامودی
چوارەم فەرعەکەی عیلمی زانایە
بۆ تەعلیمی عـــام لە ڕووی دنیـــایە
ئەو زانایانەی خـــادیم بوون بۆ دین
ناویان نووسراوە لای موجتەهیدین
تەعلیمی دەرزی دینی موحەممەد
جیهـــادەو فـــەزڵەو شـــەرەفی ئەبەد
پێنجـەم فەرعەکەی لـــە ئیعتیسامە
شەشەم ئیتاعـــەی گـــەورەو ئیمامە
حەوتەم ئیعدادی عوددە بۆ خیسام
هەشتەم ئیقتیساد لـەبۆ خاس و عـــام
نۆهـــەم خولقی بەرز ئەعلاکەی سـەبرە
جـــا سیدق و ســــەفا دەورە بە دەورە
دەهـــەمین سیدق و عەهـــدو وەفـایە
خۆزگەم بەوکەسەی دوور لە جـەفایە

یازدەهەم فــەرعی تیمــاری بیمار
بەرزیی ئــەم فەرعــە دیارەو ئاشکار
دوازدەهەم سیلەی گــەلی ئەرحامــە
سیلە بنەمــای ڕەحمــەتی عامــە
سیازدە سنعەت‌و کــارو کاسبی
ئەگــەر پیاوێــکی بۆ حــەق تالیبی
ئەمــانە هــەموو دوو شتیان ئەوێ
بێ ئەو دوو شتە یەکتان ئەکــەوێ
یەکــەم تەنویری ئەولیــای کیرام
لــەبۆ دەروونی خــاوەن ئیعتیسام
تا بەر لــە هــەموان ڕووبکەنە خــوا
تەنهــای بێوینــەو میسال ئەبەدا
دووهــەم ئیــدارەی ئیمــامی عادڵ
عــالم‌و ســالم خۆش دەروون‌و دڵ
بەم دوو فەرعــانە عالــەم ئەمێنێ
ئەمــانە نەبوون دنیــا نانوێنێ
دنیــا بە بێ نوور یا بە بێ ئیلهام
یا بە بێ فەرمــان ناگــاتە ئەنجام
ئــەم دوو فەرعــەی بوو وەك چراخانە
سەراسەر جیهــان مانــگی تابانە
ئەوەی بە ئاوی موحیتی هــادی
دەمی تەڕ نەبێ شەخسێکە عــادی
عــادی بە مەعنــای مــاددیی تاریــکە
ڕێــگوزەرەکەی گــەلێ باریــکە

حەتمـــەن ئەکـەوێو ئەکەوێتە خوار
جێی جەهـــەنمەو ئاگرو ئازار
پیرۆزیی ئینسان بـە ئیعتیـــداله
دینو دنیـــای بوو خـــاوەن کەماله
هـەمووی لـە قورئان وەرئەگرێ (نامی)
شـوێن کـەوتووی ڕێـگای پاکی ئیسلامی

خۆلادان له هەوا

خودایا بە حـــەق بەهرەی یەکێتی
لامـــاندە لـــە ڕێی لاریو نەگبـــەتی
ڕێـگەی نەگبـەتی ڕێـگەی هـــەوایە
لادانە لـەوەی ئەمری خـــودایە
ڕێـگەی نەگبـــەتی تاوانبـــاریيە
کـە پایەی ســـەختی شەرمەزاریيە
کـە ئینسان لـە ڕێی خوداوەند لایدا
سەفاهەت ئەیدا بـە هـەردو بەردا
نامێنێ لەلای ئیمـــانو باوەڕ
بە خـواو پەیغامی خـوداو پێغەمبەر
جا لە ڕێـگەی حـــەق لائەدا بێسوود
ئەگـەر دارایش بێ ناگـــا بە مەقسوود
کـــە ئیمان کزبوو نامێنێ ویجـــدان
کـــە ویجـــدان نەما ئەوجـارە جیهان

ئەبێ بە جێگەی دڕندەو دەعبا
خەڵك بەئاشكرا یەكتری ئەخوا
كە ڕێگای بەهەشت گومبوو لە بەرچاو
خەڵكی بۆ دۆزەخ غارئەدەن بە تاو
ڕێی بێویجدانیو كاری ناڕەوا
ڕەنجی ئینسان گشت ئەدا بە ئاوا
ئەیكا بە وەحشیو دڕندەی كێوان
ئەیگوێزێتەوە بۆ بەرەی دێوان
كێ دیویە بەدتر لە وەحشیو لە دێو
دەستی خوێناویو دەمی پڕ جنێو
بەمجۆرە ئەڕواو ئەگاتە ئەوپەڕ
كفنەكەی ئەبێ بە خراپەو شەڕ
جا خودا هەر تۆ پەنای ئادەمی
بمانخەیتە سەر ڕێگەی سالمی
(نامی) لە حاڵی وا پەنا ئەگرێ
هەتا لە گۆشەی قەبرا جێ ئەگرێ

★ ★ ★

بنیادەم وەها دروست كراوە
خاوەن بەهرە بێ لە هەموو لاوە
بە لای خوداداا تەیری قودسی بێ
شابازی بورجی بەرزی كورسی بێ
یەعنی بەڕاستی ئاگای لە دڵ بێ
ئاوێنەی چرای ماڵو مەنزڵ بێ
پاكی كاتەوە لە خوڵقی خراپ
دوور بێ لە قینو عینادو عیتاب

دوور بێ لە هەرچی نەی لێ کراوە
وابێ بەڕاستی بووترێ پیاوە
بە لای دنیاشا خاوەن بەهرە بێ
هوشیارو تێکۆش خۆش‌عیارە بێ
زاناو توانا بێ ، خاوەن سنعەت بێ
خاوەن غیرەت‌و بە مرووەت بێ
ئەوەند دڵدار بێ دەشتی یا کێوی
شێرێ دابنێ بە بەچکە ڕێوی
بدا لە جادوو بە هێزی عاسا
بدا لە دەریا بە وێنەی مووسا
نەترسێ مەگەر لە خودای عەزیم
بڕوانە ئاگر وێنەی ئیبراهیم
لە هەموو کارا میانەکار بێ
میانەڕەوی وتەو کردار بێ
نە خوا لە بیری خۆی بباتەوە
هەتا پاڵ‌ئەدا بە نەهاتەوە
نە دنیای ڕۆشن تاریك کا لە خۆی
تا مارو مێروو هەڵمەت دێنن بۆی
پێویستە ئینسان هەمیشە وابێ
بۆ دینی شێخ‌و بۆ دنیای شا بێ
نە دین بێ دنیا ، نە دنیا بێ دین
ڕێبوار نابەنە سەر (حق الیقین)
(نامی) لە داخی ئادەمیی نابار
وەختە شێت بێ‌و بداتە کۆسار

ئینسان به ئەخلاقە

گوێ بـگرە لە من ئەی ڕۆڵەی ڕەسەن
لـە حەدیسایە بە پایەی (حەسەن)
ئینسانی ڕەسا لـە ڕووی دنیـــادا
ئەبێ وا بژی لـــەم بارەگـــادا
حیلمو حەوسەڵە وەزیری ئـەو بێ
عیلم دۆستێکی لـە کۆنەو نەو بێ
سیفەتی نەرمی زاڵ بێ بەسـەریا
بەرگی بێ شـەرمی نەکرێ بە بەریا
ســەبر سەرسوپای هێزی کـاری بێ
نەك هـەڵەو پەڵەو بەد کرداری بێ
تێکۆشان بۆ کـــار بەگوێرەی ئیمکان
بـکا بە پێویست لەسـەر ڕووی جیهان
ئەم فەرموودەیەی هێناوە بە ڕاس
حەکیم لـە زانای نەتەوەی عەبباس
ئادەمی وێنـەی پەیکەرێ وایە
بێن بۆ تەماشای لـــە هـەموو لایە
پەیکەرێـکی وا پڕ لـــە جەوهەربێ
سەرتاپای لەشی هـەموو گـەوهەر بێ
گەوهەری سـەری لـە شەجاعەت بێ
گەوهەری سینەی عیلمو سنعەت بێ
گەوهەری تەختی تەوێڵی پانی
ڕازابێتەوە لـەبەر جـوانی

ماوەی ڕوخساری بە وێنەی هەتاو
ڕووناکی بدا ، دڵ بێتە بەر چاو
گەوهەری دەمو زمانی وابێ
وتاری شیرین چەشنی حەڵوا بێ
گەوهەری دەستی کیسەی کەرەم بێ
بەپێی دەسەڵات زۆر بێ یا کەم بێ...
دوو گەوهەری پێی هەروەك ڕەوڕەوە
ڕێی چاکە ببڕێ ، ڕۆژە یان شەوە

جەوهەری ئینسان زۆر بەقیمەتە
چون دارای عیلمو عەقڵو هیممەتە
ئەخلاقی بەرزی یەکەمیان سەبرە
ئەمجارە ڕاستیو چاودێریی قەدرە
وەفا بە وەعدەو پەیمانی ڕاسی
نەك پەیمانی بەد وەك خوا نەناسی
بەدەوام لەسەر ئەم حاڵەتانە
ئەبی بە مەردی فەردی زەمانە
مادەم ئینسانی دڵ بە ئیحسان بە
لە کاری نابار دل هەراسان بە
وتاری (نامی) بە دڵسۆزی‌یە
مەبەستی بۆ گەل هەر پیرۆزی‌یە
بەینی ئیسلامو خەڵکی بێگانە
لە مابەینی عەرز تا عاسمانە

ئێمە سادە دڵ ساف‌و بێ‌گەردین
بەم بێ‌گەردی‌یە گیرۆدەی دەردین
ئێمە پەشێوین ، ئەوان مورەتتەب
ئێمە بەسیتین ، ئەوان مورەککەب
هەر موویێ لەوان جۆرێ ئەخوێنێ
ڕوویان هەر ساتێ ڕەنگێ ئەنوێنێ
دنیا لای ئەوان یەکەم هەدەفە
هەر دنیا مایەی فەخرو شەرەفە
بە چەنهای چەند ساڵ ، بە چەند وەسیلە
خۆ حازر ئەکەن بە حەول‌و حیلە
هەتا بمێنن لە ڕووی جیهانا
وەها بە زاهیر یا لە پەنهانا
کەسیان پێ‌ناوێ مەگەر ئەو کەسە
بۆ سوودی ئەوان خاوەنْ نەفەسە
عەهدو پەیمان‌و ویجدان‌و ئیمان
لەلایان نی‌یە وەکوو بینیمان
ئێستە ناچارین بۆ ژینی دنیا
ئیدارە لەسەر شوعووری وریا
لەپاش تەوحیدی خوای پەروەردگار
یەکێتی‌ناس بین لە ڕووی ڕۆژگار
بە هێزی هۆش‌و بە ڕەوشتی بەرز
بە دڵ ئەستووری ، بە بێ ترس‌و لەرز
بێینە کایەوە لەگەڵ کائینات
بە عیلم‌و سنعەت سەعات بە سەعات

لەسەر بیری ڕاست بگەینە تەدبیر
بەڵکو ڕزگار بین لە تاریکیی بیر
دوورە ئیختیلاف لە دینی ئیسلام
فەرمانی خودا هات بە ئیعتیسام
فەرمانی ڕەهبەر ڕاستە بە خوا
بە حەوت ڕیخۆڵە کافر نان ئەخوا
ئەگەر غافڵ بی لەم کۆنە زێڕە
ئەمری بە دەردی ڕیخۆڵە کوێرە
ئیمان پێویستە بۆ ڕووناکیی دڵ
تا چرات ببێ بۆ ماڵو مەنزڵ
عەقڵ پێویستە بۆ ژینی جیهان
بۆ نەجاتی گەل لە دەردی پەنهان
زانست پێویستە بۆ شارەزایی
هەتا مەشغووڵ بن بە ڕێنومایی
پیشەو سنعەتی بەنرخی باڵا
گەل ئەپارێزێ لە دەردو بەلا
دووربینی فەرزە لەبۆ بنیادەم
تا نەکەوێتە ناو چاڵی نەدەم
یەکێتیی گەلان سیححەتە بۆ دڵ
بێ سیححەتی دڵ حەل نابێ موشکول
یەکەم یەکێتی یەکێتیی دینە
هەر یەکێتیی دین مایەی تەمکینە
بۆ شەڕ بێسوودە هووشەی بێعەمەل
بێعەمەل پووچە نیازو ئەمەل

کردەوە شــەرتە لەگــەڵ تێبینین
دەوام پێویستە تا دانەمێنین
ئەرنا بەو خــودا بۆ خۆی خودایە
خەرمانی خەیاڵ خەرمانی کایە
واتە تەنبیهە بۆ شەخسی غافڵ
یاخود تەوجیهە بۆ شەخسی عاقڵ
ئەرنا ســەد خوتبــە نابێ بە دەنــگێ
لە لوولەی تۆپێ یاخــود تفەنــگێ
(نامی) ئەزانێ بێ هێزی قەسەم
سەرکەوتووان گشت سەرکەوتن سەرجەم

یادنامەی مەردان

یادی مــەردانی گــەورەی ئەم ئەرزە
لەســەر ئینسانی بەوەفــا فــەرزە
چمورشیدانی مەنبـــەعی ئەنوار
چ ئوستادانی عولەمای ئەبرار
حوقووقیان هــەیە کۆمــەڵی پێشوو
لەســەر کۆمــەڵی وەچــەی داهاتوو
لــە جوملەی ئەوان مورشیدی بەرزم
مــایەی فوتووحو بەرزیی سەرئەرزم
عەلائەددینی عومـــەری عوسمان
فــەردی دەوری خــۆی ، نادیرەی زەمـــان

کــە سوودی پێدام بــە مــاددەو مەعنا
بوو بە ڕەهبــەرم لــە ڕووی زەمانا
لــەبۆ تەنویری لەتیفــەی دڵم
کــە بوو بە چــرای مــاڵو مەنزڵم
لــەبۆ تەرغیبم لەســــەر دیراســە
لەســەر هــەر کارێ پەســەندو ڕاسە
لەســەر تەرویجم بۆ خزمــەتی دین
لەبۆ تەدریسی زومرەی تالیبین
بۆ ڕزگــار بوونم لـــە گــەلێ مەینەت
بە ماڵ ، بە مەقال ، بە حاڵ ، بە سوحبەت
بە موژدەدانی ئاشــکراو پەنهـــان
بە دوعـــای تەوفیق بۆ علمو ئیمـــان
بەیانی هـــەمووی زەحمــەتو دوورە
ژمــارەو عــەدەد غــەیرە زەروورە
ئەوەندە ئەڵێم لای خــودای عالــەم
جــەزای بە ئیحسان (بالوجە الأتم)
ئــەم زاتــە بەرزەی خــاوەن کەرامــە
خــاوەن پیرۆزیی چــــەرخی ئەیامە
تەقریبــەن چل ســاڵ ژیام لەگەڵیا
ئەگــەڕام لەگـــەڵ مەکنوونی دڵیا
هیچ کەسم نەدی لــە چــەرخی ئافاق
وەکوو ئــەو جامیــع بۆ حوسنی ئەخلاق
یەکــەم ئیمـــانی ئەوەند پتــەو بوو
قەسەمت ئەخوارد سینەی پڕتەو بوو

فەرمـــان بەرداری ئەحـــکامی شـەرعی
ئەحـــکامی ئەسڵی یا حـــوکمی فـەرعی
باوەڕی وابوو بـــە موجتەهیدین
کـەوا کۆڵەکەی پتـــەون بۆ دین
بۆ خزمـــەتی عیلم ، لەبۆ عولەمـــا
خادیم بوو بە دڵ بە گوێرەی توانا
کوڕی باوکی بوو عومـــەر ضیادین
بۆ فیداکاریی دەرزی عیلمو دین
دووەم نادر بوو میزانو قـــەدری
لە بابی هێزی حەوسـەڵەو سـەبری
مـن کەسم نەدی ئەوەند سـەبوور بێ
تەسلیمی قـــەزای نزیكو دوور بێ
چ لەسـەر مـەرگی ئەولادو ئەحبـاب
چ بۆ ڕووداوی بەدی بێحیساب
چ لەسـەر عیدای گـــەلی نامـــەردان
چ بۆ ئازاری دڵ لـە بێویجدان
چ بۆ ناسـاغیی ئەندامی پاکی
چ بۆ فـــەوتانی مـــاڵو ئەملاکی
سێهەم سەخاوەو کـــەرەمی دەستی
لـــە سـەرفی مـالا نەبوو مەبەستی
مـادەم ببوایە هـــەرچی مەسرووف بوو
لەلای عەقڵی ئەو حـەقو مەعرووف بوو
چوارەم غیرەتی بۆ ئومووری دین
بۆ غەیووریوا هـــەزار ئافەرین

پێنجەم بۆ عـەفوی ئەهلی جەسارەت
بە کار ، بە زوبان ، یا بە عیبارەت

شەشەم بۆ ڕەحمو بۆ میهرەبانی
نەمدی لـەو چەرخا هەرگیز هاوشانی

حـەوتەم بۆ پاکیی دەمو دەروونی
حـەرام بوو لـەلای وتاری دوونی

هەشتەم بۆ سیدقی لـــە وتارەدا
لـە هـەر بابەتێ ، لـە هـەر کارەدا

درۆم لێ نەبیست مـــاوەی ژیانم
قەسەم بە قـــەدری دینو ئیمـانم

نۆهـەم بۆ سیلەی ئەرحـــامی هـەموو
ئەوەی مومکین بوو درێغیی نەبوو

دەهـــەم دەوامی لەســـەر حەسەنات
وێنـەی نادر بوو لەڕووی سەربسات

سوورەتی نوێژی ئەوەند باڵا بوو
بە حـەق موناجیی حـەق تەعـالا بوو

کـە ڕائەوەستا ڕوو بە قیبلەی حـــەق
هەیبـەت ئەباری تەبەق بە تەبەق

وەزعی ڕوکووعو سوجوودی وابوو
تاعـەتی بە حـەق لەبۆ خـودا بوو

خوشووعی وابوو ئینسان ئەترســا
کـە بێهۆش بووە لـە بەهرەی قودسا

من ئەو نوێژانەی لـــەو چاوم پێ کەوت
لـــە کەسم نەدی هـــەتا بە هەڵکەوت

★ ★ ★

لەپاش ئەو یادی مامۆستای دەرزم
ڕەهبەری تەمێو تەربی‌یەی بەرزم
شێخ عەبدولواحید بن عەبدولسەمەد
مەزهـــەری نوورو مەنبـــەعی مـــەدەد
ئوستادی مـــەنتیق ســـەید موحەممەد
هـــەروا بۆ دەرزی فیقهی موعتەمەد
موحەممەد سەعید عوبەیدی نیسبەت
خاوەنی دینو عیززەتو عیففەت
بۆ گەلەنبەوی‌و بۆ (لب الاصول)
چـــەن دەرزیش لەلای شێخ باباڕەسوول
خـــــودا جـــەزایان پێ بداتەوە
لای بەڕەحمەتیان لێ بـــکاتەوە
بەتایبـــــەت مـــەولای ئاخرین پایەم
واسیتەی عیلمو عـــەقڵو سەرمایەم
شێخی شێخ‌عومەر سوورەت گوڵباغی
مەشهووری دنیـــا (ابن القرەداغی)
ئـــەو حەقایقەی لەومـــــان وەرگرتن
دوایی‌یان نایەت حـــــەتتا بە مردن
بەلاغـــەو مەنتیق ، هەندەسەو حیساب
بۆ مونازەرەیش ڕیسالەی ئاداب

(تهذیب الکلام) بۆ ئوسوولی دین
هـەتا لە دینا بـگەین بە یەقین
بۆ ئوسوولی فیقە (جمع الجوامع)
ئوسوولی فیقهی ڕەسوولی شافیع
حاشیەی لاری بۆ شـەرحی قـازی
خـواو پێغەمبەریان لێ ببێ ڕازی
(تشریح الافلاك) ، ڕیسالەی حیساب
(ربعی مجیب) لەگـەڵ ئوستورلاب
چـەند عیلمیتریش غـەیری ئەمـانە
لای ئەو فێریان بووین بەو شێوە جوانە
ئیجازەی پێدام بۆ تەدریسی دین
بۆ زانیاری بە فـەقێ بەخشین
سێ نەسیحەتی بەنرخی کردم
کـە لە ڕێی ژینـا بۆم بوون بە پردم
یەکـەم : ڕۆژانە دەرزی فەقێکان
ئامـادە بـکەم بە دڵو بە گیـان
دووهەم : هـەر ڕۆژێ کەمـە یا زۆرە
موتاڵای فیقهی دینی زەروورە
سێهەم : بسپێرم گشت کاروبارم
بە خوداوەندی پەروەردگارم
هـەزارو سێسەد چلوسێی هیجری
ـ بە کۆگای نوور بێ ناو چاڵی قەبری ـ
ئیجازەی دامێ دەرز بڵێمەوە
فەقێ لـە دەوری خۆم کۆکەمەوە

بۆ خزمــەت کردن بە زانستو دین
بە شــەرعی پاکی خیر المرسلین
ئەو ئوستادانە ئوستادی ئێمــەن
مایەی تەجەللان لــە (وادی الأیمن)
لەوانەوە هــــات بۆمـــــان بەرەکەت
بۆمان بوون بە کۆی خەرمـــانی ڕەحمەت
نووریان لــــە دڵدا ئەدرەوشێتەوە
دڵمان بەو نوورە ڕوون ئەبێتەوە
(رضي الله عنهم اجمعين)
(وعنا بهم مــــع الطالبين)

سیڕڕو حیکمەتی قــــەزای خوداوەند
کەس لێی تێ ناگا مەگــــەر هۆشمەند
ئەو هۆشمەندەیش خـــــاوەن ئیلهامە
واریثی دینی (خیر الانام)ە
ئەویش خامۆشە لــەم دەنگوباسە
چون کەتمی ئەسرار خاصــەی خەواصە
ئەگــەر ئەتەوێ بژیت بەئارام
لــــە قەزای خـــــودا مەدوە تا ئەنجام
سیڕڕی ئیجابو سەلبی سیفەتی
سیڕڕی تەئسیری وەسفی قودرەتی
نایزانێ مەگــەر ئەوەی خوداوەند
ئیلهامی بــکا یەك لــە هــەزار بەند

کەس حـــاڵی نابێ ئەسراری نوموور
مەگـەر بە دەرزی (کاشف الصدور)
ئەوەند بزانە جێی توهمەت نی‌یە
قەزای خوداوەند بێ‌حیکمەت نی‌یە
ئەجزای دەروونی (نامی) ئەناڵێ
بۆ سیرڕی کـــاری ساتێ لـــە ساڵێ
بە خدرو مووسا تەی نابێ باسم
مادەم حیکمەتی قـــەزا ئەناسم

کەس نەڵێ من بەرزم

برا ، کەس نەڵێ من شەخسێ بەرزم
مـــن پایەدارو سەرۆکی ئەرزم
نەڵێ مـــن خاوەن خێرو پیرۆزیم
من خـــاوەن ڕەحمو خـــاوەن دڵسۆزیم
من سوودم هـــەیە بۆ موسوڵمانان
من هەڵـکەوتووم بۆ نووری ئیمان
بەو خودا کـــەوا هـــەر خۆی خودایە
پەروەردگاری هـــــەموو دنیـــایە
بەو خودا کــــەوا خـــاوەن سیفاتە
بە سەلب‌و ئیجاب پڕ کەمالاتە
بە بێ‌تەوفیق‌و یارمەتیی خـــــودا
کەس وای لێ نایەت کـــە جیلوە بدا

خانوو تا چرای تیا هەڵنەگیرسێ
ئەسبابی ناومـــاڵ نابینێ کـــەسێ
لەش هـــەتا هێزی هاتوچووی نەبێ
دڵ هـــەتا نوورو پرتەوی نەبێ
چـاو تا پاك نەبێ لـــە تۆزو غوبار
گوێ تا پاك نەبێ لـــە ماددەی ژەنـگار
(الحاصل) مەقسوود بێ بوونی ئەسباب
جێبەجێ نابێ بە نەصصی کیتاب
(وآتیناه) هـــەتا (سببا)
لەم بارەوە گـــەرد لـــە دڵ لائەبا
یەکێ تا دەرزێ وەرنەگرێ بە دڵ
نابێ بە زانای تەواوو کامڵ
کەواتە ئەساس لەســەر تەوفیقە
تەیسیری ئەسباب واتەی حەقیقە
تەوفیق وای لەکوێ ، بە قوربانت بم
بە دۆستی ڕاستی میهرەبانت بم
بێ بەلامـــەوە دەس کەرە ملم
بەڵـکو داگیرسێ چـــرای مەنزڵم
بەڵێ نیشانەی تەوفیق گەلێکە
کـاتو شوێنەوار وێنـــەی هەلێکە
ڕەفیقو موحیت ، زرووفو ژیوار
ئینسان ئەبەنە پایەی بەختیـــار
کـاتێ خواستی بوو خودا بۆ ئەمـــان
ئەمانـکا بە جێی ئەمـــانو ئیمان

یەکەم ئەسبابو هۆی بەختیاری
دۆستیی پاکانە بە خۆش کرداری
ڕەفیقیی چاکان مەکینەی حەقە
کێ کەوتە بەری باش مووەففەقە
پارچە گڵێ بوو (نامی) لە چیا
ڕێبواری ڕێگا ئەچوو بەسەریا
تەوفیق وا کردی بە گڵی گوڵدان
پێی ڕازاندەوە مەجلیسی یاران

حیکمەتی بالیغە

حیکمەی بالیغەی پەروەردگارە
ئەم کائیناتی شیرین دیدارە
مەعدەنی دنیات حەیوانو ئینسان
هەموو بەڕێزن بۆ ڕیزی خۆیان
خاوەن ئافاقن بە پایەی ئاسار
هەرکام ئوفوقێ بۆی درا قەرار
(وان من شیئ الا یسبح
بحمد ربه) ئایەتی فەسیح
هەرکەس کارێکی بۆ دامەزراوە
لەگەڵیا ئەژی هەتاکو ماوە
کانو گیاو دار ، گیانلەبەرەکان
کێوی یا ماڵی یا نەوعی ئینسان

فریشته بۆ فەڕ بۆ ذیکری خودا
بۆ فەرمـــان کردن لەسـەر ماسیوا
پەری بۆ کـــاری سەلبی‌و ئیجـابی
چ بە مەوهەبە چ ئیکتیسابی
تایبـــەتی ئینسان نەوعێـکی وایە
سەرگەردانە بۆی عەقڵی بەمـــایە
(انی أعلم مـــا لا تعلمون)
وەربگرەو لە خوای خۆت بە مەمنوون
هەرکـام ئیلهامی کارێـکی کرا
هەرکەس بۆ کـارێ دەسنیشان کرا
هەرکـام وەزیفـەی خۆی بەجێ‌دێنێ
بە یارمـەتیی حـەق قـەت دانامێنێ
ڕەگەزی ئینسان لـــە دوو ئەسڵی بەرز
دروست کراوەو کەوتۆتە سەر ئەرز :
نووری فریشتەو ماددەی حەیوانی
جـا کـەوتە کردار بەپێی ئینسانی
ئەگـەر مـایل بوو بۆ لای فریشتە
بزانن بەرزەو جێگەی بەهەشتە
ئەگـەر تالیب بوو لەبۆ حـەیوانی
کاری‌وا ئەکـا یاخـوا نەیزانی
لـە دڕندەو دێـو بەدترەو زیاتـر
لـە جنۆکەی بێ‌دین ڕەش‌و سیاتر
شێتەو زیانەوەر ، دووپشکە ، مـــارە
وەحشی کێوانە ، دڕندەی هـــارە

ئینسان سەر ببڕێو بیشیبرژێنێ
لـەم کـارە بەدە هیچ دانامێنێ
دڕندەی کێوی هـــەر یەك بە بارێ
ئەدەن بە عالـەم ئێش‌و ئازارێ
ئینسان ئەنواعی ئازاری هـــەیە
ئازاری وەهـــا حیسابی نی‌یە
تەبعی ناباری تەعلیم دراوە
بۆ ئازاری خـــەڵك دیاری کراوە
ئەم خوڵقە شـەڕە وا لەگەڵیانا
پەل ڕائەکێشێ لەگـــەڵ زەمانا
تا دەستی ئەڕوا بۆ دەسدرێژی
سڕەو بێ‌کارە لەبەر سەرگێژی
کاتێ بەدەس بوو ئەکەوێتە کار
مشکەو دووپشکەو بەرازەو ڕەشمار
خـودا لامـاندە لـەم خوڵقە بەدە
بۆ فرمانی‌وا دەسمان پێ مـەدە
(عـدم القـدرة عصمة) ڕاســـە
(نامی) بەسی بێ ئەم دەنگوباسە

فام‌پێویستە

برا ، پێویستە ئێمـــە بفامین
وەکوو کاروانی چـــەرخی ئەیامین

جیهانیش وێنەی کاروان سەرایە
هەر هاتوچووە هەتا هەتایە
هەر چینێ چەند ڕۆژ تیایا ئەمێنێ
ئەوجا نی‌یەتی کۆچی لێ دێنێ
ئەو زەنگ‌و دەنگە ، ئەو هەراو سەدا
ئەمڕۆ دیارن ، نامێنن فەردا
سبەی نە دەنگەو نە ڕەنگەو نە بۆ
نە باسی منەو نە تاریفی تۆ
بەڵکو ئەوانەی لەپاش ئێمە دێن
کە خاوەن ماڵو خاوەن ڕێگەو جێن
بەدەگمەن مێژووی ئەم چینە ئاگان
هەموو مەشغووڵی ئوموری دنیان
مەبەست مەشغوولن بە کاری خۆیان
نایەتە دڵیان باسی پێشینان
مادەم وەهایە ئەو کەسەی چاکە
چەرخی خۆی ئەکا بەو چەرخە تاکە
کاری‌وا ئەکا لە ڕێگەو بانا
خێری بمێنێ لە ڕووی جیهانا
دنیا دنیایە بۆ فرمان کردن
ئەبی جیاواز بێ لە حاڵی مردن
ئەو پارچە کە لەو ئەمێنێتەوە
خەڵکی بە قازانج ئەیسێنێتەوە
ئەمەیە دنیاو ئەحواڵی ئینسان
گەر سوودمەندە یاخود بە زیان

هەرکەس دەفتەری خۆی ئەکاتە مل
مەسئوولە لـە خۆی عاطیل یا عامیل
ئینجا هەرکەسێ خـــۆیو ڕەفیقی
هەرکەسێ خۆیو بەهرەی تەوفیقی
ئەوەندە هـــەیە ئـەبێ بزانن
ئینسانو هـــاوڕێ دوو هاومیزانن
سیاچارەیە هـــاوڕێی نالایق
خاوەن بەهرەیە ڕەفیقی صادیق
خوا ئەڵێ : « کونوا مـع الصادقین »
لەگـەڵ صادیقان ئەبنـــە موتەقین
(نامی) نانازێ بە پایەو مـــایە
مەگـەر بە تـکای شای خاوەن سایە

بۆیە ئـەم دنیـــا وێنـــەی دەریایە
ئینسانی تێـکەوت ئیتر دەرنایە
تێناگـــا هـــەتا ئەکەوێتـە ناو
چونـکە ئەترافی نابینێ بە چـــاو
جاذیبەی زیاتر لـــە کارەبایە
موغرییاتەکەی بێئینتیهایە
داراییو ماڵە ، جاهـــەو پایەیە
ئارەزووی نەفسی ناکارامەیە
دێ ڕاتئەکێشێ بەقـــەد پێویستی
پاش ئەو میقـــدارە بەوۆ ناوەستی

ئەتخاتە سەر ڕێی هەواپەرستی
بە پلە ئەڕۆی بۆ خۆپەرستی
جا خۆپەرستی بەرەو پەستی‌یە
کە پەستی داهات نۆرەی مەستی‌یە
کاتێ سەرخۆش بووی بێ‌ئاگا ئەبی
پاپایی ناکەی بە شەرعی نەبی
ئەمجارە بە دڵ دێتە سەر سەما
لە خاك دەرئەچی ئەڕۆی بۆ سەما
بەینێ بە سەیران لەسەر ڕۆژگار
ئەمێنیتەوە بێ ئێش و ئازار
جا بە کتووپڕ ئەکەویتە خوار
بێ کەس و بێ دەس بێ دۆست و بێ یار
ئەوەند ئەم باسە بەراورد کرا
لە شەوا دیارە بێ شەوقی چرا
ئەمجار تێ‌ئەگەی کە دنیای دەنی
زۆر بێ‌وەفایە مەخسووس بۆ غەنی
یەعنی دوژمنە لە بەرگی دۆسا
ڕەقست پێ‌ئەکا لە کاتی کۆسا
دەست و پێ برە کاتی دەسبۆسی
سەریشت ئەبڕێ کاتی سەر لووسی
بەرەوڕوو خەندە بە لێوی نازار
کە پشتی هەڵکرد هەر ئێشە و ئازار
بۆیە فەرموویە شای خاوەن بەها
دنیا مەلعوونە خۆی و (ما فیها)

مەگــەر ئەوەندەی ذیــکری خودایە
یا عیلمو تەعلیم لــەلای زانایە
سەرەتای خــەندەو ئەنجـامی پەندە
گیرۆدەی دنیـا هــەر دەردمەندە
بەڵام مـــن چیبـکەم لــە فەرامۆشی
ئازار لەیادچوون لە کاتی خۆشی
(نامی) لـــە داخی دنیـــای بێبەروا
وەختــە ســەری خۆی هەڵـگرێو بڕوا
هــەی داد هەندێ شت سەر ئەسووڕێنێ
هــا وەختــە ئینسان خۆی بدۆڕێنێ
ئینسان لــە ئادەم ، ئادەم لــە خاکــە
خاکیش ئەسڵێــکی خاوێــنو پــاکــە
بۆچی هەندێکەس پایەی وا پەستە
هەندێکیش باڵای بەرزی مەبەستە
ئەگــەر پێمئەڵێی ئەســباب ئەیگۆڕێ
ئەم دنیــا لەســەر ئەسباب ئەسووڕێ
ئەڵێم دەی بۆچی چــەند کەسی خــاوێن
خــاوەن عــەقڵو هۆش ، پاکیزە داوێن
ئەڕۆن ئەخوێنن لـــە دانشگادا
موراقیبی حـــاڵ لــە گــاو ناگادا
دەرز هـــەر یەك دەرزە ، بابیش یەك بابە
گــەر هەندەسەیە ، وەگــەر حیسابە
هەموویش تێئەگەن لــە دەرزی ئوستاد
لــە تەعلیلاتو تەتبیقو ئیرشــاد

کـەچی هەندێکیان دەرئەچن بە بۆش
لە بۆش سووکترن بە میزانی هۆش
بەعزێکیان پڕن لـە عیلمو زانست
لێیشی زیاد ئەکـەن بەگوێرەی پێویست
هـەندێ بە خولْقو ڕەوشتی مـەردی
هـەندێ بە یاسـای سەرسەری گەردی
هەندێکیان ڕووناك بە وێنـەی قەبەس
مەزهەرن لەبۆ پایەی موقەددەس
ئەگـەر پێم‌ئەڵێن زەمـانو مەکان
عەلاقەدارن بەقـەدەر ئیمکان
هەر یەك قاڵـبێ هەڵئەسووڕێ بـۆی
بەو وێنـە هـەیئەت دەرئەچێ لەبۆی
ئەڵێم زۆرم دی ئەولادی بابی
بە شیری دایـکی عـالی جەنابی
کـەچی هەندێکیان ئەڕۆن بـە لاری
هەندێکیان لەسـەر ڕاستیو هوشیاری
مـــن وائەزانم ، باوەڕم وایە
لەسـەر ئیستیعداد دەرئەچێ پایە
ئیستیعداد یەعنی شاکیلەی ئینسان
هەندێ بۆ شەڕەو ، هەندێ بۆ ئیحسان
هەموو فەردێـکیش ئەشێ بە حیساب
بۆ سەلبو ئیجاب ، بۆ حوکمو خیتاب
بەڵام هەندێ‌کەس مەعلوومە کەوا
ئەکەوێتە بەر ئەڵـتافی خودا

هەندێـکیش ئەمەی بـۆ هەڵـناکەوێ
بە خوا خۆیشیەتی چیی بوێو نەوێ
حەقی خـۆیەتی گەر لوتف ئەنوێنێ
لێشی ناگـیرێ گەر بیشکـێنێ
(نامی) لـەم شوێنا بەمـــە زانایە
حوکم هەر لە لای خوای تەعالایە

پێویستە ئینسان بفامێ

پێویستە ئینسان کـە هـاتە سـەر دەور
بوو بە شایستەی حوکمی عـەدلو جەور
بوو بە فەرمـاندار لـەبۆ هـەندێ کـار
لەسـەر چـەند کەسێ کرا بە سەردار
یا دەوڵەمەند بوو بە مـاڵی دنیـا
لـە مـایەو سایە بە لوتفی خودا
بفامێ بۆخۆی ، بزانێ کێیە
خەڵـکی کـام شوێنەو ئەهلی کـام دێیە
حەلیم بێ بە حـاڵ بۆ برادەران
ڕووی خۆی تاڵ نەکـاو چـارەی خۆی گران
هەڵنەچێ وەکوو کـەفی دیزەی ڕەش
نەبێ بە مایەی فیتنەو غـەلو غـەش
نەبێ بە مـایەی باری بەدبەختی
نەبێ بە سەبەب بۆ ساردیو سەختی
بیربـکاتەوە بەقـەد حـاڵی خۆی
تۆزێ بڕوانێ بۆ مـەئالی خۆی

کارێ وا نەکا پاش ئەوەی ئەمرێ
لەناو دۆزەخا جێگەی خۆی بگرێ
ڕەحمێ ، ئینسافێ ، بیرێ ، ویژدانێ
سوپاسێکی حەق ، هێزی ئیمانێ
کەمێ حوقووقی خوای پەروەردگار
بێنێتە بەرچاو لەبۆ ئیعتیبار
تا هاوماڵانی ئاسوودە دڵ بن
هێمن دەروون بن ، دوور لە موشکوڵ بن
من لەلام وایە بەڵا سەد بەشە
نەوەدی لەسەر ناوچاوی ڕەشە
تاڵیی ڕوخسارو تاڵیی گوفتاری
ئەبن بە مایە بۆ گروفتاری
ئەغڵەب ئەمیشە لەسەر هەوایە
هەوا غوروورەو ئینتیهای نایە
غوروور بایی‌بوون ، شێوەی شەیتانە
لە خۆ بایی‌بوو لەکوێ ئینسانە
سەد (سبحان الله) لەم بنیادەمە
چەند بلیمەتەو چەندە زاڵمە
نە خۆی ئەناسێو نە خوا ئەناسێ
نە لەسەر نیعمەت ئەکا سوپاسێ
هەر سانێ تیر بێ ئەڕوا بۆ فەلەك
ناگەڕێتەوە بۆ پایەی مەلەك
شایە ، ئەمیرە ، خاوەن دەفتەرە
دنیا لەلایا ئەمسەرەوسەرە

که لێشی قەومـا بە سەختیی ئەحواڵ
ئەگری‌و ئەناڵێ هـەروەکوو منـاڵ
ئەمتـە لـە چی‌یەو ، ئەوەت لـە چی بوو
بۆ ئەوسا ئەمەت لـــە بیر ڕەویبوو
(نامی) ئەناڵێ بەدەم دەردەوە
تا ئەچێتە لای سەنـگی سەردەوە

ئەزانێ بە حـــەق ئەوەی هوشیارە
دنیـــا ماڵێـکی دەروازەدارە
دوو دەرگـای هـەیە یەکەم بۆ نەفسە
نەفسیش ئەزانن مـایل بە نەقسە
کـــە ڕۆیشتە ژوور ئەبینێ دنیـــا
سەری دیار نی‌یە بە وێنـەی دەریا
پڕە لـــە خۆشی‌و ئارەزووی نەفسی
لـە پایەو مـایەو ئارەزووی جینسی
لە جاهو شەوکەت ، لـە ڕێی سەرداری ،
لـە هیـوای درێژ بۆ پایەداری
تەماشا ئەکـــا لەملاو لەولاوە
هەرکەس ئەبینێ مەشغووڵی ڕاوە
ئەمیش وەك ئەوان دەس‌ئەکا بە ڕاو
دەستێ بۆ کـــەوان ، دەستێکی بۆ داو
ئیتر مەپرسـە کەشمەکەشێکە
ئازا ئەوەیە خـــاوەن بەشێکە

هەرکەس بەشی باش ئەخـاتە دەستی
نیسبەتی ئەدەن لـە دوونیو پەستی
بردنەو خواردن ، گرتنـەو کوشتن
هەموو جەسوورن لەسەر خوێن ڕشتن
بێجگە لـە مەکرو لـە حیلەبازی
لـە غەش ، لـە دزیو کاری جانبازی
بە هـەر بارێکا کـە بگونجێ بۆی
ئەکەوێتـە سـەر هـەوای نەفسی خۆی
هەروەها ئەڕواو سـەر سپی ئەکا
شـەوو ڕۆژ هـەروا کاسبی ئەکا
جـا بە تەوژمی دەردی لەرزو تێ
نەخۆش ئەکـەوێو ئەکەوێ لـە جێ
گیـانی دەرئەچێ بـە هەناسەی سـەرد
ڕایەخی لـە خاك ، سەرینی لە بەرد
دەرگـای دووهـەمی بۆ ڕۆحی پاکـە
قاپی ڕەحمـەتی خالیقی تاکـە
قاپی تەربیەو تەمێی ئینسانە
مەدرەسەی عەقڵو عیلمو ئیحسانە
قاپی ئیتاعـەی خـودای عالەمە
قاپی شەریعـەی دینی خاتەمـە ..
تەماشـا ئەکـا پڕە لـە دۆسان
دۆسانی ساغی مائیل بە ئیحسان
مەجلیسی یاران پڕە لـە شوعوور
دەماغ پڕ ئەکا لـە نەفحەی عوتوور

باش ڕائەبوێرێ لەگـەڵ یارانا
جوانە وەکوو گوڵ لــە بەهارانا
سەد ساڵ بمێنێ هـەر وەك ساتێـکە
هــەر ساتێ کــاتی بەرەکاتێـکە
کـە لاکاتەوە بۆ لای کەسبی مــاڵ
ڕووئەکاتە لای جێـگەی کشتوکاڵ
یا باغو بێستان پڕ گوڵو گوڵزار
ئەشێ بە پایەی ئومــەرای کیبار
یا بۆ لای دووکان بۆ بازرگانی
دە جـار سوود دێنێو جــارێ زیانی
یا بۆ لای کاریتری بەحورمەت
قازانجی تیــابێ بۆ خۆیو ئوممـەت
دەرامەتەکەی لــە ڕێی خــودادا
ئەبەخشێتەوە بە فوقەرادا
یا بۆ مزگەوتو مەدرەسەی خــاوێن
لەبۆ مامۆستا لـە ســەر تا داوێن
چینێ پێئەگا لــە زانای ئیسلام
وەکوو فریشتەی لایق بە ئیـکرام
هــەموو ڕەهبەر بن بۆ موسوڵمانان
هــەموو دڵبەر بن بۆ ئەهلی ئیمان
کــاتێ کـە عومری هــاتە ئینتیها
فریشتەی بۆ دێ بە قــەدرو بەهــا

ڕۆحــە پاکەکەی ئەبەن بۆ فــەلەك
ئەبێ بە هاوڕێی ئەفرادی مەلەك

★ ★ ★

جــا بێنە سەیری ئەم دوو دەروازە
هەردوویان بۆ عــام هەمیشە وازە
یەویانا بڕوا حــاڵی بەدحــاڵە
یەمیــانا بڕوا مــایەی کەماڵە
ئەوەی ئەفامێو تێ ئەگا لــە حــەق
جیائەکاتەوە عاقڵ لــە ئەحمەق
ئەزانێ دنیــا لــەبۆ ئینسانە
بۆ ئەوکەسەیە خــاوەن ئیحسانە
ئەرنا نەك ساڵێ ، لــە ســەد تا هــەزار
یاخــود ملیۆنێ یاخــود بە ملیــار
ئینسان بمێنێ لەســەر بەدحاڵی
کامــەتە قــەدری‌و کامــە کەماڵی
غەیری خواردن‌و نووستنی حەیوان
کــە زۆر ئاسانە بۆ وەحشی کێوان

★ ★ ★

لــە خودام ئەوێ بە سیرڕی ڕەحمــەت
کــەوا ڕەسایە بۆ هــەموو ئوممەت
بمانخاتە ســەر ڕێی دەرگای ئینسان
تا نائیل ببین بــە مــایەی ئیحسان
لــە دنیــای ژینا بە سەرفرازی
بــگەینە مــایەو پایەی شانازی

(نامی) بە ناوی ڕەسوولی ڕەهبەر
بمێنێ‌و بمرێ‌و بڕوا بۆ مەحشەر
کاکە ئەم دنیا سارای سەیرانە
لە سەیرانەکەیش ئینسان حەیرانە
ئەڕوانێ لەبۆ گیانلەبەرەکان
بنیادەم ، حەیوان ، وەحشی کێوەکان
پەلەوەر لە سەر ، ماسی لە دەریا
هەر کام هەر بەرگێ هەیە لەبەریا
وان لەناو هەراو شۆرو غەوغادا
چ لە وشکانا ، چ لە دەریادا
نەهەنگێ هەزار ماسی قووت ئەدا
واشە هەزاران پەلەوەر ئەبا
هەر دڕندەیەو گیانلەبەر ئەگرێ
نەك جارێ بەڵکو هەتاکو ئەمرێ
هەروا ئینسانە ئەدا لە ئینسان
نێك‌و بەد لەلای چون یەکەو یەکسان
هەرکەس دەستێکی بێ لە کارا
ئەڵێی دوژمنە لە کارزارا
هەر سەربڕینەو کوشتن‌و بڕین
تیر هاویشتنەو کینەو تانەو قین
بەکورتی جیهان وەك شێت‌خانەیە
هەرکەس لەوی‌تر بە بەهانەیە
هەزار خانەدان دران بە بادا
هەزار بارەگا چوو بە هەوادا

هەزاران کەسی لێهاتووی هوشیار
بە زۆری زۆردار هەڵبەسران لە دار
هەزاران لاتی بێ‌کەس‌و بێ‌دەس
فەوتان بە سزا بۆ هەواو هەوەس
چییە ئەم دنیا ، لەبەرچی وایە ؟
تۆ بڵێ ، کام سڕ لەم کارەدایە ؟
کاکە پێت‌ئەڵێم جیهان جوانە
دادگای زاتی خودای مەننانە
خودا زاتێکە زیندووەو زانا
بیناو شنەوا ، گۆیاو توانا
دەستووری هەیە دەستورێ ڕەسا
بۆ گیانلەبەران ، ئێستا یا ئەوسا
ئادەمی‌و حەیوان لە هەموو جۆرێ
باڵدارو بێ‌باڵ ، گشت زەردو بۆرێ
جارێ واز بێنە لە غەیری ئینسان
کاریان وا لەلای خالیقی مەننان
بێ تەماشاکە لەبۆ ئادەمی
لە هەر بابەتێ لە ناسالمی
بە دەستووری حەق وان لە ژیانا
حەقیان چۆن هەبێ دێ لە عەیانا
یا لە دنیادا دایێ بەسەریا
یا لەو دنیادا کە وا لەبەریا
هەر ستەمکارێ کارێ بەد بکا
ڕەقەمی هەیە یەك لەلای یەکا

چەندێکمان بینی ئینسانی نامــەرد
مرد بە ئازارو بە ئێش‌و بە دەرد
ئەو زاتە کــەوا تاك‌و تەنیایە
یاســای داناوە بۆ ئەم دنیــایە
مسقاڵە زەڕەی گوم نابێ لــە زات
ئاگادارە ئەو لــە گشت کائینات
هــەقی حەیوانێ کۆڵ‌و دامــاوە
ئەسێنێ لـەوەی قۆچی لێ داوە
نەهەنگ‌و ماسی ، مـــارە یا گـەژدم
بەرازە یا شێر ، جینە یا مـەردوم
یەك یەك حیسابیان لەگـەڵدا ئەکرێ
هــەموو شت جەزای ڕاستی وەرئەگرێ
ئیتر باوەڕت گـــەر هــەیە بە خوا
بەو شــەرعە پاکـەی بە حـەق دانرا
بە حــەق ئەزانی کـــە حـەق ناسووتێ
زۆری پێ ئەچێ بەڵام نافـەوتێ
بەڵام ئینسانێ بێتــە سـەر عـەناد
هــەر خــودا بیبا بۆ سـەر ڕێی ڕەشاد
ئەم باســە بە حــەق دوورو درێژە
گــەلێ مەســافەی نابارو لێژە
بۆ ئەوە ناشێ مرۆیەکی شــەل
بەســەریا بڕوا هـــەروا پەلەپەل
(نامی) تۆمـاری نامـەی خۆی تەی‌کرد
چاکـەو خراپە ، چیی کرد هەمووی برد

ئارامیی دنیا لەسەر نیزامە

ئارامیی دنیـــا لەســەر نیزامــە
دنیـــای بێنیزام دۆزەخی عامـــە
کـــە نیزام نەبوو دنیـــا فووزایە
کەس کەس ناناسێ ، هــەراو غەوغایە
(فووزا) ـ بۆری بێ (فێ)کەی ـ مەسدەرە
مەســدەری کــاری بێ سەروبەرە
(معتل العین)ە ، چـــاوی نەخۆشە
عەینەن بە وێنــەی شەخسی بێهۆشە
(مقصور اللام)ە ، کورتە بالآیە
مــایەی میحنەتو دەردو بەلآیە
بنەمــــای فووزا لـــە نەزانینە
لەســەر غورووروو هـــەوای بێدینە
ئەوەی نەزان بێ کــەللەی بایییە
دوور لـــە ڕێوبانی ئاشناییییە
بە جــەهلو غورووو ئینسانی بەدبەخت
سەری خۆی ئەدا لـە بەردی سەرسەخت
جەهــلو غورووری بەنیئادەمە
سەرچاوەی دەردی هـــەموو عالەمە
هــەر ئەم دوو دەردەن لـــە ڕووی دنیـــادا
ڕەحــەتیی بەشــەر ئەدەن بە بادا
ئینسانی بایی ژیواری بایە
کەللەی کوولەکەی پڕ لـە هــەوایە

★ ★ ★

بزانن یاساو نیزام بە یەقین
یەکێ بۆ دنیاو یەکێ لەبۆ دین
یاسای دنیایی بۆ ژینی مەخلووق
بۆ پاراستنی شەرەف‌و حوقووق
یاسای دین لەبۆ ئیمان بە غەیبە
ئیتاعەی خودای پاکی بێ‌عەیبە
بۆ پێوەندی دڵ لەلای خوداوە
بزانێ خودا حازرە بەلاوە
جا ئەمانەتی عالەم ڕائەگرێ
نەفس‌و نامووسی کەس داناگرێ
ئەمین‌و ئەمان بە نامووس‌و ڕۆح
خاوەن ویژدان‌و دڵ پڕ لە فوتووح
ئەوەند مسقاڵێ خەیانەت ناکا
ئەیەوێ لە دەس خەیانەت ڕاکا
بێ نیزامی دین ئەم حاڵە نابێ
بێ یەقین یەقین ئەمانەت نابێ
باش دەرئەکەوێ بۆ ئینسانی ژیر
فەرزە دینداری بۆ شاو بۆ وەزیر
نیزامی جیهان بە دینەو دنیا
ئەمە ئەزانێ ئینسانی وریا
(نامی) دەستێکی‌وا بە دنیاوە
ئەو دەستەکەیشی بە دینی خواوە

دەرمانی دڵەی ...

دەرمـانی دڵـەی پڕ دەردو ئێشم
سامانی گڵەی پڕ خـارو نێشم
هـەر وەسڵی تۆیە لـە ڕۆژگارا
هـەر مەیلی تۆیە بۆ مـــن لە کارا
دنیـا چۆڵێـکە وەحشەتـگای گیانە
پڕ لـــە ئازارە ، دژی ژیانە
بێ باڵای لەیلای پڕ نەخش‌و نیـگار
دنیـا بەڵایە ، زینهـار سـەد زینهار
جیلوەی جیهـانم لە دیاری‌و پەنهـان
لەسەر خۆشی‌یە بۆ دڵی ئینسان
دیدەی پڕ ئێشم بێ ماوەی ویساڵ
ئارام بوونەوەی مەحـــاڵە مەحـــاڵ
سینەم مەنجەڵی پڕ جۆش‌و تاوە
کەللەم مەسینەی حـەوت جۆشی ئاوە
سـا دۆستی گیـانی دەستێکت بێنە
گیـانی شیرینم لـە مـن بستێنە
ئەو دەستەی ئەیدەی لـە جەستەی خەستەم
دەوایە بۆ زام کـەوەمار گەستەم
ڕۆحی ڕەوانم مـاوای خۆش مەکان
بۆ دامـاو نی‌یە لـــە دەوری ئیمکان

بێ تەبیبی حـــاڵ زانا بە دەردم
بێ دەرمـان بـکا سینەکەی سـەردم
مەشرەب مەسیحای مردوو زیندووکەر
عەرەب کەرامەت ، ئەدەب موعتەبەر
تۆزێ لـە تۆزی ڕێـگەی ئیسراکەی
گـەردێ لـە گـەردی مەلەك سیماکەی
بێنێ‌و بیکاتە پێلووی چاوی دڵ ،
قەت‌شیفام نایێ تا ئەچمـە ژێر گڵ
سـا ئەی دڵبـەری دڵداری عالەم
ئەی تەبیبەکەی ئازارو ئەلەم
بێ ، دڵەی تەنـــگم بلاوێنەوە
گـەردی سـەر دڵم بڕەوێنـەوە
بەڵـکو ساکن بێ دەروون لە ئازار
ئەم دنیـا ڕەشـەم ببێ بە گوڵزار
بەو حاڵە بژیم لـە ڕووی جیهانا
بەستەی خۆم بڵێم لـە گشت مەیدانا
بمرم بە شـەوقی لیقـای دڵدارم
گۆڕ ببێ بە جێی گوڵ‌و گوڵزارم
کە لە گۆڕ دەرچووم ، ڕووم کردە مەحشەر
ذیکرم (یا دۆس) بێ‌و نیدام (یا دڵبەر)
(نامی) بەم‌جۆرە بژی تا ئەمرێ
یەعنی بە خۆشی جێگەی خۆی بـگرێ

یاسا گۆڕان لە دنیادا

یاسای خودایە لەسـەر ڕووی جیهان
چ بە زاهیر بێ یاخود لـە پەنهان
کـاتێ کـە ویستی کردارێ بـکا
ئەسبابەکانی ئامـادە ئەکـا
کـە ویستی چـەرخی ئاخری بێنێ
چەند کاری غەریب بۆ عام ئەنوێنێ
عالەم سڕ ئەکا لەو کـارە کـە بوو
وێنـەی وێرانەی مـاوای کوندەبوو

★ ★ ★

کـە چەرخێکی‌تر بێنێتە ڕووی کـار
دڵی عالـەمی بۆ دێتـە ژێر بار
دڵی پیرەکان لەبۆی دێتـە جۆش
چ‌جایێ جوانی سەربەستی سەرخۆش
نموونەیەکت بۆ بهێنمەوە
ئەم باسـەی کردم بۆت ڕوونکەمەوە
سەرەتای سەدەی ئێستای بیستەمین
کـەوتنە تەقەلا ئەهلی ڕووی زەمین
کەوتنەڕێ بەرەو خـاکی ڕۆژاوا
بـە هیوای چـوونە ڕیزی عولەما
بەڵام ئەنجـامی هیوایان وابوو
هیوایێ بوویان زۆری هـەوا بوو

ڕۆڵـەی ناسـکی پاکی موسوڵمان
کەوتنە سـەر خوڵقی ئەورووپاییەکان
ماوەیەکی زۆر لـەوێ مـانەوە
لەسەر هەوای نەفس پاش حەسانەوە
بۆیان ڕێخستن ئەسبابی هـەوا
بە هـەموو بارێ لـە ڕۆژو شـەوا
لـە ڕێی ئیسلامی دەرچوون بەئەغلەب
غەیری یاسای دین کرا بە مەتڵەب
کاتێ شەهادەی دەرچوونیان پێدان
بـەو شەهادەوە هاتـەوە لامـان
لایاندا لـە ڕێی ئوسووڵی ئیسلام
کەوتنـە گۆڕینی ئەفـکاری عـەوام
کۆمەڵیان دانا لـەبۆ پێشکەوتن
هـەتا هەموویان لـە حەق پاش کەوتن
ڕشتەی مەحکەمی یەکێتی بڕا
پەردەی ئیعتیصام تەواوی دڕا
بە دەستی ئەمـان مەبەستی دوژمن
باش جێبەجێ بوو زاهیرو باتین
نیزامو نەزمی قـەدیمی نەمـا
کۆشکی پایـنـدەی جارانمان ڕمـا
کافر لەسەرمان تەواوی زاڵ بوو
بە وەستای مێشکی گـەورەو منداڵ بوو
دەوڵـەتی ئیسلام شەوکـەتی بڕا
ئاگری جەنـگی یەکـەم هەڵگرا

چوار ساڵ ڕووی جیهان بوو بە تۆزو گەرد
ئاگر بەربووە شیوو دەشتو هـــەرد
بەشــەر مـاندوو بوون لـە زۆریی کوشتار
لـە قاتوقڕیو وێرانیی دێو شار
گرانی داکـەوت لـە هـەموو لایە
لـە سەدی پەنجای خەڵك چوون بە زایە
کـــە لەئەنجاما شـەڕ بڕایەوە
چـەرخی ئەورووپا هـــاتە کایەوە
خـــاکی ئیسلامی داگرت سەراسەر
هـەر یەك بەجۆرێ بەشێکی دا بەر
بە ئارەزووی خـۆی گـەورەی بۆ دانا
لەگـەڵ مامۆستاو کارگێڕی توانا
ئەمجـار بە تەدریج بە پلە پلە
کەوتنـە تەفرەدان قـەومی جەهەلە
یەکەم یاسایان گۆڕینی تەعلیم
وا کـە کز بێ ئیمـانو تەسلیم
لەبۆ نەمـــانی ئادابی ئەوســا
لیباسیان گۆڕی بە هیی ئەورووپا
سەر ڕووتو مل ڕووت ، قاچو قول گشت ڕووت
پێی هـەزاران گـەنج بەوە هەڵەنگووت
چاکەتو پانتۆڵ تەنگ بوون بەجارێ
ڕوکووعو سوجوود بوون بە ئازارێ
نازانن سەر ڕووت نوێژی مەکرووهە
تەقلیدەکەیشیان کارێ مەشبووهە

بەرگێ قـەوارەی لەش بخاتە ڕوو
نوێژی مەکرووهە ، دایماڵە زۆر زوو

دانشگا گۆڕان بە یاسای ئەوان
یاسای دانشگای قەدیمی نەمان
بە چەند چینی جوان زێباو نازەنین
کوڕانو کچان بوون بە یاسابین
ئیهمالی دەرزی عیلمی دین کرا
لە سەدا دەی ما ، ئەوی لابرا
ئیهمالی تەتبیق بۆ عولوومی دین
بوو بە عادەتی هەموو موسلیمین
تا چینێکیوا نەفسو هەوا خوا
هاتـــە ڕووی دنیا لـە دین بێئاگا
ئەوەند جەسوور بوون بێشەرمو شکۆ
بەرانبـەر بە دین دایانە درۆ
بەربوونە ئەحکام بۆ وێران کردن
فەوتانی دینیان باش خستە گەردن
بە قسەی زلو قـەبەو بێمەعنا
قیمـەتێ نەمـا بۆ پیـاوی زانا
پاشان بە مـاوەی چەند ساڵێکی کەم
چینێتر دەرکەوت بۆخۆی خاترجەم
بوون بە دزدەسەك بۆ عـەدووی ئیسلام
نە ئەسڵیان ڕاگرت نە فـەرعی ئەحکام

بۆ زاناکانیش لەقەبیـــان دانا
بەســەر زمـــانی بێگانەکانا
هەتا ناوەکەیش خاوەن هەیبەت بێ
زاناکـــە زۆرتر بەئەهمیەت بێ
وەهایان گۆڕی یاسا بە ناحەق
نەزان زانایەو زانامان ئەحمەق
ئێستە ئەڕوانی ئەمسەر تا ئەوسەر
نایابە زانای لـــە دین باخـــەبەر
نوێژەکان مـاون بە بێ هێزو گیان
قورئان دامـــاوە لـە دەستی نەزان

جـــا ئیتر پەنا هەر پەنای خـــوایە
هەر خۆی خالیقی هـــەموو دنیایە
بە دەستی ئەوە قـەبزو بەستی کار
لای ئەوە پایەی عـەونو ئیعتیبار
چون نائومێدی نەی لێ کراوە
ئینسان نائومێد نەبێ تا مـــاوە
ئیمانم وایە خـــوا بە مەرحەمەت
هێز بداتەوە بە هێزو هیممەت
پێویستی ئیسلام ســـەبر کردنە
یەعنی حوقووقی حـــەق ڕاگرتنە
ئەڵبەتە ئێمـــە زۆر بێ‌حوقووق بووین
بۆ دایەی ئیسلام خاوەن عوقووق بووین

بۆیە وا خـودا سەرکزی کردین
لەناو عالەمـــا ناچیزی کردین
هـەر خودا ڕاستەو هــەر ئەو ڕاس ئەکا
هەرکەسێ بۆ خۆی ئیتر باس ئەکا
لەلایێکەوە لا بـکەیتەوە
چوار چێوەی تەئریخ ناگەڕێتەوە
بەپێی ئەم ڕۆژە فـەرزە هەڵسووڕێین
شێوەی تەربی‌یەی مناڵ بگۆڕین
ناو ماڵی خۆمـــان وەکوو مەدرەسە
مامۆستا بێنین بە بێ وەسوەسە
حەفتەیێ شـەوێ ، سێ مانگ لە ساڵێ
دەرزی دین بڵێین بە گشت مناڵێ
ئەخلاقی زاتی پاکی پێغەمبەر
دەربخەین بۆیان ئەبن بە بەشەر
(نامی) ئەیەوێ بەگوێرەی عادەت
منداڵ بخـاتە سەر ڕێی عیبادەت
(سَنّة الله)یەو یاسـای خودایە
هـەرچی ڕووئەدا لەم ڕووی دنیـایە
لەسەر ئەسبابە ، هوشیار ئەزانێ
بێ سەبەب کارێ ناکرێ هیچ ئانێ
خەرمانی کۆکۆ لـە هۆهۆی گـایە
لـە باو بارانەو لـە شنەی بایە
کۆمەڵ بە گـەورەی زاناو هوشیارە
ئیـدارە لەسـەر مـەردی بەکارە

گەورەیی عەقڵەو دەستو دەهەندە
عەفوەو چاوپۆشی لـــە خەتای بەندە
ناوو شۆرەتو نەژادی باڵا
بۆ ئینسان ئەبن بە شنەی ئاڵا
بەرگری لەســەر چـــەکی چالاکە
سەربەرزی لەســەر ڕەوشتی چاکە
کوتەك بە کوتەك ، کەمەن بە کەمەن
حیلە بە حیلەی مـــەردی هۆشمەن
ئاسن بە ئاسن شمشێر بە شمشێر
نێزە بە نێزەی جەوانمەردی تێر
ئـەو بە تفەنگو تۆ بە قسەیدەم
بەشت بەزینـــە (والله أعلم)
مـادەم ئەسبابت بۆ ڕێنەکەوێ
چەك ڕێـکەوتنە ئەگەر بۆت بلوێ
مودارا فەرزە بۆ ژینی ئینسان
ئەگـەر بەرانبـەر بفامێ ئیحسان
کـە دەستت بڕا لـە کـەوانو تیر
پێویستە پەنا بە قـەڵای تەدبیر
بەڵێ بۆ گـــەورە مەرجـە یارمەتی
بە دەستەو بەستەو عـــالی هیممەتی
گـەورە کـە دەستەی خەیانەتبار بێ
فەرزە بێ شـانو بێ ئیعتیبار بێ

★ ★ ★

مەبدەء پێویستە بۆ گـەورەو بۆ گـەل
لەسـەر مینهاجی خوای (عز وجل)
گەلی بێ مەبدەء هەرزەو گورزەیە
چەند ڕێکوپێك بێ هەر شپرزەیە
فەرزە ڕەوشتی مـەردی بەناموس
عەدالەت فەرزە بۆ عـامو خوسووس
قـەومی بێ عەقڵو بێ عـەرزو ناموس
ناوی نابینی لـە پەڕەی قاموس
ئەگـەر هەڵـکەوێ چـەن ساڵێکەو بەس
ئەنجامی مەرگـە بە تەنگیی نەفەس
سیاسەت فـەرزە حوسنی ئیدارە
نەك فڕوفێڵی گـەورەی بەدچـارە
مەبدەئی مەحکەم دینی ئیسلامە
هـەر دینی ئیسلام پوختو تەمامـە
کـام مەبدەء وەهـا پاكو بێعەیبە
بناغەی لەسەر ئیمان بە غەیبە
دووری لـە تۆزی خووی خۆپەرستی
دووری لـە هـەواو هەواپەرستی
دووری لـە حوبی مـەوادو خاشاك
ڕووکردنە لای ذاتی خـودای پاك
شـەشن ئەرکانی پیرۆزی ئیمـان
یەکەمیان باوەڕ بە زاتی یەزدان
بە مەلایـکەو فریشتەی قودسی
بە پێغەمبەران عـامو خوسووسی

ئادەم تا خـاتەم گـەورەی ئەنبیا
گشت پێغەمبەر بوون بە ئەمری خودا
ئیمـان بە وەحیی خـــودا بۆلایان
بەو کتێبانەی خـــوا ناردنی بۆیان
بە قـەزاو قـەدەر ، واتە هـــەر خودا
پەروەردگارە لـەبۆ ماسیوا
کـەس نی یە زەڕڕێ تەئسیری هەبێ
بۆ دروستکاریی شتێ کـــە نەبێ
قانوونی لەسەر ئیعتیدال وایە
کاسیب بەشەرەو خالیق خودایە
کاسیبە بەشەر لـــەو شتا ئەیـکا
سەرفی ئیرادەی جوزئیی خۆی ئەکا
ئیمان بە ڕۆژی بەرزی ئاخیرەت
زیندوو بوونەوە لــەبۆ قیامـەت
لەبۆ حیسابو میزانی کردە
پاداش دانەوەی چی گـەورەو وردە
ئەمـــانە هـــەموو ئیمـان بەغەیبن
مەعقوولی عەقڵی پاکی بێعەیبن
بەشـەر بەشـەرەو خـودا خودایە
قـەت خودایەتی لـە بەشـەر نایە
مەبدەئی ئیسلام بۆ کردەوەو کـــار
پێنجن مەشهوورن ، دیارن دیار
شەهادەت لەسـەر یەکێتیی خودا
کـە هـەر خۆیەتیو بە بێ ماسیوا

شەهادەت بەوەی زاتی موحەممەد
هاتووەتە سەرمان لەلای خوداوەند
پێنج فەرزەی نوێژەو ڕۆژووی ڕەمەزان
زەکاتی ماڵو حـــەجی بێنوقسان
بەو ئادابانەی بەیان کراون
لەناو کتێبی شەرعا نووسراون
لەگەڵ ئیخلاص‌و ئەدەب بۆ خودا
ئاگاداریی حـەق لـە ڕۆژو شـەوا
کام دین وەهایە بۆ چاودێریی عـــام
سەرفی ماڵ فەرز کا لەســەر گشت ئیسلام
پێنج‌یەکو دەیەک ، بیست‌یەکو چل‌یەک
بدا بە دەستەی دامـــــاوان یەک یەک
پێنج‌یەک بۆ خەزنە ، دەیەک کشتوکاڵ
بیست‌یەک بۆ کشتە لـە هەندێ ئەحواڵ
چل‌یەک بۆ نەختــە لــە زێڕو لـە زیو
بۆ دەسگرۆیی دامـــاوو هەتیو

کێ بۆلای دامـــاو لائەکاتەوە
کێ قـــەرزی قەرزار وا ئەداتەوە
کێ ئەبێ بە هۆی ئازادیی بەندە
بەوجۆرەی ئیسلام لێی بەهرەمەندە
هـــەر خێرێ ببێ لـەلای بێگانە
گشت وەرگیراوە لـــەم دینە جوانە

ئاینی دادو ئازادیی ئینسان
دینی ڕەحمەتو کەرەمو ئیحسان
دینی دڵپاکی لە غەشو کینە
دینی ڕووناکی هەروەك ئاوێنە
دینی یەکێتی بۆ هەموو ئیسلام
ڕەگەزپەرستی مەمنووعەو حەرام
دینێ مانیع بێ لە فێڵو ساختە
دەروون ڕاگرێ خاوێنو پوختە
خەڵقی بانگ بکا بۆ ڕەوشتی جوان
بیکا بە سەنگو ترازووی ژیان
بەر لە گشت دینێ دینی ئیسلامە
دینی موحەممەد (خیر الأنام)ە
ئەوکەسەی ئەڵێ من موسوڵمانم
خاوەنی عەهدو دینو ئیمانم
بەڵام ئەخلاقی ئیسلامیی نەبێ
پێی باوەڕ مەکە هەرچی بێ بێ

★ ★ ★

بە دڵ لە خودا ئەپاڕێمەوە
بەجۆشی دەروون ئەلاڵێمەوە
بە میهرەبانیو ڕەحمەتی عامی
دامانمەزرێنێ لەسەر ئیسلامی
وەکو چۆن بە فەزڵ دروستی کردین
لە ڕیزی عەبدا ناونووسی کردین

تەوفیقمان بدا بۆ ئیخلاسی دڵ
بۆ نی‌یەتی پاك ، بۆ پاکیی مەنزڵ
بۆ ئەو ڕەفتارەی مەقبوولە لەلای
بۆ ئیرشاد ، بۆ لای ئەسبابی ڕەزای
بمانپارێزێ لـــە غوباری دڵ
لە هـــەر مەینەتێ گران بێ‌و موشکوڵ
(نامی) داعی‌یە بە توولی ئەیـام
بەهرەمەند بین بە حوسنی خیتام

انا عرضنا الأمانة

(انا عرضنا..) ئایەتێ بەرزە
شادەرزە ، فامی لەسەرمان فەرزە
(ئەمانەت) واتە : سپەردەی خودا
چ لـە باوەڕو چ لـــە کردەدا
لـە داشۆرینی نەفس لـــە ڕەزایل
ڕازاندنەوەی ڕۆح بە فـەزایل
ئەمـــانە وێنـــەی باوەڕ بە خـودا
بە هـەرچی مەرجـە لە ئیعتیقادا
هـــەرچی پێویستە بۆ ئیقامـەی دین
لەسـەر بەیانی (خیر المرسلین)
ئەم ئەمانەتە پارێز ناکرێ
بێ پاکیی دەروون کـەوا ڕەنگ نەگرێ

پاکیی دەروونیش بە دوو جۆر ئەبێ
یەکـەم بەخشینی خوایە کـە بێ
دووهەم سولووکی ڕێـگەی سەفایە
بە شوێنی مـەردێ کـــە بولوەفایە
یەعنی حـەزرەتی ڕەسوولی سەروەر
(خاتم الرسل ، افضل البشر)
هەرکەس ئەخلاق‌و ڕەوشتی وابێ
ڕێـکی ڕەوشتی (رسول الله) بێ
سابیرو سادق خـاوەن جیهاد بێ
بۆ موسوڵمانان خاوەن ئیرشاد بێ
بەپێی دەسەڵات بگەیەنێ سوود
یەقین ئەوکەسە ئەگا بە مەقسوود
دڵسۆز بێ لەبۆ گشت موسوڵمانان
ڕەحم‌و شەفەقەت ، ڕاگرتنی پەیمان
ویجـــدانی پاک‌و خزمـــەتی عالەم
یەکـــەم ڕەوشتە بۆ زاتی خاتەم
باڵاتر لـە گشت ئەخلاقی ئینسان
گەیشتنە بە مەرتەبەی ئیحسان
ئینسان کـە گەیشت بەو پایە بەرزە
ڕەزا بە قـەزای حازرو فەرزە
ڕەزا بە قـەزا تەسلیمە بە دڵ
بۆ کاروبارت لـە جوزءو لـە کول
نایەتە دڵم لەمـــە باڵاتر
پایەیێ ببێ بۆ نەوعی بەشـەر

کـە بووی بە دارای ئەم سیفەتانە
یەقین هەڵـگری لەبۆ ئەمـــانە
(نامی) لـە خـودا ئەپاڕێتەوە
لـە خوڵقی حـەزرەت جیانەبێتەوە

(الله) خودایە

(الله) خودایە ، حـەی‌و قەیوومە
بەو ڕاگیراوە هـــەرچی مەعلوومە
عەلیمـەو زانا بە جوزئی‌و کوللی
پاکـە لـە وەسفی حاللی‌و مەحەللی
کێویٚ کایێکە دامـــاوی قودرەت
کایێ کێوێـکە بۆ عیلم‌و خیرەت
هەموو ئەستێرە پڕتەو بەخشەکان
هەموو دیمەنە پڕ لـــە نەخشەکان
خۆری ئاسمانی پڕ شەوق‌و پڕتەو
وەکوو نوختـەیێ وەهان لەلای ئەو
حووتی سـەد پووتی بە شێوەی ڕاسی
بێ وەزنە لەلای وەك وردە ماسی
پادشـاو گـەدا بەندەی دەرگـایە
هەمووی مەخلووقەو خالیق خودایە
گەلێکمان بینی کەللەی پڕ هـــەوا
وەکوو بڵقی ئاو لاچوون لەناوا

ئەوەی چەند ڕۆژێ بە تەختو تاجە
خاوەن بورهانو خاوەن تاراجە
زۆری بێناچێ تاجی ئەکەوێ
تەختی نامێنێ بە تاقە شەوێ
بێفەرقە لای ئەو زاناو نەزانا
بێدەستو بێکەس لەگەڵ توانا
هەروەکوو سێبەر تابیعی ئاوە
کائینات فەرعی ئیشارەی چاوە
بە (لمح البصر) وێرانی ئەکا
جا فریشتەی صوور سەیرانی ئەکا

★ ★ ★

بە دڵو زوبان بڵێ ئەحەدە
فەردی بێوێنەی دوور لە عەدەدە
سەمەدەو پەنا بۆ هەموو عالەم
لە گەورەو بچووك ئادەم تا خاتەم
کەسی لێ نەبوەو کەسی لێ نابێ
جینسی کەس نی‌یە هەتاکو وابێ
جەهلی موتڵەقە بەدبەختی بۆ فام
ئیددیعای میسلو وێنەی بۆ عەللام
بێکوفئە ، قەتعەن موماسیل نی‌یە
لە (مایماثل) قەتعەن بەری‌یە
ئەوەند ئەزانم هەر ئەو باقی‌یە
ئیتر ماباقی ئاوی ساقی‌یە

★ ★ ★

وتاری زیاد سەر دێنێتە ئێش
هاتو تاڵیش بوو دڵ ئەدا لە نێش
وتار دەرمانە میزانی فەرزە
بۆ گەداو بۆ شا ، بۆ بێگانەو خوێش

★ ★ ★

واتە : تەعلیمەو تەوجیەو تەنبیە
بۆ بنیادەمی هوشیاری وەجیە
لەگەڵ هەرزەدا هەرزن تاشینە
دەستی دڵ ئەبڕێ قسە بۆ سەفیە

★ ★ ★

دنیا دووکانە کرداری ئەوێ
ڕێکیی کرداریش وتاری ئەوێ
چی دەس ئەکەوێ کابرا شەوو ڕۆژ
بدوێ بە بێکار خەوی لێ کەوێ

★ ★ ★

کاروان شەوەکی ئەڕوا بە ڕێدا
نووستوویش ڕائەکشێ لە تەختی جێدا
ئەم دوائەکەوێو ئەو گەیوەتەجێ
ئەنوێ لە جەزای ماندوویی ڕێدا

★ ★ ★

تەختی ژیانی ئەم ڕووی جیهانە
زانستو هۆشو کاری مەردانە
مەردان بە مەردی ئەگەن بە مەتلەب
نامەردی نەفام شێتی مەیدانە

★ ★ ★

جێ باخی بابەت کـەژو کێوێ بوو
جێـگەی دڕندەی وێنـەی دێوێ بوو
ئەو هات تەختی‌کرد ، جا کردی بە باخ
بەری بە سـەدان بەهێ‌و سێوێ بوو

★ ★ ★

ئەگـەر بتوانی خزمـەتێ بـکەی
وشکەنێ ببڕی‌و ئاویشی بدەی
خێری هەردوولا دوولانە ئەبێ
تۆیش ئیستیفادە لەو موڵـکە ئەکەی

★ ★ ★

ئینسان بۆ ئازار دروست کراوە
ئازار بۆ گوڵزار نیشان دراوە
هەرکەس ڕەنجی برد گەنجێ وەرئەگرێ
تەمـــەڵ بە مردوو ناوی براوە

★ ★ ★

دە ســـاڵ ڕەنجی تۆ بەشی سـەد ساڵە
ئیحسان یەك بە دەو ، حەوسەد کەماڵە
نان لـە ئینسانی تەمـەڵ حەرامـە
نان هـەر بۆ مرۆی عامیل حەڵاڵە

★ ★ ★

ئاینی ئیسلام لەســەر ئەساسە
عیلمەو عەمەلەو سەعیەو ئیخلاسە
ئەم ئەساسەت بوو بینـات بۆ ئەبێ
ئەگینا مـایەت لەســەر ئیفلاسە

★ ★ ★

دەلیلی ئیسلام کیتابەو سوننەت
ئیجماعی دەستەی شارەزای ئوممەت
دەلیلی چـوارەم هــەر ئیجتیهادە
ئەبێ بە مــایەی ڕەحمەت بۆ میللەت

★ ★ ★

ئیسلام دینێکە عــامو بەردەوام
هەزاران موشکیل دێنـە ڕێی زەلام
قـەت قابیل نی‌یە حەللی موشکیلات
بێ ئیجتیهادی عولەمـای ئەعلام

★ ★ ★

کاری مەشرووعیش فەرزو سوننەتە
فـەرز یا فەرزی عـەین یا کیفایەتە
سوننەت بەهێز بوو موئەککەدەیە
بێ هێز تەتەووع بێ نیهایەتە

★ ★ ★

مەعنــای ئەلفازی دینی شەرعی‌یە
ئەگــەر ئەسڵی‌یەو ئەگــەر فەرعی‌یە
بیدعەت لــە شەرعا ئەبێ خاریج بێ
لــەو چــوار دەلیلەی بۆ دین مەرعی‌یە

★ ★ ★

لەغـوە گرتنی مەعنــای لوغەوی
مەگــەر لای شەخسی گومڕاهی غەوی
کە ئەمەت زانی ، بزانە بە حــەق
تەتەووع هەمووی بەرزەو مەعنەوی

★ ★ ★

بیدعەت بەم مەعنا لـە ڕێ لادانە
تەقسیم کردنی کـــاری نەزانە
بەڵێ تەقسیمی بیدعەی لوغەوی
پێنج بەشـە لەلای ، بێ لێدوانە

★ ★ ★

ئابتــە لەلای (ئوسوولی) بە عام
بە عورفی شــەرعی بەیانی ئەحکام
بڕوانە لەبۆ باوەڕو بۆ نوێژ
بۆ حــەج‌و عەمرە بۆ لەفزی صیام

★ ★ ★

سەد ئەسەف لەسەر وەفاتی زانا
نەزان پەرەی سەند لە ڕووی جیهانا
(نامی) لـە داخی نەخواندەی نەفام
وەختـــە دەربچێ لەناو ناوانا

★ ★ ★

گەلێ شتم دی لـە دەورەی ئافاق
نەمدی بەدچـــارە بە وێنـــەی نیفاق
نیفاق لـە دونیـا کوفرێـکی سافە
بۆ کاری دونیـا مـایەی خیلافە
کەسبی باوەڕی هـاوڕێ لـەبۆ تۆ
چـاترە لـە زێڕ بارستایی کۆ
ئەمەیش دێتەسەر بە ڕاستی وتار
بە سەخـاو کەرەم بەپێی ڕۆژگـار

دێتــەجێ لەســەر ئیختیاری غــەیر
لەکــاتی دەسکەوت لــە ئەسنافی خــەیر
دێتــەجێ لەســەر پارێز لــە غــەیبا
لەبۆ هاوڕێــکەت لــە کاری عــەیبا
دێتــەجێ لەســەر ئەمانەتــکاری
بۆ مــاڵو مــادە کــاتی ناچاری
لەســەر لانەدان لــە ڕێــگەی ڕاسان
لەســەر دامەزران بە شێوەی خاسان
ئەمــــانەن مایەی باوەڕ بوونی عـــام
بە مــن یا بە تۆ لــە چــەرخی ئەییام
دێتەجێ لەســەر پاکیی دەستو دڵ
لــە دەر ، لە غوربەت ، لــە شارو مەنزڵ
دێتــەجێ لەســەر دووری لــە کینە
کۆنە کینەی پووچ ، بە بێ بنچینە
دێتەجێ لەســەر وەفای وەفادار
لەگــەڵ یارانا تووڵی ڕۆژگــار

★ ★ ★

ئاخ بێوەفایی ، تۆ چــەند نامەردی
ئاخ نەئەمردم تا تۆ ئەمردی
لــەوانە بەدتر بێئینسافی‌یە
تەنیــا ئەم عەیبـــە بۆ شــەڕ کافی‌یە
لەویشە بەدتر حـــاڵی ئەنانی
یانێ بایی بوون لەســەر نەزانی

لەوانەیش بەدتر بێویژدانی‌یە
مەعنای ئەم خاڵە نائینسانی‌یە
بێویجدان ، چ دین چ عەهدو پەیمان
بە خوا خاڵی‌یە لە ڕۆحی ئیمان
ئینسان بە سەلبی فەساد سالمە
ئەگەر فاسید بێ خودا عالمە
(نامی) زۆر ئەدوێ لەم سیفەتانە
ناحەقی نی‌یە ، حەقی ئینسانە

هەوای میهرەبانی

چەند خۆشە هەوای میهرەبانیی زات
جۆشی شادی‌یە بۆ ڕووی سەربسات
دنیا پڕئەکا لە شنۆی ڕەحمەت
عالەم پڕئەکا لە نازو نیعمەت
ئەو هەوا بدا لە سەرچاوەی دڵ
ئەبێ بە کانی بۆ ئاودانی گوڵ
نووری ئیمانو سیفاتی جوان جوان
بەو هەوا ئەشنێ وەك گەڵای داران
عیلمو عیرفانو سیدقو سەفای دڵ
سەبرو سوپاسی نیعمەتەکان کول
هەموو حاسڵی هەوای ڕەحمەتن
هەموو ئەسبابی فەیزی نیعمەتن
میهرەبانیی حەق بە شێوەی تەعمیم
دەردێ لە جیلوەی ڕەحمانو ڕەحیم

نەوەدونۆیە لــە دنیــا ئیسمی
هەرکام جۆرێکە تەجەللاو ڕەسمی
یەکێ لـە ئەسمای حوسنای ئەو نووره
جیلوەکەی لەســەر عیلمو شوعووره
نوور ڕووناکی‌یە بە بێ ئیشتیباه
بە حـەق دیارە وجوودی (الله)
خـودا دیارە لەگـــەڵ ئایاتا
دیارە بۆ عـاقڵ لـە سەربساتا
دیارە بە ئاسار لــە کائیناتا
دیارە لـە ئەرزو لـە سەماواتا
کـە فەرمووی (الله نور السماوات)
یانێ خـوا دیارە لەگـەڵ بەیینات
ئەنفوس‌و ئافاق دەلیلن بۆ ئەو
ئاســار شاهیدن بە جیلوەی پڕتەو
ئەوەند دیارە لــە کائیناتا
وەکوو چرای زەیت لەناو میشکاتا
جا ئەو میشکاتە چۆنە تەفسیری
تۆ موختــاری بۆ شەرح‌و تەقریری
ئەتوانی بڵێی ئەرزو ئاسمان
میشکاتن لـەبۆ ئەنواری عیرفان
ئەتوانی بڵێی ئەو مزگـەوتانە
هەرکامیان بگری میشکاتێ جوانە
فەرمووی : « في بیوت أذن أن ترفع »
یەعنی : أذکره فیهن تسمع

ئەتوانی بڵێی سینەی موسوڵمان
میشکاتە لەبۆ ئیمان بە یەزدان

خانەدانەکان

خانەدانەکان خاوەن دیوەخان
ڕووناك بە ڕەحمەت وێنەی چراخان
کە ئەغڵەب پڕبوون لە مەردانی مەرد
ئەدیبو زاناو هوشیارانی فەرد
بە ڕۆژو بە شەو بەپێی وەزعو کات
پڕبوون لە مەردیخاوەن دەرەجات
هەر ڕۆژی دوو تاق سینی دەرئەچوو
بە بێتەفاوت میوان هەرچەند بوو
بێجگە لە خێرات بە موستەحەققان
لە دەسگرۆیی گەلی سادیقان
بێجگە لە خێرات بەوەی پێی ئەشێ
لە دەسگرۆیی پیاوی بێ ڕێوجێ
پاش مەرگی بابە بوون بە جێی مناڵ
هەرزەو سادەدڵ بێ هۆشو کەماڵ
دیوەخانەکان بوون بە دێوخانە
پڕبوون لە هەرزەی بێ یارو یانە

★ ★ ★

هەروا بارەگای مەلایانی بەرز
بوون بە جێی جاهیل لە گشت جۆرو تەرز

کتێبخانەکان بوون بە جێگەی جام
جامی شەرابی سەرخۆشی نەفام
قورئانیان فرۆشت بە تای تەمووره
کتێبی حەدیث بە متومووره
کتێبی دەسنووس گشت هەڕاج کرا
بۆ کتێبخانەی ئەورووپا برا
ئاساری دینو علمو مەعریفەت
لە سەد بوو بە دە بۆ مایەی حەسرەت
نە بە شەو نە ڕۆژ لە گاو بێگادا
ناتوانی بڕۆی بەو بەردەرگادا
بە ڕۆژا فەڕاش یەخەت پێ ئەگرێ
بە شەویش سەگی یارۆ ڕێ ئەبڕێ

هەروا بەمجۆرە خانەدان نەمان
نە هیی دەوڵەمەند نە هیی زانایان
سیرڕی ئەم کارە لای وریا دیارە
کە فرۆشتنی دینە بە پارە
ڕاستە تەوژمی بێگانە دەرکەوت
ئاساری خێری قەدیمی گشت کەوت
بەڵام ئەگەر هۆش نەبوو لەلایان
نەیانهێشتەوە ناوی بابایان
شوکری نیعمەتی خودایان نەکرد
خودایش نیعمەتی ئەوانی لابرد

دنیا مەزرەعەیە

دنیــا مەزرەعەی مــەردی وریایە
ئەوەندە پانە ئەڵێی دەریایە
خۆڕێکخستنی ئەوێ بە حیکمەت
خۆپاراستنی ئەوێ بە سەنعەت
دەمــاری ئەوێ بۆ کـــاتی دیاری
یارمــەتیی ئەوێ بۆ کـــاتی یاری
بە دەستێ گرێ قــەت ناکرێتەوە
پیـــاوێ نەتەوەی لێ نابێتەوە
نازانی خـــودا بە لوتفو کــەرەم
حەووای دروستکرد بۆ یاریی ئادەم
دیاریی نەتەوەیش لــەبۆ پارێزە
یا لەبۆ هــەلی ڕەوتو گورێزە
بۆ خۆشەویستان بۆ هێزی دڵە
بۆ کردنەوەی گرێی موشکوڵە
دەسداران بە ماڵ ، ڕاستان بە دوعـــا
دۆستان بە ڕووی پەناو ئیلتیجا
هــــەموو یارمــەتیی برادەرانە
مایەی ڕزگاریی دۆستو یارانە

هوشیاران چــاویان لــە یاســای چەرخە
پاراستن لــە گورگ دەوامی بەرخە

هێلانەی گـەلی تەیرو پەلەوەر
بۆ پارێزگاریی جووجەڵەو فەرخە

★ ★ ★

ئەو پیرەژنەی کولانەی نەبێ
چۆن چۆنی جووجکەی بۆ بەخێو ئەکرێ
دنیـا ئەسبابە بـە مەیلی خـــودا
بۆ گەورەو بچووك هەرچۆن بی‌یەوێ

★ ★ ★

مـایەی پیرۆزیی ئادەمی شەرعـە
حودوود بۆ ئەحکام پێویستی فەرعـە
ئەوەی بێ‌دینـە ویجـــدانی نی‌یە
بێ‌بەزەیی‌یەو گــەلێ بەدتەبعە

★ ★ ★

قەی‌ناکا ببن بە بزنەکێوی
چـاترە لـەوەی ببن بە ڕێوی
مەبن بە وەحشیی دڕندەی وەك هار
مەبن بە جـەردەو جەندرمەی لیوی

★ ★ ★

یانێ ئەم دنیـــا بۆ هوشیارانە
هوشیاریش کـاریان لەگـەڵ یارانە
ئەوەی بتوانێ یاری ڕاستی بێ
سەربەرزی هـــەموو ڕۆزگارانە

★ ★ ★

(نامی) هـەر ئەوەی ئەویٚ لـە ژینا
بە یاری بژی لەژێر سـای دینـا
ئینسانی بێیار باری گرانە
دوژمن ئامـادەن بۆی لـە کەمینا

مەردی گیرۆدە

مـەردی گیرۆدە بە تاریـکیی بیر
دەرناچێ بە بێ ڕووناکیی تەدبیر
خەڵاس لـە گێژی دەریای بێ‌کەنار
پەنا بردنە بە خـــودای قـەدیر

★ ★ ★

ئەو خـودا کـەوا مووسای کرد تەحریر
لـە دەس هامان‌و فیرعەونی بەدشیر
ئەیشتوانێ هـەروا خەلیل ڕزگار کا
لە ناری نەمروود نامەردی بێ‌پیر

★ ★ ★

بیر چرای بەرقـە نووربەخشی ئەکا
بە هەموولادا ڕووناکی ئەدا
مـەرج ئەو مەرجەیە دڵت بلوور بێ
خۆیشی ڕۆشن بێ‌و ڕۆشنی‌یش بدا

★ ★ ★

کاکە ، بەراورد نیشانی داوین
ئێمـە گیرۆدەی کەمەندی داوین

فەررە هاتوچۆ بەپێی تەدبیر بێ
تا نەفەس بدەین هــەتاکو ماوین

★ ★ ★

دنیـا باخێــکە دەورەکەی دڕکە
دڕکی شیلانو دڕکی تووتڕکە
هوشیار بن چــاوتان دڕکی پیا نەچێ
تا کوێرتان نەکـــا نووکی ئەو دڕکە

★ ★ ★

(حفت الجنة٠٠) فەرموودەی فەردە
ئەو فەردەی عالەم بۆ ئەو سەرگەردە
ئارەزوو قوفڵی دەرگای بەهەشتە
بەهەشتت ئەوێ ئارەزوو بەردە

★ ★ ★

ئەگــەر یارمەتیی خــودا یارت بێ
ئیرشادی ئوستاد مەدەدکارت بێ
لە هەزار دەردو مەینەت دەرئەچێ
مادەم لــە کــارا هۆش هاوکارت بێ

★ ★ ★

ئەنواری خــودا وێنــەی کــارەبا
ژەنــگی سینەو دڵ هـــەموو لائەبا
با دزی (عاد)ە ، نەك دزی عیباد
ئەوەی ژەنــگی ڕەش لــە دڵ لائەبا

★ ★ ★

فەرزە ئەکرادم بۆ ئامۆژگاری
مادەم مەبەستم ساغـە بۆ یاری
لەسەر هـەر حەرفێ سەد جەزا هەیە
ئەبن بە مـــایە لەبۆ ڕزگاری

★ ★ ★

(نامی) لـە چـەند گێژ دەرچوو بە خۆشی
زائیقـەی تامی ڕەحمـەتی نۆشی
ئەو ڕەحمەتانە پێم‌ئەڵێن (نامی)
فەرزە تا مـاوی بۆ حـەق تێکۆشی

★ ★ ★

ئینسان عونسورێ پیرۆزو پاکـــە
دڵی بە نووری خودا ڕووناکـە
بە ئیمـان ئەبێ بە چرای بەڕڕاق
بە ئیحسان نووری ئەگا بە ئافاق
ئیمـان باوەڕە بە خـواو فریشتە
بە ڕەهبەرانی مەلەك سروشتە
بە ڕۆژی ئاخر ، بە قـەزاو قەدەر
ئەمـانە ڕوکنی دینن سەرانسەر
ئیحسان نوورێـکە مافەوقی ئیمان
یەعنی حوزووری حەزرەتی مەننان
قـەت غافڵ نەبی لـە یادی خـودا
لـە بێداری‌دا ، مەگـەر لە خەودا
ئەمجـار ئەرکـانی ئیسلامی هـــەموو
شەهادەتەین‌و پێنج‌فەرزەو ڕۆژوو

حەججی بەیتوڵڵاو عەمرەو زەکاتە
بەمـــانە ئینسان عالی سیفاتە
بەرگی جـــوانی ئینسانی نەجیب
ئەخلاقە وێنــەی حــەزرەتی حەبیب
بۆ وێنــە وێنــەی سەبرو خۆگرتن
سیدق‌و ئینساف‌و ڕەحم‌و دڵ‌ڕشتن
ویجدانت بێ لەگـــەڵ عالەما
جـا حــەقە بژیت لەناو ئادەما
بەمەرجی دووریی کینەو کیبریا
ستەم‌و درۆو نیفـاق‌و ڕیا
کیبریا مەعنـــای هەوابازی‌یە
ئەنجـامی هــەوا بەرزپەوازی‌یە
هەرکەس بە هــەوا بـکاتە سەما
دایێ بە پشتا یا بەســەر دەمـــا
هــەر دڵێ بێ بە مـاوای هــەوا
ئاگا بە سـایەی ڕەحمــەتی خــودا
هەرکەس کەوتە دوا ، لەســەر هەوا بوو
لەسەر ئارەزووی سەرو سەودا بوو
گــەلێ بابی بن ناگــەن بە پایە
مـایە سووتاون بێ ئایەو مـــایە
ئای لــە ڕەشەبای ناموسوڵمانی
بوو بە شوومی شەڕ بۆ ئاوەدانی
ئەم ڕەشەبایە لـــە هــەرکەس بدا
ئەگــەر کێویش بێ ملی با ئەدا

(نامی) زەعیفە ، خودا بە کەرەم
دووری ڕاگرێ لە ڕەشەبای خەم

گەلێکم هەیە

گەلێکم هەیە لە گەلانی گەل
بۆ جوانمەردی ئەکرێ بە مەسەل
چ لە ڕووی زانست ، چ لە ڕووی کردار
چ لە ڕووی پارێز یا پاکیی ئاسار
بۆ سەخاوەتو غیرەتو مەردی
بۆ شەجاعەتو زیرەکیو وردی
بۆ مەسەل ئەڵێم گەلێکم هەیە
وێنەی ئەفرادی لە دنیا نییە
بەڵام ئەوکاتەی تێکەڵ بن بە یەك
دێتە خوارەوە پایە بۆ سەدیەك
گەورەیان ناوێ گەر لە خۆیان بێ
گەر بێگانە بێ کێ دێ بڵێن بێ !
سیرڕی ئەم وەزعە ئەوەیە باپین
هەموو داواچیی کڵاوی شاپین
گەلێ سادەدڵ غوڵامی وەختین
بۆیە بەم پایە لەگەڵ بەدبەختین
ئەمڕۆ پاش لێدان خەڵاتیان بکەی
ناڕوانن دوێنێو ناڕوانن سبەی

خوویان گرتووه بەم پەندە جوانە :
نان ئەو نانەیە ئەمڕۆ لـە خوانە
گشت ئارەزووویان لەسـەر تەعریفە
واتەی تەمێیان لـە لا تەکلیفە
بزنیـان مـەڕەو مەڕیان مانـگایە
مانگایشیان مانـگای دایم شیرایە
مریشکیان هـەموو ئەبێ شـامی بێ
دوو شاخ‌و باڵ سـەوز یا بادامی بێ
هێلکەی مامریان دوو زەردێنەیە
جووجکەیان نایاب ، زۆر بێ‌وێنەیە
دەماخیان پڕە لـە تۆزی هـەوا
نەك لـە بای سـەبا ، لـە بای ڕەشەبا
ئەر ئارام ئەبوون بە وێنـەی شەماڵ
بە حـەق ئەبوونە خاوەن حاڵ‌و ماڵ
گـەلێ لـە زاناو مـەردی هۆشمەند
لـە عیلم‌و عـەقڵا پایەو بەهرەمەند
بەداخیـانەوە مردن بەحەسرەت
هەندێ لە وڵات ، هەندێ لە غوربەت
(نامی) تۆیش بمرە بەدەم دەردەوە
سەربنێ بە لای سەنـگی سەردەوە
بەختێ لـە ئەسڵا سیاچارە بێ
وازی لێ بێنـە با ئاوارە بێ

بوونی زاتی حەق

بوونی زاتی حــەق ئەوەندە دیارە
ئەیزانێ بە حــەق ئەوەی هوشیارە
کایەنێ بۆ کـا بێ خــاوەن نەبێ
چلۆن کائینات بێ خــــاوەن ئەبێ
ئەگــەر تەنیهت ئەوێ بڕوانە
بۆ یەکێ لــەم سێ ئیحتیمالانە
یا هەموو ئەجزای عالەم واجبە
یا هــەندێ مومکین ، هــەندێ واجبە
یا هــەمووی ئەجزای لــە مومکیناتە
بوون‌و نەبوونی ئیحتیمالاتە
یەکەم هەڵەیە باش موسەللەمە
دووهەمین هەروا چون موحەککەمە(١)
سێهەم ئیحتیمال مەعقوولە بۆمــان
خالق پێویستە بێ‌شوبهەو گومان
ئەمجار بێرەوە ئەی برای عالم
بۆ دەلیلی‌تر ســادیق‌و ســالم
کائینات ڕامــــە بۆ خزمەتـکاری
ڕۆژو ئەستێرەو هــەوری بەهــاری
سەرچاوەو دەریاو ساراو کۆساری
دارو درەختی قــەراخ ڕووباری

---

(١) موحەککەم : واتە دەعوای بێ‌دەلیل •

هەریەك بە بارێ ، هەرکـام بۆ کارێ
هەریەك دانرا بە خزمەتـکارێ
پەروەردگاری سەراسەر عالـــەم
ئەبێ سانیع بێو مەخدووم نەك خادیم

نەوعێتر دەلیل حـازرە لەلات
لەســەر خالیقی هــەموو کائینات
هاتوچووی گەردوون دیارە بە چاو
بە دوو شـــەوو ڕۆژ بۆ تۆ دێتە ناو
موتەحەڕڕیکیش قەتعــەن موحتاجە
بەو موحەڕڕیکەی خاوەن عیلاجە
ئەو موحەڕڕیکەیش گــەر بێشوعوورە
بۆ نیزامی چەرخ لـە شوعوور دوورە
گــەر بە شووعورو خـاوەن سیفاتە
ئەوە خالیقی ئـەم کائیناتە
خـاوەن جیلوەیە بە کردگاری
شوئوونی فیعلی لەیلو نەهاری
بە (کل یوم هو في شأنٍ)
خۆی نیشانئەدا بە جیلوەی شانی
بە باوەڕی مـــن زاهیرە زاتی
(الله نور للسماواتِ)
سیفەتی نەفسی بە حەق وجوودە
خـاوەن ڕەحمــەتو کــەرەمو جوودە

سیفەتی سەلبی بەقـــایەو قیدەم
وەحـدەتە قیـــام بە خـودای عالەم
موخالیف لـەبۆ هـەموو موحدەثات
یەعنی ڕووی دوورە لـە ڕووی مومکینات

★ ★ ★

سیفاتی ذاتی بۆ ذاتی باری
(حسب نصوص القرآن الساري)
حەیاتەو عیلمو ئیرادەو قودرەت
سەمعو بەسەرەو کەلام بەحوجەت
بەمـــانە ئەڵێن سیفاتی مەعنا
ڕای بگرە بە دڵ کاکی دڵ بینا
مەعنەوی وەکوو (کونە حیا)
هەتا بە ئاخر ببە موهەیا

★ ★ ★

سیفاتی فیعلی تەجەللی یاتن
عەلاقـەی قودرەت بە کائیناتن
سیفاتی زاتی خـودا بێ‌عەیبە
لەلای هوشیاران بەری لـە ڕەیبە
کافی‌یە لەبۆ عەقڵی موسوڵمان
ئەوەند بزانێ بێ‌شوبهەو گومان
(واجب الوجود) پەروەردگارە
تەنیـاو کامڵو خـاوەن ئاسارە

به بێ خواستی ئەو زەڕڕەیێ نابێ
چی خواستی ئەو بێ فەرزە هەر وا بێ

★ ★ ★

یادی حەق بکە بە دەروونی شاد
لە هەردوو چەرخا ئازادی ئازاد
جیهان بە ئیمکان مەعلوولەو مەعیووب
خودا بە وجووب عالی‌یەو مەتڵووب
(قل هو الله أحدٌ) حەققە
خودا سەمەدەو پەنای موتڵەقە
(لم يلد) قەتعەن ، (لم يولد) ئەوە
هەر ئەو واجبەو ئەبێو هەر بووە
(ولم يكن له كفوا أحد)
کەس هاوتای نی‌یە بە بێ ئەخزو ڕەد
خودا دەرمان کەی لە قالو لە قیل
پێویستمان نەبێ بە بەڵگەو دەلیل
(نامی) هەمیشە ئەپارێتەوە
خوا خۆی لە دڵم نەشارێتەوە

★ ★ ★

هەزار بێزاری لە بەرەی بێگانە
هەروەها لەوەی ناموسوڵمانە
ئەوان دێنە پێش بە مەرحەبایێ
ئەمان بۆ ئەوان چون گیانفیدایێ
ئەوان بە وەعدەی بەری لە وەفا
ئەمان بە وەفاو ئیخلاسو سەفا

ئەوان بێ ئاگان لـە حاڵو ئەحواڵ
ئەمـان دێن ئەڵێن ئەسراری ناومـاڵ
چی بوو ئەم دەردە ، لەکوێوە دەرکەوت
بۆچی پەرەی سەند ، چۆن بوو وا سەرکەوت
ئەسبابی زۆرن ، دێمـە سـەر بەیان
تا ڕوون بنەوە بۆ خوێندەواران

یەکـــەم زەعیفیی دینو ئیمـانە
ئیمان هـەر پەڕەی (جینسی‌یە)کانە
دووهەمین جەهلەو نەزانیی ئینسان
نەزانو کێوی هاوسانن ، هاوسان
سێهەمین لاتیو بێ‌دەستەڵاتی
ساڵی هەزاریان ئەمرن بە لاتی
بە فـەرموو فـەرموو وا بایی ئەبێ
ئەبێ ئەم بەندەو ئەو هـەر ئاغە بێ
چوارەمین دووری لـە کـارو پیشە
گـەلی بێ پیشە بێ ڕەگەو ڕیشە
پێنجەم ئەوەیە بێـگانەی ئوممـەت
پێش‌کەوت لەسەرمان بە عیلمو سەنعەت
پێشکەوتووی وەهـا خـاوەن پارەیە
عالـەم لەبەریا سەرەوخوارەیە
پارە کەمـەندە شێر ئەخەسێنێ
شـا لەبۆ پارە سـەر ئەنەوێنێ

ئەوەیش بزانە قــەومی پێشکەوتوو
خۆی ئەکا بە شای میللەتی نووستوو
چارمان ئەوەیە بە عیلمو سنعەت
بەرز بینــەوە بۆ پایەی ڕەفعــەت
ئەگــەرنا هــەتا بەرەو هــەوا بین
ئێمەی ئاسیایی ئەبێ هــەر وا بین
شەشەم ســەبەبی پاشکەوتنی ئێمــە
نەمــانی خولقو یاســای سەلیمە
لەسەر دنیــادا ئوممــەت ئەخلاقە
کــە ئەخلاق نەمــا دەردو مەراقــە
(نامی) هــاواری بێتفاقی‌یە
هــاواری لــە دەس بێئەخلاقی‌یە

سیرڕو ئەساس

سیرڕو ئەساسی ئەم گابازارە
کــە تۆ ئەیبینی لــەم ڕۆژگارە
ئەمەیە هەندێ هەڵخەڵەتاون
بۆ پایەو مــایە جگەرسووتاون
بێ پایەو مایە ، بێ عیلمو زانست
هــاتنە پێشەوە گــەلێ خۆپەرست
قیبلەیان مــادەو مەبدەء ئارەزوو
بە ڕۆژو بە شەو کەوتنە هاتوچوو

به درۆ به دەعوای تەرویجی ئیسلام
کیتابو سوننەت بەسن بۆ ئەحکام
پێویستیان نی‌یە به عیلمو زانست
به فیقەو ئوسووڵ بۆ ڕێی حەق‌پەرست
هەر خوێندەواری ڕۆژنامە خوێنە
پێی‌بڵێ دەی بێ فکرت بنوێنە
بۆ خۆت تۆ زانای لە دینی ئیسلام
ئەتوانی دەستت بەری بۆ ئەحکام

جا بێنە سەیری ئەم ناتەواوە
لە ڕێگەی ڕاستا چەندێ داماوە
پێی‌بڵێ برا بۆ ڕەزای خودا
بێن بۆ لای خوداو لادەن لە هەوا
قورئانو حەدیث هەردوو عەرەبی
هەردوو پڕمەعناو نوکتەی ئەدەبی
یەکەم پێویستە بە دەرکی لوغەت
لوغەتی ماددەی کیتابو سوننەت
دووهەم موحتاجی بە عیلمی تەجوید
لەبۆ تەرتیلی قورئانی مەجید
سێهەم بزانێ یاسای ئیشتیقاق
بۆ ئەسڵو فەسڵی کەلامی خەللاق
چوارەم موحتاجی بە عیلمی ئیعراب
بۆ خوێندنەوەی بە شێوەی صەواب

یەکێ نەزانێ مەسدەری ئەفعال
نەزانێ مازیو حاڵو ئیستیقبال
نەزانێ عومدەو فوضڵەی کەلامی
چلۆن ئەفامێ یاسای ئیسلامی
پێنجەمین علمی بەلاغەی کەلام
فەرزە بۆ فامی مەقسوودو مەرام
شەشەم پێویستە زانستی سوننەت
مەرتەبەی زیعفو حوسن تا سیححەت
حەوتەم زانستی مەوریدی نزوول
هەتا نەخڵەتێ بە واتەی فوزوول
هەشتەم مەوقیعی ویفاقو خیلاف
لەسەر بەسیرەت بە وێنەی ئەسلاف
نۆهەم زانستی ئەقسامی کەلام
ئەفرادو تەرکیب بۆ فەهمی ئەحکام
یاسای مەعانی بۆ حەزفو ئیجاز
یاسای بەیانی حەقیقەو مەجاز
یاسای ئوسووڵی مەنتووقو مەفهووم
یا موشتەرەکو موختەسی مەعلووم
یاسای عامو خاس لەگەڵ ئەمانە
ئیتلاقو تەقیید فەرزی ئینسانە
موجمەلو موبەیەن بۆ فەهمی مەبەست
ناسیخو مەنسووخ بە ڕاستو دروست

ئەمـــانە فـەرزن بۆ ئەهلی ڕەشـاد
بەمـــانە ئەبێ پایـەی ئیجتیهاد
ئەگـەر پرسیار بـكەن لـە ئەحباب
كـەی ئەمـانە بوون لـە عـەهدی ئەسحاب
بڵێ ئەسحابی حـەزرەتی ڕەهبـەر
شاگردی دین بوون لەلای پێغەمبەر
صـەلاتو سـەلام ببارێنـە سـەر
ڕۆحی پیرۆزی حـەزرەتی ڕەهبـەر
ئەوەی مرادی زاتی خـــودا بوو
لـە دڵی ئـەوا باش ئاشكرا بوو
ئەویش بەیانی ئەفـەرموو بۆیان
حوكمی خوداوەند باش ئەبوو عەیان
ئیتر چحاجەت لەبۆ فامی ناس
لەبۆ زانستی وەسفی عـامو خـاص
عـەلاوە گـەلێ تازە بێنـەدەر
حازر بن لەلای حـەزرەتی ڕەهبەر
چلۆن تێئەگـەن یاسـای ئیستیلاح
هـەتا فێر ببن بە یاسـای ئیسلاح

★ ★ ★

بەڵێ باش فـەوتی حـەزرەتی ڕەسوول
گران بوو لێیان تەریقـەی وسوول
بە موشاوەرەو یاسـای فـكری ڕاس
بەیانیان ئەكرد ئەحـكام لەبۆ ناس

هـەتا گەیشتە دەوری تابیعین
(رضي الله عنهم اجمعين)
ئەمجـارە جـەمعی ئەحادیث کرا
دەست بۆ تەرتیبو تەبویبی برا
دەسیان کرد بە سـەعی بۆ فامی دەلیل
بە نەصی کیتاب یا سوننەی جەلیل
عیلمی ئوسووڵی فیقـە دانرا
دەست بۆ تەخریجی ئەحکامیش برا
بۆ عامو بۆ خاص ، بۆ ظاهیرو نەص
لەبۆ موشتەرەك هەروەها موختەص
بۆ مورادیفو موباین هـەموو
تەعریفیان دانا بە هـەر نەوعێ بوو
سیغەی ئەمرو نەهی تا بیستوپێنج جار
مەعنایان دەرخست عولەمای کیـار
ئەگـەر قەرینـە دانەنرێ بۆیان
چۆن حاڵی ئەبی لە مەبەست لێیان
ئەگـەر تۆ زاناو مـەردی واقیعی
بـگرە ڕیسالەی مـەولای شافیعی

★ ★ ★

دەهـەم فەرموودەی ڕەسوولی ڕەهبەر
کردەوەکانی بە یاسـای خـەبەر
صەحیحەو حەسەن ، زەعیف دەرەجات
شـەرتی قوبووڵی ئەیەوێ ئیسبات

غەریبو شاذو مونکەرو مەعلوول
زیادەی مەردوودو زیادەی مەقبوول
موسەلسەل یاخود نەقلی مودەللەس
تەفسیل دراون هەتا بڵێی بەس

★ ★ ★

بێرە سەر باسی ڕیوایەو ئیسناد
بە تەبەقاتی ڕیوایەی ئەمجاد
ڕاوی عامی بێ یاخود عالم بێ
عەقڵی موختەل بێ یاخود سالم بێ
ڕاوی ڕەفتاری بێ بە حەدیث
یا ڕەفتار نەکا بە قەولی ڕەئیس
ڕاوی ئاحاد بێ یا موتەواتیر
مەروی موجمەل بێ یا بەشی زاهیر
تەعاروض ببێ لە مەروییاتا
ببێ بە هۆی شەڕ لە دیرایەتا
یاخود سالم بێ لەم دەردە ڕەشە
زانای پێویستە بۆ ئەم بەش بەشە
ئەم تەفسیلاتە ئەگەر نازانی
بۆ دەعوا ئەکەی لەسەر نەزانی
عالمو جاهیل لەکوێ وەك یەك بوون
کەی نەبوون ئەگا بە دەرەجەی بوون
یا دینی ئیسلام غەریبەو بێکەس
ژێر چەپۆکەیە بۆ شەخسی ناکەس

★ ★ ★

ئەگـەر تۆ ئەڵێیت کتێبم لایە
ئەڵێم پێویستە بـگەی بە غـایە
غـایە زانستی ڕێـگەی دەلیلە
نەزان لـە ڕێدا گـەلێ زەلیلە
سیحاحی سیتەو باقیی مەسانید
هەموو پێویستن بۆ زانای ڕەشید
تۆ سـەری واوێ نی‌یە لـە دەمتا
چۆن لەگەڵ زانا ئەبی بە هـەمتا
پێویستت هـەیە بە مامۆستایێ
زاناو فاهیم بێ ، زۆر بەئاگایێ
ئینسانی نەزان نابێ بە زانا
بە بێ مامۆستای زاناو توانا
یاخود پێت‌ئەڵێن بدوە لەبۆ خـۆت
بە هـەر وتارێ ڕێ‌ئەکەوێ بۆت
بێـگانە هـاتوون بۆ تالآنی دین.
ئێوەیش بەشی خـۆ بەرن لـە ئاین

بۆ تێ‌نافکرن لـە نوصووصی دین
هیچ نەبێ دیارە موعین‌و ئەمین
(وفوق كل ذي علم عليم)
بۆچی دانانێن بە ڕێـگەی سەلیم
ئایەی (فاسألوا اهل الذكر) هەم
دەلیلە لەسـەر عالم‌و ئەعلەم

(ولو ردوه الى الرسولِ)
هەم دەلیلێکە ڕاستو ئوسوولی
ئەمـــانە ئەڵێن فـــەرزە بۆ ئینسان
دارای شوعوور بێو ئینسافو ویجدان
ئەگــەر بەشوعوور لەگــەڵ ویجدانا
بڕوانی ، مــەردی لــە ڕووی مەیدانا
ئەو کتێبانە وان لــە خزمـــەتا
جامیعی حـــەقن بە ڕێی سوننــەتا
فەزرە بزانی پایەی ڕاوییان
تا بە شێوەی حـــەق بێتە ســەر بەیان
وەرنا بە هــەواو بە دەعــوای بەتاڵ
چۆن بەیان ئەکــەی حــەرامو حــەلاڵ
ڕجایە لەبەر ویجــدانی خۆتان
بێنە خوارەوە لــە شــاخی شەیتان

کــەمێ بترسن لــە خودای قەههار
پەروەردگاری چـــەرخی ڕۆژگار
کە دنیای دانا بەگوێرەی ئەسباب
بۆ هــەموو کارێ داینـــاوە حیساب
هــەر سەنعەتێ بەرز لــە ڕووی دنیــادا
فێربوونی ئەوێ بەگوێرەی توانا
خــەیات دارتاشی نازانێ ، دیارە
دارتاش ناخوڕێ قــەت لــە تەیارە

پزیشك قـەت نابێ بە ئەندازیار
زانا قەت نابێ بە نەخوێندەوار
هەرکەس پیشەیێ ، هەرکەسێ کارێ
هەرکەس بەندەنێ ، کۆیێ ، کۆسارێ
تۆ بێ خوێندنی عولوومی ئیسلام
بە چی ئەگەیتە ئیخراجی ئەحکام
لەفزی نازانی سەروبۆر بـکەی
چۆن لـە نهێنیی ئەحـکامی ئەگەی
(نامی) سەرسامە لەم چەرخو دەورە
منالٚ هەولٚئەدا بۆ کـاری گەورە !

تاریکیی تاوان

تاریکیی تاوان دنیـــای گرتووە
ئادەمی حـەیران لـە هاتوچووە
موشکیلات زۆرن حـــەل کەمو نایاب
کـەم کەس ئەبینی ڕوو لـە ڕێی صەواب
ئەچیـە لای سەرۆك ، سەرۆك بێباکە
خۆی وا ئەبینێ لـە چەرخا تاکـە
بۆ لای پیر ئەچی ، تیرە مـــار زۆرن
کورتو درێژو کـەوەو سـەر بۆرن
نە زوهدی تەواو ، نە وەرعو تەقوا
کەللەیان گەرمە بە فیزو دەعوا

لای مــەلا ئەڕۆی کــە زانای دینــە
لای خۆی خاوەنی (علم الیقین)ە
بەرگی عیلمی شڕ ، گشت پینەپینە
نە عیلمی دنیاو نە عیلمی دینە
نە ئیستیقامەت لەســەر شەریعەت
نە دەوام لەســەر ئادابی تاعــەت
هەرکەس هەوایێ ، هەرکەسێ بایێ
هەرکەسێ لەگەڵ خەڵقا دەعوایێ
لەلای عالمــان مەزهەب نەماوە
لەناو عالەمـــا موجتەهید باوە
ئەمـــانە ماوای خێرن بۆ دنیــا
ئەگــەرنا دنیـــا پڕە لە وریا
وریا بۆ نەفس و بۆ ئارەزووی خۆی
حەول ئەدا هەرکەس چۆن ڕێکەوێ بۆی
ئەم وەزعە چی‌یەو کامەیە سیرڕی
سیرڕیت بێ‌بڵێم ئەگەر گوێ ئەگری
زەعیفیی دین و هێزی هــەوایە
کەللەی پڕ بووە لــە هیوای مایە
بە سیرەت کوێرەو بەســەر کوێرترە
زانا لــە نەزان بەدهەواترە
چاری ئــەم بارە تەنیـــا بە خوایە
کەسی‌تر ناکـــا چـــاری ئەم بایە

★ ★ ★

سیرڕی حەقیقی لەلای بەهرەمەند
مونحەسیر مـاوە لـە کاری پێوەند
داری بەڕوودار پێوەند بوو لە بەی
بەرەکەی بەیە ، تۆخەی سەد تۆخەی
ئەگـەر داری بەی لـەو پێوەند بکرێ
لەباتیی بەهێ هەر بەڕوو ئەگرێ
یاسای خوێندنی ئەم سەردەمانە
وێنـەی پێوەندە باشی بزانە
تا ئـەم پێوەندە لەکـارا هـەبێ
باوەڕ مەکـە دین کاری سەربگرێ
(نامی) دەمێـکە لەسـەر بەراورد
لە حەق گەیوە ، ئەوجا قسەی کرد

سنة الله

(سنة الله)یە لـە ڕووی جیهـانا
خـودا ڕووداوی بە ئەسباب دانا
جـا هەتا ئەسباب لەگەڵ شوعوورە
موسەبەب سەهلە ، نزیك یا دوورە
تەربی‌یەی منـداڵ تۆمی ڕەحمـەتە
ئەنجامی بەرزیی چینی ئوممەتە
ئەوەی بە وردی تەربی‌یەی کرا
کـاتی گـەورەیی ئەبێ بە چرا

چرای ڕووناکیی دەروونی ئوممەت
بۆ بەرزیی ڕەوشت ، بۆ بەرزیی هیممەت
گەلێ ڕووناکە شـەوی تاریـکی
گـەلێ گوشادە ڕێـگەی باریـکی
ئەوەیش بە فەسـاد پەروەردە کرا
ئەبێ بە مەینـەت بۆ باوکو برا
ئەبێ بە دەردی ساری بۆ ئوممەت
ئەبێ بە مـایەی ئازارو زەحمەت

تەربی‌یە ئەبێ بە مایەی عادەت
عادەت بە چاکـە خێرەو سەعادەت .
هەروەها ئەگـەر عادەت بە شەڕ بێ
ئەبێ ژیانی تاڵو بێفەڕ بێ
تەمێی باوکو دایك ، دەرسی مەدرەسە
هاوڕێی بەشەرەف بۆ بەرزی بەسە
بەڵێ واپەبێ تەیاری دەورە
ئەگۆڕێ تەمێی بچووکو گـەورە
لێرەدا پەنا هـــەر پەنای خوایە
چونـکە حەوادیس لەسەر قەزایە

ئینسان کانێـکی خـامی خودایە
بۆتەی تەصفیەی چـەرخی دنیـایە
قاڵب هەرچۆن بێ کاتی داڕشتن
وایەو ، بێسوودە ئیتر خۆکوشتن

لێرا دەرئەچێ نیشانەی ئەڵطاف
قاڵب وەها بێ دوور بێ لە خیلاف
مەبەس ئەوەیە دنیـا ئەسبابە
سەعی بۆ ئەسباب نەصی کیتابە
هـەتا مومکینە بۆ ئادەمیزاد
فـەرزە تێکۆشێ بۆ بەرزیی مەعاد
دنیـا هەرچۆن بێ هـەر ئەبڕێتەوە
ئاخیرەت بۆمان نابڕێتەوە
(نامی) لـە خـودا ئەپاڕێتـەوە
دەرگای پیرۆزیی بۆ بـکرێتەوە
ئەنا بۆ خـــودای (واجب الوجود)
پەروەردگارو خالقو مەعبوود
سەلامی خودا لـە پێغەمبەر بێ
لـە یارو ئالی دڵ مونەووەر بێ
ئەی مـایەی ڕەحمەت بۆ هـەموو عالەم
فریشتەو پەری بۆ بەنی ئادەم
ئەی مـایەی ڕەحمەت بۆ ئەهلی جیهان
مایەی کەرامەت بۆ موسوڵمانان
جوودی وجوودت بە فەیزی ئیحسان
هات بۆ فریشتەو بۆ پەریو ئینسان
ئەتوێ ڕەهبەری دڵپاکی ئەمین
هـاتی بە ڕەحمەت لەبۆ عالەمین
پەروەردگاری زانای توانا
کاتێ کـە مـاددەی جیهـانی دانا

نووری وجوودی تۆی کرد بە ئەساس
لەبۆ کائینات لـە عـامو لە خاص
مەبەستی لـە خەلق تەنیا ئولفەت بوو
هەر مەعریفەتو هـــەر عیادەت بوو
مەعریفەت یەعنی زانستی مەوجوود
بە زاتی خودای (واجب الوجود)
تا بە مەعریفەت عیادەت بـکەن
بە بەرزیی بورجی سەعادەت بـگەن
جـا چون زانستی ئادابی ئیسلام
ڕەهبەری ئەو بوو بۆ دەرکی ئەحکام
بڕیاری فـەرموو ڕەهبەر بنێرێ
یەك یەك ئادابی ئیسلام بژمێرێ
جـا ڕەهبەرەکان فـەردو جەماعەت
هـاتن بۆ موژدەی عیلمی سەعادەت
هەرکام لەوانیش کـە ئەهاتەدەر
موژدەی ئەهێنا بۆ (خیر البشر)
ئادەم بە ناوی تۆوە تـکای کرد
تا خوای میهرەبان دوعای قوبووڵ کرد
تۆ بووی مەبەستی زاتی ئیبراهیم
ڕەوانە بـکرێ بۆ عیلمو تەعلیم
تۆ بووی مەنموتی تەوراتو ئینجیل
تۆ بووی مەوسووف بووی بە وەصفی جەمیل
سیرەتی تۆ بوو صەحبی ئەصفیا
سیرەتێ کە وا لە سیفری شەعیا

موژدەی دا عیسای مەسیحی ئەمجەد
(يأتي من بعدي اسمه أحمد)
هەیبەتی تۆ بوو مانیع لەبۆ فیل
کە ڕووی نەدەکرد لە کەعبەی جەلیل
سوپای دڵ سیای ئەبرەهەی عەلیل
فەوتان بە سیربی (طيراً أبابيل)
ئەیوانی کیسرا چەند تاقی شەق بوو
پەرویز بێهێز بوو ، جێگەی پێ لەق بوو
دەریاچەی ساوە ئاوەکەی ڕۆچوو
هێزی بورکانی هیممەتی تۆ بوو
بۆ تۆ بوو دەنگی هاتیفی غەیبی
بۆ ئەمینیی تۆو پاکیو بێعەیبی
ئەو وەزعە خۆشە کەوتە ڕووی دنیا
مەعلووم بوو لەلای ئینسانی وریا
هەمووی لە یومنو پیرۆزیی تۆ بوو
هەمووی نیشانەی دڵسۆزیی تۆ بوو
چۆن بەیانی کەم شەرحی تەعریفت
تەقریر ناکرێ باسی تەشریفت
کاتێ کە عالەم پڕ بوو لە غوبار
بە ڕوخساری تۆ پڕ بوو لە ئەنوار
بووی بە مەرکەزی کارەبای عالەم
لەبۆ تەنویری پەریو بنیادەم

دنیات هەڵسووڕاند لە تاریکیی چـــاو
جیهان ڕووناك بوو بە وێنــەی هەتاو

★ ★ ★

ســا ئەی ڕەهبەری پەری تا بەشەر
پەنای تاوانبار لە سارای مەحشەر
کاتێ کــە عالەم دێتـــە بەلبەلە
دڵی دڵداران دێتــە زەلزەلە
نائومێد ئەبن عالەمی دنیـــا
لە تــکاکاریی هــەموو ئەنبیا
دێن سوجدە ئەبەن بۆ زاتی خودا
تا لای خوداوە دێ لەبۆت نیدا
سەر بەرزەوە کە لەبۆ شەفاعەت
جا تــکا ئەکەی بۆ هــەموو ئوممەت
جا دەرگای تــکا واز ئەکرێتەوە
هەرکەس بەقــەد خۆی ئەپارێتەوە
لەوکـــاتا قوربان بە میهرەبانی
(نامی) ڕزگار کەی لە دەس تاوانی
هیوایە بەندەی دەرگای ئەحمەدی
بــکا بە ڕەوح و سەفای سەرمەدی
ئەوسا بە وێنــەی بولبولی گوڵزار
بێت ســەلام بــکا لە شاهی موختار

★ ★ ★

سەروەرم

ئەی سەروەرم ئەی ڕەهبەرو مەحبووبی تەعالا
نوختەی وەسەتی دائیرەکەی عالەمی ئەعلا
بارانی سـەلام‌و کـەرەمی باری ببارێ
بۆسەر خۆت‌و یاران‌و هەموو پەیڕەوی والا
ڕوون بوو ئوفوقی ڕەحمەتی باری لە جەمالا
شەوقی شەفەقی ڕۆژی سەعادەت لە کەمالا
هاتیف بە هەوای تەلعەتی تۆ بوو بە نەواخوان
هەرچەندە حیجازی نەبو ئەوسا لـە خەیاڵا
ئینسان بە سەفای سینەوە ڕووی‌کردە خوداوەند
یا ڕەببی ببارێنە بەسەر ڕوبعی شیمالا
مەسکوونەیی عالەم هەمو با بێتە حەدیقە
بۆ مەقدەمی ئەحمەد لە ڕەبیعی سەری ساڵا
چەرخێ‌ترە چەرخی شەرەفی زاتی موحەممەد
عەهدێ‌ترە عەهدی کەرەمی ئەو لە کەمالا
ئەی نووری بەسەر ، شەمس‌و قەمەر ، مەتڵەعی ئەنوار
کێ بوو وەکو تۆ دەستی عەتای بوو لە جەلالا
مەعلوومە لەسەر حیکمەتە تەرتیبی دەرو ماڵ
ئەوکاتە کـە شا بێتە گوزەر لەو دەرو ماڵا

مەشهوورە شەوی هاتنی قورئان شەوی قەدرە
بڕوانی ئەبینی شەوی میلادی لەپاڵا
شاتالیعی سەعدت لە ئوفوق دەرچو بە ئیقباڵ
لەو مانگی ڕەبیعا کە ڕەبیعیش بو لە ساڵا
دووشەممەیی پیرۆزی دوازدە بە ژمارە
هەم بیستەمی نیسان بو بە تەوفیقی تەعالا
ڕێکەوتی لەگەڵ پێنج‌سەدو حەفتاوو هەوەندی
میلادی مەسیحە کە مەدیحە لە خیالا
تێفکرە تەفائول لە هەموو لایەکەوە دێ
بۆ ناوی خۆیو باوکو دایکی لە خەیاڵا
خووی حەمدو سەنا ، بابی بە حەق عەبدی خودا بوو
ئامینە بو دایکی کە ئەمین بوو لە میسالا
ئەو دایەنە وا ناوی حولەیمەی بەسەرۆ بوو
مەسدەر بوو لەبۆ حیلمو سەعادەت لە مەجالا
بارانی کەرامەت لە هەموو لاوە ئەباری
لافاوی کەرامەت ئەڕژا بە دەرو ماڵا
ڕۆژی سەدەفی فەزڵو شەرەف دەرچو لە دەریا
پڕتەو دەری عالەم بو لەسەر فەیزی موعەللا
دەرچوو لە ئوفوق ، پێ لە زەوی ، سەر لە سەماوات
دەم پڕ لە سەناو ، دڵ لە ڕجا ، سینە لە حاڵا
بەهبەه چ گوڵێ بوو لە گوڵستانی جیهانا
بەهبەه چ برۆو چاوی وەکوو نەرگسی شەهلا
بەهبەه کە چ سەروێ بو لە بوستانی وجوودا
بەهبەه کە چ دڵبەر بوو لەسەر سوورەتو باڵا

چۆن تەربی‌یەتی دراوە وەها لایقی ڕەهبەر
بۆ ئەو کە موئەددەب بو بە حەق حەزرەتی مەولا
ڕاستە کـە خودا تەربی‌یەتی دا بە حەقیقەت
بەو تەربی‌یەتەی لایقـــە بۆ سەیدی والا
تا کاتێ گەیشتە تەمەنی هیممەتی شەخسی
یەعنی تەمەنی ڕوشدو مەقاماتی موعەللا
ئیلهامی کرا حەیفە بە غەفڵەت بڕوا عومر
ڕۆژان بە شەوو شەو بە خەوێ دەرچێ لە ساڵا
بت سوورەتی بێ سیرەتە ، بێ‌عەقڵو شوعوورە
کوێرە ، کەڕە ، بێ‌قیمەتە ، سەربەستە لە چاڵا
ڕووی کردە تەفەککور وەکوو ئوستادی موحەققیق
کەوتە نەزەرو عیبرەتو تەحقیقو موتاڵا
مانـگێ لە هەموو ساڵێ بە خەڵوەت بو حەیاتی
سینەی ئەبووە مەزهەری ئەنواری تەجەللا
تا عومری عەزیزی گەیە موددەتی چل ساڵ
پڕ بوو دڵو سینەی لە سەفای عالەمی باڵا
جا لەودەمە جیبریلی ئەمین هاتە حوزووری
چەند ئایەتی بۆ خوێندەوە ئایاتی تەعالا

پاش موددەتێ ئەم وەحیە بە حەق کەوتە تەکامول
دنیا هەموو پڕ بوو لە قسەی ئەسفەلو ئەعلا
تا کەوتە نیداو دەعوەتی عالەم بە سەراحەت
بۆ مەقسەدی تەوحیدی خوداو ڕەحمو موالا

جیلێکی جەلیلی بەشەرەف کەوتە مەیدان
بۆ سەرفی حەیاتو سەرو سەروەت بە تەقالا
ئەم دینە وەها بوو بە سەفای سینەیی عالەم
بۆ ڕەحمەتو بۆ نیعمەتو بۆ فەیزی تەعالا
بێ حەددو حیساب بێتە دڵت ڕەحمەتی باری
ئەی ڕەحمەتی عامی هەموو عالەم بە تەوالا
ئەی چەشمەیی دەریای کەرەمو مەرحەمەتی عام
ئەی عەینی عەتای حەزرەتی سوبحانە تەعالا
(نامی) بەتەمای ئاوی حەیاتی کەرەمی تۆ
خوا زەمزەمە یا حەوزە وەیا کەوسەری والا
دەریای کەرەمت مەوجی وەکوو (هادی)یە حەققەن
نمنم کەمە بۆ دەم ، ئەمەوێ کاسی موحەللا

ڕووی دڵی گوشادی تۆ ..

ڕووی دڵی گوشادی تۆ ، وا لە کەعبەی خوداوە
وەك جیهازێـکی بلووری ، کە ڕووبەڕووی هەتاوە
دڵت جیهازی نوورە ، ڕووی وا بەلای مەولاوە
وەرئەگرێ نووری ڕەحمەت ، ئەیدا بە هەموو لاوە
یەعنی مەنبەعی نوورە ، عەینی هەموو ئەنوارە
ڕووناك ئەکا سەرزەوی ، ئەڕوا بەرەو هەواوە
لـە تۆوە نوور دەرئەچێ ، بەرەو ئەرزو سەماوە
عالەم نوورانی ئەکا ، بەملا یاخود ئەولاوە

دڵمان گڵۆپی چرا ، وایەر باوەڕ بە خودا
بەقەد گوشادیی وایەر ، ئەنوار دێنێتە ناوە
ئەتۆی کـەرەمی واسیع ، ئەگەی بە هەموو لاوە
مەرکەزی دەوری ئەنوار ، ثابیت لە ڕووی دنیاوە
بەڵام کوێری سکوماو ، کافری دڵ فەوتاوە
دوکتۆری دەست ناکەوێ ، بە دوو چاوی بیناوە
هەروا شەمشەمەکوێرە ، ئەڕۆن بەرەو حەواوە
ئینکاری تاویان ئەکەن ، نی‌یە لە ڕووی دنیاوە
بەڵام نە کوێری تەواو ، بە شەوکوێری بێتە ناو
سەد جار بڵێن ڕۆژ نی‌یە ، ون نابێ ئەو هەتاوە
ئەوەیش هۆش ناتەواوە ، حەق ون‌ئەکا لەو تاوە
لەم ئاینە پیرۆزە ، هەردوو دەستی بڕاوە
هەرکەس بە سورمەی شوعوور ، دڵی بڕێژێ بە نوور
ئەوجار لە نزیک‌و دوور ، نووری دڵی تەواوە
بە تۆ ئەی سوڵتانی دین ، هەموو سەماو سەرزەمین
پڕ بوو لە نووری یەقین ، دڵیان شەپۆلی داوە
ئایاتی خوا هاتنە خوار ، شەوو ڕۆژ لە دێ‌و لە شار
تا هەموو یارو ئەغیار ، چاوی دڵیان کراوە
لا اله الا الله ، محمد رسول الله
دنیای پڕکرد ماشەڵڵا ، بت جێی نەما لەو ناوە
ئینسان دەرچوو لە زوڵمەت ، کەوتە سەر عیلم‌و حیکمەت
بوون بە سەرچاوەی ڕەحمەت ، بڵاو بوون بە دنیاوە
چەند مەردی وێنەی عومەر ، ڕوخسار بە وێنەی قەمەر
بۆ دەرزی دین هاتەدەر ، دەم بە سەنای خوداوە

بت‌پەرست کزبوون هەموو ، چاوانیان پڕ بوون لە موو
بە شەو کەوتنە هاتوچوو ، شەوارە بوون لەو ناوە
چرایێ خوا هەڵی‌کا ، بۆ ڕووناکیی هەڵئەکا
هەرکەسێ فووی لێ بکا ، یەقین ڕیشی سووتاوە
تۆیش بە هیممەت دەستوبرد ، بانگی هوشیارانت کرد
بەیاسای ئاسان‌و ورد ، تێت‌گەیاندن لەو ناوە
ئەتوت خودا تەنیایە ، خودای هەموو دنیایە
زانایەو تەوانایە ، جیهانی لە بەرچاوە
ئەوەی موسوڵمان ئەبوون ، کافران بۆیان ئەچوون
ئازاریان ئەدان هەموو ، لە ئاشکراو پەناوە
ڕەهبەرو خزمی یەکسەر ، لە مەککە کرانەدەر
لە شەعبی ئەبووتالیب ، کەوتنە تەنگی دنیاوە
پێنج کافر بەدەستوبرد ، مۆری ئەم غەدرەیان کرد
ڕێگە نەدەن بە خزمان ، بۆ مەککە بێنە دواوە
تا پێنج کەسی بەوەفا ، بە یاسای سیدق‌و سەفا
لەبەر دڵی مستەفا ، تێکۆشان لە پەناوە
تا خزمانی بێ‌لەکە ، گەڕانەوە بۆ مەککە
هەموو لە شوێنی خۆیان ، بە خۆشی پاڵیان داوە
جارێکی‌تر کافران ، بێ‌ئیمان‌و بێ‌ئەمان
بە زیددی موسوڵمانان ، کەوتنە جەنگ‌و داواوە
ناچار لە بت‌پەرستان ، دەرچوون بۆ حەبەشستان
بەخ بۆ خاوەن هیممەتان ، وەریان‌گرتن لەلاوە
تا بیستیان کافران ، سوجدەیان برد بۆ یەزدان
دڵیان خۆش‌بوو لەم حاڵە ، جا کۆچەری گەڕاوە

دیسان بە یاسای پەستان ، کافران بۆ شەڕهەستان
سەرلەنوێ کۆچی ئەسحاب ، لەبۆ حەبەش گەڕاوە
جارێــکی‌تر وەك مەستان ، موشریك بە جارێ هەستان
تا دەرنەچێ لە دەستان ، بڵێن ڕەهبەر نەماوە
لە هەر هۆزێ غەدداری ، گردەوەبن بۆ کاری
لێی‌دەن بە شیر بەجاری ، ئیتر زەحمەت بڕاوە
ئەمجار بە ئەمری خودا ، لەگەڵ یاری بەوەفا
صیددیقی خاوەن صەفا ، دەرچوون بە شەو لەوناوە
چەند شەو لە غاری سەورا ، ئەشکەوتێ بوو لەو دەورا
وەکوو هەتاو لە هەورا ، ون بوون لەو بەندو داوە
پاشان ئەو دوو دڵدارە دەرچوون لەناو ئەو غارە
ئەرزی طەیبە گوڵزارە ، جێی ڕەحمەتە لە خواوە
جا هەردوو بەدەستوبرد ، ڕێــگەی مەدینەیان گرت
لەگەڵ وشترەوانا ، لە ڕێی دووری دەریاوە

قوربان ، بووم بە جەفایی ، لە جەفای بێ‌وەفایی
لەبەر ئازاری دڵتان ، عەقڵو هۆشم نەماوە
بڕوانە بۆ دڵ جارێ ، تەبیبی بریندارێ
تا دەرچێ ژاری مارێ ، لە دڵەی خاوەن جەفاوە
(نامی) شێتو شەیدایە ، دیلی داوی جەفایە
هیوای دەریای سەفایە ، شەپۆل بدا بەملاوە
(نامی) تەبیعەت خامە ، عاشقە بەو دڵ جامە
ئەگا بە هەرچی کامە ، ئەگەر لاکەی بەملاوە

(نامی) غولاّمی تۆیە ، گەلێ بێڕەنگ‌و بۆیە
دێوانەی عەشقی تۆیە ، مەیلێ فەرموو بەم‌لاوە

سەلامی حەق

سەلامی حەق لەسەر ئەو نوورە بێ ڕۆحە لەبۆ ڕەهبەر
لەسەر ئاڵ‌و لەسەر یاران‌و جوملەی پەیڕەوی یەکسەر
سەلامی حەق لەسەر ئەو نوورە بێ نووری عەلا نوورە
موحەممەد ، ئەحمەدە ، مەحموودە ، شافیع ، سەیدە ، سەروەر
لەسەر ئاڵ‌و لەسەر یاران‌و جوملەی پەیڕەوانی بێ
لەسەر مەجمووعی زانایانی دین‌و ئەولیای دڵبەر
(تعالی الله) چ‌فەردێ بوو فەریدی عالەمی تەوحید
کە تەوحیدی گەیاندە ئەهلی دنیا ئەکبەرو ئەسغەر
ڕەسوولێ بوو بە حەق ڕەهبەر لە بابی ڕەهبەری ئەنوەر
بە بێ فەرق‌و تەفاوت بۆ بەشەر ئەبیەز هەتا ئەحمەر
ڕەسوولێ بوو لە فیتنەی کافران یەزدان پەنای پێدا
لە غاری سەورەدا چەند شەو هەتا لەو غارە هاتەدەر
لەپاش چەند شەو وەکوو پرتەو لەگەڵ دەرچوو بە هێزو تەو
بەرەو تەیبە بە ڕێـگەی ساحیلا وەك بارِیقەی ئەنوەر
کە کافر تێ‌گەیشت وا ڕۆژی حەق ئاوابوو لەو قوترە
بە شەو بوو ڕۆژی ڕۆشنیان ، پەرێشان بوون لە ماڵ‌و دەر
هەموو کەوتنە تەقالاو دەو ، بە دڵتەنـگی بە ڕۆژو شەو
غولاّم‌و شارەزایان نارد لەبۆ ساراو لە دەشتودەر

لەبۆ ئەو هاتنە هاتوچوو ، بە یەك یەك یا لەسەر دوو دوو
(سوراقە) لەو کەسانە بوو لە ئەرزی ڕێـگەدا یەکسەر
بە هێزو هەیئەتی (حسبي)(١) بە ئەرزا چوو پەلی ئەسپی
پەنای هێنا (مع الخسف) بە ڕەحمی حەزرەتی ڕەهبەر
نەپاش ئەو حاڵەتە ڕەهبەر بە تەعبیری بەشارەتدەر
سوراقەی تێگەیاند بۆ ئەو ئەبێ تاجی سەری سەروەر
گەڕاوە جا سوراقەو حەزرەتیش ڕۆیی بە ڕێی خۆیا
گەیشتنە چەند مەڕێـکی (أم معبد) وشکەرۆی بێفەڕ
مەڕێـکی وشکیان دۆشی لەبۆ ماڵ بوو بە هۆی خۆشی
نەوەك هەر شیرو دۆی نۆشی ، گەلێ خێراتی غەیری مەڕ
کە مەیلی بوو خودای عالەم بدا بەهرە بە بنیادەم
بە ئارەق ڕشتنێکی کەم لە دەیما پێی ئەدا دێبەر
لەوێدا ماوەیێ ماوە کە دەرچوون لەو دەرو ناوە
جیهان ڕووناك بوو بەو تاوە هەتا قەریەی قوبای ئەنوەر
لە ڕۆژی دووشەمەی دوازدەی ڕەبیعولئەووەلا ئەنصار
لە خانووی عەمری بن عەونا مونەووەر بوون بە ڕووی ئەنوەر
لەوێ چەند ڕۆژێ ماوە چون بینای مزگەوتی داناوە
لەسەر تەقوا موئەسسەس ئاوەها بوو مەسجیدی سەروەر
لەپاش جومعە لەوێ دەرچوون ، بەرەو شاری مەدینە بوون
بە ئیستیقبالو ئیکرامو بە تەشریفی لە حەد ئەودەر
نەشیدی (طلع البدر) بە دەفلێدان لەوێ دەرچوو
فریشتە هاتە هاتوچوو لەبۆ تەشریفی ڕێی ڕەهبەر

---

(١) واتە فەرموودەی : حسبي الله ونعم الوکیل .

سەنای نایێتە سەر دەفتەر ، چ ئیستیقبالێ بۆ سەروەر
پەیاپەی ڕاسەری ئەنوەر ئەباری ڕەحمەتی داوەر
گەیشتە شارەکەی تەیبە ، ئەمینی عالەمی غەیبە
نزوولی لای ئەبوو ئەیووب بە میوانی بە خێرو فەڕ
فیدات بم لایقی بالآتە کالآی عیززەتو ئیکرام
فیدات بم لایقی ئالآتە نەجمی نەسرەتی ڕەهبەر
فیدات بم ڕەهبەری ئەنوەر ، فیدات بم سەیدی سەروەر
فیدات بم پێشەوای ڕەهبەر ، فیدات بم جازیبی دڵبەر
فیدات بم خاوەنی هیجرەت ، فیدات بم ساحێبی نەسرەت
فیدات بم مەنبەعی ڕەحمەت لەبۆ ئەکبەر لەبۆ ئەسغەر
فیدات بم قاسیدی تەئسیسی دینی خالیدی ئیسلام
فیدات بم ساحێبی تەدریسی عیلمی عالەمی کەوسەر
نیگاهێ فەرمو بۆ (نامی) ، غولآمی مەسلەکی جامی
بە عەشقی شاهی ئیسلامی موشەڕڕەف بێ بە تاجی سەر
چ حەددێکی هەیە قەیسەر بگاتە خادیمی بەردەر
هەزاران سەیدو سەروەر لە دەرگاتایە دەس بەر سەر
کەرەم فەرمووو قوبوولم بێ لە بۆ هەر دەرکێ بۆ تۆ بێ
عەجەب نابێ ئەگەر نەمبێ مەقامی خزمەتی سەروەر
موهاجیر تا بە ئەنسارت ، هەموو ئامادە بۆ کارت
نە تەنیا بۆ تۆ بۆ یارت لە کوردە یا سەری بەربەر

نەشیدی نەبەوی

ئەی مایەی ڕەحمەت بۆ هەموو عالەم
ئەی تاجی سەری حەزرەتی ئادەم

ڕۆحت ڕەهبەر بوو پێش خەلقی ئادەم
لە جیسما تۆ بووی بە شەخصی خاتەم
سەلامی خودا لە گیانی تۆ بێ
با گیانی ئێمەیش قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

تۆ بووی هۆی نەجات لە تاریکستان
یانێ تاریکیی ڕێی بتپەرستان
کەعبەت لە ژەنگی بت پاک کردەوە
دنیات سەرانسەر ڕووناک کردەوە
یەکێتیی خودات نیشاندا بە خەڵک
ناوی بتانت لەبیربردەوە
سەلامی خودا لە گیانی تۆ بێ
با گیانی ئێمەیش قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

بێهۆشی ڕابوورد ، دەرکەوت هۆش و فام
بتپەرستی مرد ، ژیاوە ئیسلام
یاسای بەدخوڵقی کز بوو لە چەرخا
ژیاوە خوڵقی ئینساف و ئیکرام
هەرچی سیفەتی بەرزە بۆ ئینسان
کردت بە یاسا بۆ ئەهلی ئیسلام
سەلامی خودا لە گیانی تۆ بێ
با گیانی ئێمەیش قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

هیجرەتت فەرموو لە مەککەی ئەمین
چووی بۆ مەدینە بۆ نەسرەتی دین
بۆ غەزا لەگەڵ کافری لەعین
خوا یارمەتیی داو بۆت بوو بە موعین
حەققە یارمەتیی خودا لەبۆ تۆ
(حق علینا نصر المؤمنین)
سەلامی خودا لە گیانی تۆ بێ
با گیانی ئێمەیش قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

تۆ بووی نەلەخشای بە تەمای دنیا
نەلەخشای بە ماڵ ، بە پایەی عولیا
نەلەخشای بە بای ئارەزووی نەفسی
لای تۆ نمێکە شەپۆلی دەریا
کێ بێ خۆی بگرێ بۆ خزمەتی دین
لانەدا لــە دین بۆ مایەی دنیا
سەلامی خودا لە گیانی تۆ بێ
با گیانی ئێمــە قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

تۆ قوبووڵت کرد واتەی نەزانان
واتەی بێمەعناو بێوەزنو میزان
تۆ مانــگی چواردەی دەرچووی لەسەر کەل
با سەگ بووەڕی لە مانــگی تابان
تۆ ڕۆژی بەرزی لە ئاسمانا
پرتەو ئەبەخشی بۆ هەموو جیهان

ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی ئینسان قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

ئاسایش دایێ لە جەزای سزا
لە جەزای ڕەویەی ڕەزا بە قەزا
شەرت کە هاتەجێ جەزا پێویستە
ئەمەیە یاسا تا ڕۆژی جـــەزا
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی ئوممەت قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

لەپاش گرانی دایێ هەرزانی
لەدوای وشکەساڵ دایێ فەرحانی
وا دامەزراوە یاسای ئەم دنیا
(ان مع العسر یسراً) ئەزانی
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی موخلیس قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

بنیادەم ئەغڵەب شێتی دنیا بوون
ئەگەر بێئاگاو ئەگەر وریا بوون
بە بانــگی ڕەهبەر ڕوویان کردە حەق
ئەگەر بێئاگاو گەر بەئاگا بوون
ئــەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی ئوممەت قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

چرای کارەبای ڕەحمەتی خودا
بەدەستتەوە بوو لە ڕۆژو شەوا
عالەمت هەڵنا بۆ ڕێـگەی خودا
لە هەموو گەلێ لە کۆنەو نەودا
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی ئێمە قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

فیداکاریت کرد بۆ خواپەرستی
ئینسانت لادا لــە بتپەرستی
تەعلیمت کردن دەرزی هوشیاری
لاتدان لە ڕێـگای بێهۆشیو مەستی
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی موخلیس قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

پەیمانو وەفاو مەردیو مرووەت
تۆ هێنات بۆمان بەقەدرو قیمەت
ئەم سیفەتانە لەبۆ هوشیاران
وەها دامەزران بوون بە تەبیعەت
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
گیانی سادیقان قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

ئینسان تینوو بوو بۆ ئاوی حەیات
بۆ نەجات لە دەس هــەواو خەیاڵات

تۆ بووی بە ئاوی بارانی ڕەحمەت
ئاوتدا داری عیلمو کەمالات
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
گیانی سادیقان قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

دنیایێ تازەت هێنا پێشەوە
بۆ ئیمان بە حەق هاتە کێشەوە
یەکسان بوو یاسات بە حەق پەرستی
چ لای بێگانەو چ لای خوێشەوە
لە مەککە دەرچووی بۆ نەسرەتی دین
بەرەو مەدینە جێی دینو تەمکین
گەیشتیتە دێی قوبای نازەنین
چەند ڕۆژ مایتەوە بۆ نەشری ئایین
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
با گیانی یاران قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

(طلع البدر) لەگەڵ تۆیان بوو
مەحەبەتی تۆ بە دڵو گیان بوو
ژینی تۆ بە حەق ژینی ئەوان بوو
ئاوی حەیاتی هەموو ئاوان بوو
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامث لێ بێ
گیانی موحیبیان قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

حەڤیان بوو بە حەق بنە فیدای تۆ
بە فیدای سەبرو سیدق‌و سەفای تۆ
باسی ناکرێ چونــکە وەفای تۆ
سیفەتی سەبرو سیدقی جەفای تۆ
ئەی نووری ڕەحمەت سەلامت لێ بێ
گیانی موحیبان قوربانی تۆ بێ

★ ★ ★

پاش دامەزرانی سەیدی ئەبرار
کەوتە سەر بینای جامیعی ئەنوار
بینای مزگەوتی جامیع بۆ بەشەر
بۆ عیبادەتی خالیقی ئەنوەر
باغێکی کڕی لە بەنی‌نەججار
بە نرخی ئەوسا کردی دە دینار
هەرچەند مەمنوون بوون تەسلیمی بکەن
بە بێ موقابیل تەقدیمی بــکەن
لەم کارا دەرکەوت واجبە ئینسان
بینای حەق دانێ بێ شوبهەو نوقسان
لە موڵــکی ساغ‌و خالیسی شەخسی
جێ‌بەجێی بــکا مەعبەدی قودسی
جا مزگەوتەکەی بینا کرد بە دڵ
بۆ تەعلیمی دین کرا بە مەنزڵ

★ ★ ★

مزگەوت مەزهەری نووری خودایە
ئایەی (في بيوت) ئەم باسەی تیایە

مزگەوت مەڵبەندی ئەهلی تەقوایە
شوێنی تاعـەتی زاتی خودایە
جێگەی تەعلیمو تەبلیغی دینە
جێگەی تەنویری ئەهلی تەمکینە
جێی ڕێخستنی کاری جیهادە
جێی دابەستنی نوێژی عیبادە
هەر باسێ سوودی ئیسلامی تیایە
بەشێکی زۆری لە مزگەوتایە

سێ مزگەوتی عال لە ڕووی دنیادا
پایەیان بەرزە لــە لای خودادا
(مسجد الحرام) یەکەم مەقامە
دووهەم مەسجیدی ڕەوزەی ئیسلامە
سێهەم (مسجد الاقصی)ی موقەددەس
فەزڵی پێ داون خودای فریادڕەس
لەبۆ نوێژکردن لەم سێ شوێنانە
باربەندی حەققە لە ڕووی زەمـــانە
لەبۆ نوێژکردن لە باقی مزگەوت
باربەندی نی‌یە یا سەفەر بە ڕەوت
دەی (لا تشد الرحال) بە حەق
هەر لەبۆ نوێژە ، لێت بێ موحەققەق
مەعنای وا نی‌یە حەرامە سەفەر
بۆ کەسبی عیلمو حەدیثو ئەسەر

یا لەبۆ جیهاد یا سیلەی ئەرحام
یا بۆ زیارەتی (سید الأنام)
یا بۆ زیارەتی ئەحبابی دینی
تێبگە ئەگەر ئەهلی تەمکینی
یا بۆ زیارەتی مـاوای ئەولیا
مردوو یا زیندوو لە هەر لای دنیا
ئەمـانە هـەموو حـەقی ئوممەتن
هەندێ واجبو هەندێ سوننەتن
(في فتح الباري ، شرح البخاري
في فضل الصلاة) ثابتەو جاری

لەپاش هیجرەتی شای عالی مەکان
هیجرەتیان فەرموو موهاجیرەکان
چ لە حەبەشەو چ باقیی وڵات
هاتنەوە بۆ لای خاوەن بەرەکات
گەیشتن بە یار بە خۆشیو شادی
لەگەڵ سەربەرزیو عیززو ئازادی
پاش تاریکەشەو بەرەبەیانە
کاتی بینینی ڕووی دڵدارانە
لە دەوری شەمعی ڕوخساری یاران
پەروانە زۆر بوون بە وێنەی جاران

لەپاش ئەمانە سەیدی ئیسلام
برایی ڕێخست بۆ سەحبی کیرام

هـەتا بزانن ئاینی ئیسلام
بۆ برایی هات نەك لەبۆ خیصام
ئاینی ئیسلام بۆ ئیعتیصامە
لەبۆ یەکێتیی گــــەلی ئیسلامە

★ ★ ★

پاش دامەزرانی ئەسحابی کیرام
جیهاد دامەزرا لەســەر ئیهتیمام
بۆ هیچ نیازێ نا هەر بۆ نەشری دین
(رضي الله عنهم اجمعين)
لە ماوەی دوو ساڵ یا کەسرێ کەمتر
شەستوسێ حەربی کرد لەگەڵ کافر
لە بیستوشەشی بۆ خۆی حازر بوو
بۆ ئیسلام بوونی قەومی کافر بوو
مەشهوور لەوانا مەعرەکەی بەدرە
کە لەبۆ ئیسلام عیززەتو قەدرە
سێسەدو سیازدە لە موسوڵمانان
هەزارو سێسەد لە دوژمنانیان
خـوا نەسرەتی دا بە دینی ئیسلام
حەفتا کەسیان کوشت لە دەستەی لیئام
حەفتایش بە دیلی هاتنە مەدینە
بەخ بەخ لەم نەصرە چەندە موبینە
حەربی لای ئوحود گەلێ گەورە بوو
زیانی گەلی شاهی دەورە بوو

سیرڕی ئەوەبوو دەرچوون لە ئەمری
حەزرەتی ڕەهبەر (في ذاك الأمرِ)
خەندەق‌و وەزعی نەسرەتی خەندەق
بوون بە نەسرەتی موسوڵمان بە حەق
لەپاش ئەمانە فەتحی مەککە بوو
پڕشانازی‌تر گشت مەعرەکە بوو
پاش فەتحی مەککە مەعرەکەی حونەین
بۆ موسوڵمانان بوو بە عیلم‌و عەین
لە ساڵی دەدا (حجة الوداع)
سەدو چوار هەزار حەجاجی شوجاع
ئایەی (اليوم أكملت لكم)
لەم حەجەدا هات بە بێ زیادو کەم
یەعنی قورئانی پڕقەدرو قیمەت
کافی‌یە لەبۆ ئەسڵی شەریعەت
چونکە بەیانی ڕەسوولی سەروەر
هەیە بە خیطاب لەگەڵ پێغەمبەر
حوکمی ئیجماع‌و ئیجتیهاد بۆ دین
لە قورئانا هەن ئەبێ بیزانین
ئەم ئایە مەعنای ئیکمالی دین بوو
ئیکمالی وەحیی شای مورسەلین بوو
پاش گەڕانەوەی لە حەجی شەریف
چەند مانگ مایەوە ڕەسوولی حەنیف
ئاخری سەفەر کەوت بە نەخۆشی
مەولوود شەربەتی وەفاتی نۆشی

باڵداری گیانی فڕی بۆ جینان
پاش ئەوەی نامەی خوای بە خەڵك گەیان
صەلاتو سەلام لـە ڕۆحی پاکی
لە باخچەی بەرزی پایە ئەفلاکی

★ ★ ★

بەجێی‌هێشت بۆمان سێ سەرچاوەی دین
سێ شتی بەسوود بۆ گشت موسلیمین
یەکەمیان قورئان ، دووهەمیان سوننەت
کەوا سەرچاوەن لەبۆ شەریعەت
(خیر الکتاب کتاب اللهِ)
(والهدي هدي رسول اللهِ)
سێهەم ئەسحابی (خیر الأمة) بوون
خاوەن ئیمانو خاوەن هیممەت بوون
(خیر الأمة) بوون بۆ حیفزی قورئان
بە بێ دەسکاری ڕاپان‌گرت بۆمان
بە جەمعی صیددیق بۆ هەموو قورئان
ئایاتو سوورەت بێ زیادو نوقسان
بە جەمعی عوسمان لەسەر یەك لەهجە
کە هیی قورەیشە ، بووە بە حوججە

★ ★ ★

(خیر الأمة) بوون لەسەر ئیستیخلاف
بەیعەت بە صیددیق (سید الأشراف)
بووبەکری دانا لە نەخۆشینا
کردی بە پێشنوێژ لە ڕێـگەی دینا

ئیمامێ حەزرەت بیکا بە ئیمام
ئیتاعەی فەرزە بۆ هەموو ئیسلام
(خیر الأمة) بوون لە ڕێی جیهادا
لە ڕێی تەبلیغا ، لە ڕێی ئیرشادا
دەوری چوار یار هەتاکو حەسەن
(خیر الأنام)ن (أحسن فأحسن)

ئەوکەسەی حوبی یارانی هەبێ
لە سیمای ناوچاو نیشانی ئەبێ
ئەزانێ شەخسی خاوەن هۆش‌و فام
حوبی سەحابە ڕۆحە بۆ ئیسلام
کە موخاطەب بوون بە (خیر الأمة)
یەعنی مومتازن بە عەتری هیممەت
ئوممەتی ئیسلام وێنەی جەسەدە
دڵ : خۆشەویستیی زاتی ئەحمەدە
سەری ئەسحابەو یارانی نەبی
سـەدری ئەئیممەی علمی عەرەبی
چینی یەکەمی شاگردی ئیسلام
یارانن ، ئوستاد سەیدی ئەنام
ئەوان کتاب‌و کیتاب‌لەبەر بوون
ئەوان یاوەری (خیر البشر) بوون
یەکەم تاقمێ بڕواتە بەهەشت
ئەسحابەکانن ، باقی وان لە دەشت

(والسابقون الأولون) به حەق
ئەسحابەکانن تەبەق بە تەبەق
بیروباوەڕی جوانی ئەوان
لە دەفتەرێکا نایەتە عەیان
ئەوان ئیسلامیان گەیاندە عالەم
ئەوان کلیل بوون بۆ عیلمو عەلەم
دنیایان گێڕا بە حەدیقەی دین
ناشتیان تیایا درەختی یەقین
خوێنی ئەوان بوو بە ئاوی ڕووبار
ئاوی دا باغو چیمەنو گوڵزار
دنیای پڕ لە خار بوو بە گوڵستان
دەشتی دێمەکار کرا بە بێستان
بۆ چەرخی ئیسلام بوون بە سەردەفتەر
پاش ڕەسوول گەڕان بە (خیر البشر)
ئەوەی ئیمانی ببێ بە قورئان
ئیمانی هەیە بە قەدری یاران
ئەوەی باوەڕی نەبێ بەمانە
مەڵێن ئەوکەسە خاوەن ئیمانە
قورئانی مەجید بە حوسنی بەیان
برە لە سەنای هیممەتی ئەوان
عەجەب مەمێنن چونکە ئەسحابە
یەکەمین حەڵقەی دەرزی کیتابە
ئەی (خیر البشر) لە ڕووی عالەما
ئەی (هادی السبل) لەناو ئادەما

ئەی ڕەهبەری عام بۆ پەریو بەشەر
ئوستادی دەرزی بەسیرەو بەسەر
هەروا کــە زاتت (خیر الأنام)ە
قورئانەکەیشت (خیر الکلام)ە
سونتەتەکەیشت بۆمان ئیمامــە
ئایینی بەرزت دینی ئیسلامــە
ئەسحابەکانت (خیر الاصحاب)ن
تابیعینەکان (خیر الأحباب)ن
ئیمامانی دین (خیر العباد)ن
ئەولیاکانیش خــاوەن ئیرشادن
ئێمەیش واین لەگەڵ هەموو ئەمانە
زەمانەکەیشمان ئاخر زەمانە
تــکا بفەرموو لە خزمەت خودا
نەماندانە بەر گێژاوی بەلاّ
(نامی) بە هێزی ڕەحمەت ڕاجی‌یە
داخڵ بین لەناو فیرقەی ناجی‌یە
داخڵ بین لەناو زومرەی تابیعین
(رضي الله عنا اجمعين)

★ ★ ★

ئامۆژگاری‌یە لەبۆ هەمووتان
ڕایبگرن بە دڵ بۆ حاڵی خۆتان
ئێمە ئوممەتی (خیر الأنام)ین
مەنسووبی نووری دینی ئیسلامین

موحیبین لەبۆ خوداو پێغەمبەر
بۆ ئاڵو ئەسحاب ، بۆ ئیسلام یەکسەر
موحیبین لەبۆ ئەولیای ئیسلام
خادیمی دینین بەگوێرەی ئەحکام
هـەر باوەڕێ وا لەلای ئەوانە
ئەوە باوەڕی ئێمەومانانە
قەت لێی لانادەین بە ئیزنی خودا
هەتاکو گیانمان مابێ لەبەردا
هەر لەو عەسرەوە هەتا ئەم عەسرە
ئیقتیدا بەوان ئەسبابی نەسرە
ئیتر گوێ مەدەن بە واتەی بەتاڵ
شیرین وەربگرن دەم مەدەن لە تاڵ
کە ئیجماع حەققە دەلیلە بۆ دین
یا ئەکسەریەت باشە بە یەقین
ئێمـە تابیعین بە ئیمامەکان
ئەوانەی ڕێـگا ڕوون ئەکەن بۆمان
دینیش وەستاوە لەسـەر چوار پایە
فەرزی عەین لەگەڵ فەرزی کیفایە
سوننەتی بەرزی موئەککەدەی حەق
غەیرە موئەککەد ، تەطەووع موتڵەق
هەر تەطەووعێ بکرێو کرابێ
باشە مەر ئەوەی نەی لێ کرابێ
گوێ مەدەن بەوەی ئەڵێ بیدعەتە
ئەوە خۆی مایەی دەردو مەینەتە

بیدعەت لە شەرعا ئەوەیە کەوا
دژ بێ بەو چوارەی کە ناویان هێنرا

★ ★ ★

هەر قەول‌و فیعلێ بەجێی‌بهێنین
مادەم لەو شتە نەهی نەبینین
دروستە بکرێ فەرزە یا سوننەت
یا تەطەووع بێ ، خێرە بۆ ئوممەت
بیدعەت لە عورفی شەرعا ئەوەیە
ـ وەك لە کتێبا ڕوون کراوەیە ـ
زیدەی کیتاب‌و سوننەو ئیجماع بێ
دژی ئیجتیهاد ، دوور لە ئینفاع بێ
نەك ئەو کارەیە لە عەهدی حەزرەت
نەکرابێ لەلای کۆمەڵەی ئوممەت
ئەگەرنا ئەبێ ئاینی ئیسلام
ڕەسایی نەکا بە کاری ئەنام

★ ★ ★

تەطەووع دەوری هەیە لە دینا
لەنەزەر ئەهلی عەقڵ‌و تەمکینا
ذیکری حەق بۆ فەرد یا بۆ جەماعەت
ڕەوایە بە حەق لەلای شەریعەت
بۆ تەنیا دیارەو لەبۆ جەماعەت
هەر تەعاونە بۆ خێری ئوممەت
گردبوونەوە بۆ مەولوودی ڕەهبەر
ئەوەندە خێرە نایەتە دەفتەر

هەموو تەقدیرەو نەسرەتە بۆ ئەو
بخوێنەرەوە ئەعراف بە پڕتەو
باسی میعراجو مەقــامی حەزرەت
پیرۆزی ئەدەن بە دڵی ئوممەت
زیارەتی ڕەوزەی بەرزی مصطەفا
بۆ دڵی موئمین ئەبێ بە صەفا
قەدرو حورمەتی عولەمای ئیسلام
قەدرو حورمەتی ئەولیای کیرام
دەست ماچ کردنیان ، هەستان لەبەریان
بۆ حورمەتی دین حەقە لەسەرمان
فاتیحە لەبۆ ئەرواحی مردوو
خێرو ڕەوایە بە بێ یەکو دوو
ئەوەی مونکیرە بۆ ئەم خێراتە
دوور بێ لێت شێتە لــەو سەربیساتە
دوعــاو شەفاعەت لەلای موسوڵمان
لەبۆ موسوڵمان باشە بێ گومان
هــــەموو ثابیتن بە یاســای ئیسلام
گەلی گومڕاهان مەکـــەن بە ئیمام
سەلامی خودا لەسەر ڕەهبەر بێ
لەسەر یارانو ئالی سەروەر بێ
بەقەدەر پەڕەی گوڵی گوڵزاران
کــە ســەر دێننەدەر فەسڵی بەهاران
(نامی) نامەکەی بۆ ڕۆژگارە
لەبۆ تەربیەی ڕۆڵەی هوشیارە

هیوام ئەوەیە بەسوود بێ بۆ عام
ببێ بە سەبەب بۆ حوسنی خیتام

سوپاس بۆ خودای تەعالا ئەم کتێبە تەواو بوو لە پێش نیوەڕۆی ڕۆژی دووشەممەی یەکی مانگی ڕەجەبی ساڵی ١٤٠٩ی کۆچی ، ڕێکەوتی ٦-٢-١٩٨٩ی میلادی لە حوجرەی مەدرەسەی حەزرەتی شێخ عەبدولقادری گەیلانی (نور الله روحه وزاد فتوحه) . وصلى الله على سيدنا محمد وآله وصحبه وسلم . وأنا الخادم للعلم والدين المدرس والامام في جامع حضرة الشيخ المعزى اليه ، نفعنا الله ببركاته وسلك بنا مسالك كراماته آمين ، عبدالكريم بن محمد الكردي الشهرزوري . غفر الله له ولوالديه وللمسلمين آمين .

ڕۆژت لێ ئەڕوا خواهی‌و نەخواهی
بە سفیدی بێ یا بە سیاهی
بێ‌فەرقە لەلای گەداو دەوڵەمەند
بێ‌جێ یا جێ‌گر بە پادشاهی
جا ئەگەر مەردو خاوەن شوعووری
پاک‌و چالاک‌و ڕوو لە ئیلاهی
لە ژینا کەسبی پیرۆزی بکە
هەتاکو بمری بە خاوەن جاهی

ڕۆژی یەکشەممە ١٩ی شەعبانی ١٤٠٩ ڕێکەوتی ٢٦-٣-١٩٨٩

پێڕەس

لاپەرە	بابەت

٨٩٢/٧١
م ٤٤٥ مدرس ، عبدالكريم
نامەی هوشیار / دانراوی مەلا عبدالکریمی مدرس
[ب ٠ ش : ب ٠ ب] ، ١٩٩٢ (بەغدا : چاپخانەی «الحوادث») ٠
٢٠٨ ل ، ٢٣ سم ٠
١ ـ هۆنراوەی ئایینیی کوردی (الشعر الديني الكردي) ٠
أ ٠ ناوونیشان ٠

لە گەنجینەی بەڵگەو کتێبخانەدا لە بەغـــدا ،
ژمـــارە (٦١)ی ســـاڵی ١٩٩٢ی دراوەتێ